

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Tomáš Svoboda

**Detence nezletilých cizinců v migračním kontextu
a mezinárodní standardy ochrany lidských práv:
obsahová analýza judikatury správních soudů**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Věra Honusková, PhD.

Katedra mezinárodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): [23. 3. 2024]

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 184 821 znaků včetně mezer.

Tomáš Svoboda

V Praze dne

Poděkování

Za odborné vedení diplomové práce a celého projektu GA UK děkuji paní doktorce Věře Honuskové. Děkuji své rodině, na prvním místě manželce Michale za její podporu, neskutečnou oporu a za to, že mi tak často ukazuje cestu. Děkuji také své mamince Kateřině, za všechno.

Děkuji také několika lidem, kteří mi byli oporou v posledních měsících mého studia na PF UK a to jak v osobní, tak profesní rovině. Děkuji Sáře B., Veronice K., Davidu Ch. a Terce S. Moc si vás vážím a moc vám děkuji.

Keep them, break them, make them again; each promise becomes part of the path, each choice creates the road that will take you to the place where at last you will kneel.

- Jan Richardson

Obsah

Obsah.....	4
Úvod.....	6

DOKTRINÁLNÍ ČÁST

1. Cíle a metodologie doktrinální části.....	11
2. Lidská práva a detence cizinců.....	13
2.1. Typologie detence a jejich realizace v České republice.....	13
2.2. Lidskoprávní instrumenty vztahující se na detenci.....	16
2.3. Zranitelnost a její kritika.....	18
3. Univerzální systém ochrany lidských práv.....	19
3.1. Smluvní mechanismy OSN mezinárodní ochrany lidských práv.....	19
3.1.1. Výbor OSN pro lidská práva.....	21
3.1.2. Výbor OSN pro práva dítěte.....	22
3.1.3. Výbor OSN proti mučení.....	24
3.1.4. Výbor OSN pro odstranění všech forem rasové diskriminace.....	24
3.1.5. Výbor OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen.....	25
3.2. Mimosmluvní mechanismy OSN mezinárodní ochrany lidských práv.....	26
3.3. Shrnutí a nastavení univerzálního standardu.....	28
4. Evropský systém ochrany lidských práv.....	30
4.1. Standard Rady Evropy.....	31
4.1.1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.....	31
4.1.2. Parlamentní shromáždění Rady Evropy a Evropský komisař pro lidská práva.....	34
4.1.3. Evropský výbor pro zabránění mučení - CPT.....	35
4.1.4. Shrnutí standardu Rady Evropy.....	36
4.2. Standard Evropské unie.....	37
4.2.1. Soudní dvůr Evropské unie.....	38
4.2.2. Agentura Evropské unie pro základní práva.....	39
4.2.3. Evropská komise a Evropský parlament.....	40
4.2.4. Shrnutí standardu práva Evropské unie.....	41
4.3. Shrnutí a nastavení evropského standardu.....	41
5. Národní systém ochrany lidských práv.....	42
5.1. Judikatura Ústavního soudu.....	42
5.2. Nejvyšší správní soud.....	44
5.3. Kancelář veřejného ochránce práv.....	45
5.4. Shrnutí a nastavení národního standardu.....	46
6. Závěr doktrinální části.....	47
6.1. Úroveň standardu mezinárodní ochrany lidských práv.....	47
6.2. Prostor pro další doktrinální výzkum.....	48

EMPIRICKÁ ČÁST

7.	Cíle empirické části	51
8.	Metoda.....	54
8.1.	Identifikace a shromáždění dat	54
8.1.1.	Proces výběru kódovaného materiálu.....	54
8.1.2.	Charakteristika kódovaného materiálu.....	56
8.2.	Kódování.....	57
8.2.1.	Codebook a školení kodérek	58
8.2.2.	Reliabilita	59
8.2.3.	Průběh kódování.....	61
9.	Výsledky.....	62
9.1.	Základní informace o rozsudcích.....	62
9.2.	Žalobci a jejich argumentace	65
9.3.	Mezinárodní standardy ochrany lidských práv	67
9.4.	Vlastní argumentace soudu – bez ohledu na výsledek.....	70
9.5.	Vlastní argumentace soudu – pozitivní výsledek z hlediska žalobce.....	71
9.6.	Vlastní argumentace soudu – negativní výsledek z hlediska žalobce.....	73
10.	Diskuse.....	75
10.1.	Interpretace	76
10.2.	Limitace	82
	Závěr.....	85
	Seznam použitých zkratk.....	87
	Seznam zdrojů a literatury.....	88
	Abstrakt	98
	Abstract	99

Úvod

V roce 2022 bylo v českých detenčních zařízeních pro cizince zajištěno několik stovek dětí.¹ Jedná se o několikanásobný nárůst proti předešlým rokům. Detence jako taková – tedy zbavení osobní svobody – přitom vždy bude představovat zásah do některého ze základních lidských práv. Tato základní lidská práva jsou garantována širokou škálou lidskoprávních instrumentů počínaje Mezinárodním paktem o občanských a politických právech na úrovni univerzální, Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv na úrovni regionální (dále jen „EÚLP“)² a konče Listinou základních práv a svobod (dále jen „LZPS“)³ na úrovni národní. Tyto instrumenty jsou pak kontrolovány různorodými kontrolními mechanismy, které zmíněné instrumenty interpretují a aplikují s různými důsledky pro státy.

V této práci si klademe dvě obecné výzkumné otázky. **Zaprvé, jaký je současný lidskoprávní standard na univerzální, regionální a národní úrovni ve vztahu k detencím nezletilých cizinců. A zadruhé, jaká je podoba vnitrostátní judikatury správních soudů k detencím dětí v migračním kontextu s doprovodem podle zákona o pobytu cizinců, a to s ohledem na lidskoprávní standardy.** Definice výzkumných otázek není nahodilá a není možné je vnímat izolovaně. Tato diplomová práce je totiž již druhým výstupem projektu Detence nezletilých cizinců v migračním kontextu: empirický právní výzkum.⁴ Prvním výstupem byl článek Zajištění nezletilých cizinců a zvláštní standardy Evropské úmluvy o lidských právech, jejich výklad a použití v českém právu⁵, který představoval vůbec první výzkumnou sondu a vstup do problematiky. Na tuto diplomovou práci bychom chtěli v budoucnu navázat výstupem třetím, který by měl charakteristiku kvalitativního výzkumu nebo doktrinálního, a jeho konkrétnější zaměření bude logicky definované výsledky tohoto výzkumu.⁶ Dále je podle našeho

¹ Sdělení k Žádosti podle zákona 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím ze dne 7. 10. 2022.

² Sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících – znění od 1. 8. 2021.

³ Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky – znění od 1. 10. 2021.

⁴ Výzkum byl podpořen Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (projekt č. 214223). Vzhledem k tomu, že za ním stojí širší výzkumný tým, který se na výzkumu podílel – hlavním řešitelem byl autor diplomové práce Tomáš Svoboda, a dále dvě kodérky, které se podílely na Empirické části byly Hedvika Venerová a Eliška Horáková – bude autor diplomové práce volit formu autorského plurálu, a to zejména jako formu poděkování oběma kodérkám, bez kterých by výzkum nebylo možné realizovat.

⁵ SVOBODA, Tomáš. Zajištění nezletilých cizinců a zvláštní standardy Evropské úmluvy o lidských právech: jejich výklad a použití v českém právu., 2024. [Manuscript submitted for publication]. Rukopis byl v recenzním řízení doporučen k publikaci s tím, že případné zapracování revizí, které byly v recenzním řízení navrženy, je na uvážení autora.

⁶ Budeme uvažovat například o case study přístupu. Srov. KOSAŘ, David a Jan PETROV. Jak vybrat „případy“ do případové studie a pracovat s nimi v právu: poznatky z výzkumu na pomezí práva a politologie. Jurisprudence.

názoru nutné zdůraznit, že zatímco první výzkumná otázka přinese zjištění standardu ohledně detencí dětí v migračním kontextu obecně, tak druhá otázka míří pouze na děti s doprovodem. K tomuto omezení jsme se rozhodli, abychom se vyhnuli poměrně náročné oblasti určování věku, která by rozšířila téma o robustní množství zdrojů, konceptů a úvah, jež by nebylo možné v rozsahu diplomové práce uspokojivě zpracovat. Stejně tak se empirická část, jak vyplývá z druhé výzkumné otázky, nebude věnovat detencím podle zákona o azylu (viz podkapitola 2.1.).

Pro zodpovězení první obecné výzkumné otázky užíváme běžné metody doktrinálního výzkumu. Užíváme především metodu deskriptivní a analytickou; metodologické aspekty doktrinální části, včetně toho, co oběma metodami myslíme a proč jsme je zvolili, jsou podrobněji diskutovány v kapitole 1. Užití kombinace obou metod je nezbytné, jelikož dílčí části nastolené problematiky již byly zpracovány a budeme tak čerpat z realizovaných výzkumů; zároveň však závěry těchto výzkumů budeme konfrontovat s primárními zdroji, a to zejména tam, kde je doktrinální výzkum staršího data nebo neúplný. Druhá výzkumná otázka bude zodpovězena pomocí metody systematické obsahové analýzy (dále také jen „SCA“).⁷ SCA je empirická metoda tradiční pro širokou škálu společenských věd; Hall a Wright ve svém článku ukazují, jakým způsobem je možné SCA používat v kontextu právního výzkumu.⁸ Konkrétní metodologické aspekty systematické obsahové analýzy rozebíráme podrobněji v kapitolách 7 a 8. Cílem systematické obsahové analýzy je zjistit, jak vnitrostátní soudy s lidskoprávními standardy operují; tedy zda je citují přímo, či nepřímo, případně zda se o některé ve svých odůvodněních opírají více než o jiné. Cílem je zároveň získat přehled o vnitrostátní judikatuře – výsledkem našeho výzkumu tak bude i dataset, který poslouží všem dalším výzkumníkům a výzkumníci. Tento přehled je velmi důležitý také pro náš navazující výzkum; bez znalosti struktury a obsahu judikatury nebude možné nastavit a zaměřit další výzkum. To, čím se naše systematická obsahová analýza vymyká 86 % systematických obsahových analýz soudních rozhodnutí realizovaných ve Spojených státech od roku 1956 do června 2006, které shrnuje Hall a Wright⁹, je fakt, že budeme formálně testovat reliabilitu výzkumu, a to pomocí koeficientu Cohenovy Kappy (podrobněji reliabilitu diskutujeme v podkapitole 8.2.).

2016(6), 21 - 30. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/jak-vybrat-pripady-do-pripadove-studie-a-pracovat-s-nimi-v-pravu-poznatky-z-vyzkumu-na-pomezi-prava-a-politologie.m-221.html>

⁷ Pojem obsahová analýza srov. HALL, Mark a Ronald WRIGHT. Systematic Content Analysis of Judicial Opinions. California Law Review. 2008, 96(1), 63 - 122. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20439171>.

⁸ Ibid.

⁹ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F. Systematic content analysis of judicial opinions. Calif. L. Rev., 2008, 96: 63. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/calr96&div=8&g_sent=1&casa_token=

Ačkoliv doktrinálně je výše popsaná oblast poměrně prozkoumaná – doktrinální výzkum se opakovaně zabýval různými systémy lidských práv ve vztahu k detencím – z empirického hlediska se na národní úrovni jedná o oblast neprobádanou. Neexistuje kvalitativní a ani kvantitativní výzkum, který by se zabýval významem nebo použitím mezinárodních lidskoprávních standardů. Systematická obsahová analýza je tak vůbec prvním odrazovým můstkem, který umožní zaměřit další kvalitativní nebo kvantitativní empirický výzkum a zároveň umožní i lépe zacílit případný výzkum doktrinální. V současné době jsou totiž znalosti vnitrostátní judikatury jen velmi útržkovité; důsledkem toho je, že první výzkum na toto téma nutně musí být explorativní s tím, že umožní důkladněji zaměřit výzkum navazující.

Diplomová práce je strukturována do dvou hlavních částí, do části doktrinální a do části empirické. V **doktrinální části** analyzujeme lidskoprávní standard jako takový. Zjištění aktuální podoby lidskoprávního standardu je naprosto klíčové pro samotnou obsahovou analýzu, jejíž podoba je představena ve druhé části, která je označena jako část empirická. Doktrinální část proto slouží především jako pomyslný základ, na kterém staví část empirická; domníváme se však, že závěry doktrinální části jsou cenné samy o sobě i bez části empirické. Doktrinální část je rozdělena do sedmi kapitol, které postupují od analýzy standardu univerzálního směrem ke standardu národnímu. **Empirická část** je strukturována jako standardní empirický výzkum. Je rozčleněna do pěti kapitol; v první kapitole je výzkumná část stručně uvedena a jsou formulovány její cíle a hypotézy (které vychází a navazují na obecnou výzkumnou otázku). V kapitole druhé je představena metodologie výzkumné části a v kapitole třetí její výsledky. V páté kapitole jsou pak výsledky podrobeny diskusi; jsou interpretovány a v neposlední řadě jsou představeny limitace výzkumu. Právě kapitola diskuse (10) je naprosto stěžejní, jelikož v ní dochází k ověření hypotéz a na základě představených výsledků je interpretováno, co výsledky výzkumu znamenají.

Není v možnostech úvodu vyčerpát všechny zdroje, které v průběhu práce k zodpovězení výzkumných otázek používáme, proto zmíníme pouze ty nejrelevantnější, které budou používány v průběhu výzkumu opakovaně. Pro doktrinální část je zásadní zejména Research handbook on child migration¹⁰, který se v jedné kapitole věnuje právě i detencím nezletilých cizinců. Důležitým dílem je také monografie The Law of International Human Rights Protection.¹¹ Pro systematickou obsahovou analýzu jsou pak užity zejména tři metodologické, prvním je již

¹⁰ BHABHA, Jacqueline; KANICS, Jyothi; HERNÁNDEZ, Daniel Senovilla (ed.). Research handbook on child migration. Edward Elgar Publishing, 2018.

¹¹ KÄLIN, Walter a KÜNZLI, Jörg. The law of international human rights protection. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-956520-7, str. 203 a násl.

zmíněný článek *Systematic Content Analysis of Judicial Opinions*¹², dále mezi ně patří shrnutí dobré praxe obsahové analýzy¹³ a přehledový metodologický článek od Salehijam¹⁴. Ze zdrojů primárních budeme vycházet zejména z rozsudků Evropského soudu pro lidská práva a ze stanovisek výborů a jednotlivých orgánů OSN; na úrovni práva EU budou v některých případech použita rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie. Systematickou obsahovou analýzou v empirické části budou analyzována rozhodnutí českých správních soudů; metoda výběru těchto rozhodnutí je podrobněji popsána podkapitole 8.1.

Řada pojmů, konceptů a termínů, které v práci používáme, nabývá různého významu a má své různé ekvivalenty napříč úrovněmi, ve kterých se pohybujeme. Jedná se o pojmy lidskoprávního standardu, alternativ k detencím, konceptu zranitelnosti nebo pojmu detence jako takové. Tyto pojmy a koncepty nebudeme definovat a rozebírat zde v úvodu; je jim totiž věnována celá definiční kapitola 2, která pojmy shrnuje, vysvětluje a ukazuje, jak je chápeme v průběhu této práce my.

¹² HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid.

¹³ LACY, Stephen, et al. Issues and best practices in content analysis. *Journalism & mass communication quarterly*, 2015, 92.4: 791-811. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1077699015607338>

¹⁴ SALEHIJAM, Maryam. The value of systematic content analysis in legal research. *Tilburg Law Review*, 2018, 23.1-2: 34-42. Dostupné z: <https://tilburglawreview.com/articles/10.5334/tilr.5>.

DOKTRINÁLNÍ ČÁST

1. Cíle a metodologie doktrinální části

Doktrinální část má především za cíl odpovědět na obecnou výzkumnou otázku definovanou v úvodu, jejíž podstatou je zjistit, **jaký je současný lidskoprávní standard na univerzální, regionální a národní úrovni ve vztahu k detencím nezletilých cizinců**. Bez jasně doktrinálně definovaného lidskoprávního standardu nebude možné a ani by nebylo účelné analyzovat jeho působení a přítomnost v judikatuře vnitrostátních správních soudů, případně zjišťovat podobu vnitrostátní judikatury.

Ve vztahu k obecné výzkumné otázce, která je popsána v předešlém odstavci, si klademe tři výzkumné otázky specifické, od kterých se bude odvíjet zaměření Doktrinální části. Specifické výzkumné otázky z obecné výzkumné otázky vychází a rozvíjí ji. Otázky jsou následujícího znění:

1. *Jak upravuje detence dětí v migračním kontextu univerzální standard ochrany lidských práv?*
2. *Jak upravuje detence dětí v migračním kontextu evropský standard ochrany lidských práv?*
3. *Jak upravuje detence dětí v migračním kontextu národní standard ochrany lidských práv, a to zejména s ohledem na judikaturu českých nejvyšších soudů (Ústavní soud a Nejvyšší správní soud)?*

V doktrinální části postupujeme pomocí dvou metod doktrinálního výzkumu. Ve větší míře užíváme metodu deskriptivní a v menší míře metodu analytickou.¹⁵ Konkrétní kombinace metod je dána především tím, že dílčí části problematiky jsou již doktrinálním výzkumem poměrně obsáhle zpracovány. Cílem teoretické části je zejména dosavadní doktrinální výzkum systematicky uspořádat tak, aby bylo zjištěno konkrétní nastavení mezinárodního standardu lidských práv v oblasti detencí nezletilých cizinců, a to včetně různých názorů autorů a autorek na danou problematiku. Analytickou metodu užíváme především tam, kde doktrinální výzkum absentuje nebo je neúplný. V takovém případě se pokoušíme mezery v doktrinálním výzkumu zaplnit. Doktrinální část naopak vůbec nepoužívá metody normativního výzkumu, tedy jinými slovy zjištěné nepoměrujeme s hodnotami, principy a ani současné nastavení lidskoprávního standardu kriticky nehodnotíme.

¹⁵ Ke konkrétnímu chápání analytické a deskriptivní metody srov. BOBEK, Michal. Výzkum v právu: reklama na Nike nebo kvantová fyzika? *Jurisprudence*. 2016, 2016(6), 3-10. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/vyzkum-v-pravu-reklama-na-nike-anebo-kvantova-fyzika.m-208.html>

Právě absenci normativních metod v právní vědě například Havelková kritizuje.¹⁶ Konkrétně uvádí, že v Německu i České republice je spíše obvyklé právo analyzovat a právní věda spíše stojí na hledání „správné odpovědi“, což souvisí s právním pozitivismem, který v našem prostoru podle Havelkové stále převažuje.¹⁷ To se podle Havelkové projevuje i ve výuce práva, kdy „*Studující se učí spíše vědět než rozumět, učí se právo primárně znát, nikoli o něm argumentovat a zaujímat kritické postoje*“.¹⁸ Havelková však také uvádí, že v určitých případech má mapování a analyzování své místo, pokud je záhodné vytvořit nutnou bázi a zjistit stav neprobádané oblasti.¹⁹ Pro správné zaměření empirické části, která má být vlastním výzkumem a tím hlavním přínosem této diplomové práce, je podle našeho názoru nejdříve nutné mezinárodní lidskoprávní standard jasně definovat. Doktrinální část totiž nemá sloužit jako samostatný výzkum, ale spíše jako teoretický základ pro výzkum empirický; přesto přináší podle našeho názoru cenné poznatky, jelikož uceleně shrnuje ohraničenou oblast mezinárodního práva lidských práv. V tomto odstavci jsme se tak chtěli na jednu stranu přihlásit k nutnosti, důležitosti a významu kritického normativního výzkumu a na druhou stranu vysvětlit, proč jsme „badatelské metody“, o kterých píše Havelková, nevyužili.

Doktrinální část má včetně úvodu a závěru celkem šest kapitol. **První kapitola** podrobněji představuje cíle doktrinální části. **Druhá kapitola** shrnuje klíčové koncepty, se kterými budeme v průběhu diplomové práce pracovat; mezi tyto koncepty patří detence ve vztahu k lidským právům a zranitelnost. **Třetí kapitola** se již soustředí na první ze systémů ochrany lidských práv, a to na systém univerzální. Univerzální systém ochrany lidských práv je tvořen zejména řadou institucí a úmluv na úrovni Organizace spojených národů (dále jen „OSN“). **Čtvrtá kapitola** se soustředí na regionální systémy ochrany lidských práva s důrazem na systém práva Evropské unie a systém Rady Evropy. **Pátá kapitola** představuje, jak k detencím cizinců pristoupil v klíčových rozhodnutích Nejvyšší správní soud a Ústavní soud; zároveň bude analyzováno, o které mezinárodní standardy se oba české soudy především opřely. Závěrečná **šestá kapitola** výše analyzované standardy zobecňuje, shrnuje a vyvozuje z nich závěry, a to ve vztahu k obecné výzkumné otázce.

¹⁶ HAVELKOVÁ, Barbara. Obrana badatelských výstupů v právu. *Jurisprudence*. 2016, 2016(6), 11 – 17, str. 15 – 16. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/co-a-jak-psat-aneb-obrana-badatelskych-vystupu-v-pravu.m-210.html>.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid., str. 16.

2. Lidská práva a detence cizinců

Cílem této kapitoly je představit základní teoretické koncepty a základní pojmosloví, ze kterého v doktrínální části vycházíme. Postupně se věnujeme detenci a její realizaci v České republice, dále představujeme jednotlivé lidskoprávní instrumenty, které nastavují meze detenci, a na závěr se zabýváme konceptem zranitelnosti, ze kterého jednotlivé lidskoprávní instrumenty často vychází.

2.1. Typologie detence a jejich realizace v České republice

Pojem *detence* v migračním kontextu není, jak ukazuje literatura a historie, vůbec přímočarý a je možné rozlišovat různé typy detencí podle různých typologií a kritérií. Giuseppe Campesi ukazuje, že z různých typologií převládlo v doktríně dělení, které poprvé představila Elspeth Guild ve zprávě publikované Evropským parlamentem.²⁰ Vycházeje z dělení, které představila Guild, Campesi identifikuje celkem tři typy detenčních zařízení v migračním kontextu. Prvním typem je detence před přijetím nebo při příchodu na hranice. Tento typ detence Campesi charakterizuje jako detenci související s hranicemi, resp. s pohybem okolo hranic.²¹ Druhým typem je pak detence žadatelů o azyl, jedná se o typ detence, který nastane alespoň v některé fázi azylového řízení. Třetím typem detence, které Campesi rozeznává, je detence předcházející navrácení do země původu. Jedná se o pravděpodobně nejrozšířenější a nejčastější typ detence, který je obvykle s pojmem detence asociován jako první.²² Jedná se o detenci ve své podstatě preventivní; jejím úkolem je zajistit spolupráci neregulérně pobývajících migrantů při řízení (resp. řízeních), na jehož konci je navrácení do země původu.²³ Co je charakteristické pro různé typy detencí, je dle Campesiho fakt, že „*Při vstupu do zařízení pro detence migrantů dochází ke zhoršení jejich právního postavení a migranti podléhají zvláštnímu vazebnému režimu, který se opírá o méně právních záruk, než by tomu bylo v běžném vězení*“.²⁴

²⁰CAMPESI, Giuseppe. Genealogies of Immigration Detention: Migration Control and the Shifting Boundaries Between the ‘Penal’ and the ‘Preventive’ State. Online. Social & Legal Studies. 2020, roč. 29, č. 4, s. 527-548. ISSN 0964-6639, str. 530 a násl. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0964663919888275>. [cit. 2023-11-02]. Srov. GUILD, Elspeth. EUROPEAN PARLIAMENT. A Typology of Different Types of Centres for Third Country Nationals in Europe. Strasbourg: European Parliament Briefing Paper [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2006/378268/IPOL-LIBE_NT\(2006\)378268_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2006/378268/IPOL-LIBE_NT(2006)378268_EN.pdf)

²¹ CAMPESI, Giuseppe. Ibid., str. 530.

²² Ibid., str. 530–531.

²³ Ibid., str. 531.

²⁴ Ibid., str. 536.

Podobně je možné vnímat i systém detencí v migračním kontextu v České republice. V minoritní míře první a majoritní míře druhý typ představují v České republice příjímá střediska. Jedná se o příjímá střediska (dále také jen „PřS“); jedno je provozováno v tranzitním prostoru letiště Václava Havla, druhé pak v obci Zastávka u Brna. Třetí typ Campesihho dělení je zastoupen zařízeními pro zajištění cizinců (dále jen „ZZC“). Tato zařízení slouží právě k detenci v souvislosti s navrácením do země původu. ZZC jsou v České republice celkem tři. ZZC ve Vyšních Lhotách a Bálkové slouží k zajištění dospělých mužů, ZZC v Bělé-Jezové pak k zajištění lidí ve zranitelné situaci.²⁵ Právě toto ZZC bude hrát ve zbytku diplomové práce významnou roli. Všechna zařízení jsou provozována Správou uprchlických zařízení Ministerstva vnitra ČR (dále jen „SUZ“).

Právní základ detence předcházející navrácení do země původu ve vnitrostátním právu je možné nalézt ve dvou zákonech, a to jednak v zákoně o azylu²⁶ a jednak v zákoně o pobytu cizinců²⁷. Vnitrostátní právo užívá pro pojem detence, který je užíván především v kontextu mezinárodních standardů, pojem zajištění. Zajištění žadatelů o azyl (resp. mezinárodní ochranu), umožňuje § 46a zákona o azylu. Podle § 46a zákona o azylu *„Ministerstvo může v případě nutnosti rozhodnout o zajištění žadatele o udělení mezinárodní ochrany v příjímá středisku nebo v zařízení pro zajištění cizinců, nelze-li účinně uplatnit zvláštní opatření (...)“*. Zákon o azylu následně vyjmenovává důvody, pro které je možné zajištění realizovat, patří mezi ně zejména spolehlivé zjištění nebo ověření jeho totožnosti; je-li důvodné se domnívat, že by mohl představovat nebezpečí pro bezpečnost státu nebo veřejný pořádek; je-li důvodné se domnívat, že žádost o mezinárodní ochranu byla podána pouze s cílem vyhnout se hrozícímu vyhoštění etc. Zákon o azylu zakotvuje také dvě alternativy, které označuje jako zvláštní opatření za účelem vycestování. Tato opatření jsou zakotvena v § 47. Z hlediska lidí ve zranitelné situaci (mezi které patří i děti) může podle § 46a odst. 3 dojít k zajištění až poté, co došlo k opakovanému porušení uložené alternativy.

Zákon o pobytu cizinců proti tomu míří především na ty cizince, jejichž pobyt na území je neregulární. Zajištění je možné realizovat na základě § 124 (za účelem vyhoštění), § 124b (za účelem vycestování) a § 129 (za účelem předání nebo průvozu). Podle § 125 je maximální doba zajištění rodin s nezletilými dětmi 90 dní. Na podkladě těchto paragrafů je možné zajistit pouze

²⁵ SRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ. Výroční zpráva za rok 2022 [online]. 2023 [cit. 2024-03-07], str. 9. Dostupné z: https://www.suz.cz/wp-content/uploads/2023/06/2022_vyrocní_zpráva_web-1.pdf.

²⁶ Zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu) - znění od 1. 7. 2023.

²⁷ Zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2024.

cizince staršího 18 let, pouze za specifickými účely (například, pokud je nebezpečí, že by cizinec ohrozil bezpečnost státu nebo pokud nevycestoval v době stanovené rozhodnutím o správním vyhoštění) a pouze za předpokladu, že zvláštní opatření (alternativy) podle § 123b a § 123c zákona o pobytu cizinců nepostačují. Přesto děti cizinci mladší 18 let mohou být spolu s rodinami ubytované na základě § 140 odst. 1; ten stanovuje, že „*Provozovatel je oprávněn ubytovat v části s mírným režimem cizince, vůči kterému má zajištěný cizinec vyživovací povinnost nebo jej má v péči, nelze-li zajistit péči o něj jiným způsobem (dále jen „ubytovaný cizinec“)*“. I děti mladší 18 let tak fakticky mohou být zajištěny, resp. umístěny do zařízení pro zajištění cizinců spolu s rodiči.

Zajištění cizince je dále možné najít v zákoně o policii²⁸, konkrétně v jeho § 27. Policista je oprávněn zajistit cizince až na 48 hodin, a to pokud je důvodné se domnívat, že cizinec vstoupil na území ČR neoprávněně nebo zde neoprávněně pobývá; pokud má být podle vykonatelného rozhodnutí vyhoštěn; pokud běží řízení o správním vyhoštění a policista zjistil, že existuje důvod vyhoštění podle jiného právního předpisu; nebo konečně pokud se cizinec dopustil jednání, pro které by bylo možné ukončit pobyt nebo zahájit řízení o správním vyhoštění. Toto ustanovení zákona tak slouží především k tomu, aby bylo možné krátkodobě omezit osobní svobodu cizince ze strany policistů. Poté, co je osobní svoboda cizince omezena, se rozhoduje o tom, jestli bude použito zajištění v zákoně o pobytu cizinců.

Důležitou roli pak hrají takzvané alternativy k detenci. Pod pojmem alternativy k detenci se skrývají méně omezující opatření. Pro alternativy různé právní řády užívají různé pojmy. Právo Evropské unie volí termín *mírnější donucovací opatření*²⁹, Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře volí pojem *alternativ k detenci*³⁰, zákon o pobytu cizinců volí termín *zvláštních opatření za účelem vycestování*³¹. Ve své podstatě jde však o totéž – alternativy, ať už je označujeme jakkoliv, jsou mírnější opatření, která mají naplnit účel detence s menším zásahem do práv a svobod cizinců, kterých se týkají. Ve zbytku práce budeme pro všechna méně omezující opatření volit pojem *alternativ*. Alternativ existuje celosvětově široká škála, jak demonstruje například Marouf, která shrnuje systém detencí a představuje jejich základní

²⁸ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky - znění od 28. 6. 2022.

²⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí, článek 15.

³⁰ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: REGISTRY. Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights [online]. [cit. 2024-03-14], str. 17. Dostupné z: <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2015/10/There-Are-Alternatives-2015.pdf>

³¹ Zvláštní opatření jsou upravena v § 123b.

výhody a nevýhody na příkladu Spojených států amerických.³² Nevládní lidskoprávní organizace často argumentují výhodami, které podle nich a podle výzkumů, které realizují, alternativy přináší – mezi výhody patří větší šetrnost k základním právům cizinců, vysoká efektivnost při správné implementaci nebo nižší ekonomická zátěž pro stát, kdy alternativy jsou levnější než provoz detenčních zařízení.³³

System alternativ v České republice se skládá celkem ze čtyř opatření. Prvním opatřením je povinnost cizince oznámit policii adresu místa pobytu a zdržovat se tam, druhým finanční záruka, třetím povinnost cizince osobně se hlásit policii v době policií stanovené a čtvrtým povinnost cizince zdržovat se v místě určeném policií a ve stanovené době být v tomto místě přítomen za účelem provedení pobytové kontroly. Zda jsou alternativy ve skutečnosti uplatňovány, jsme zjišťovali v našem předešlém výzkumu. Zjistili jsme, že v posledních třech letech nebyla alternativa k detenci udělena v případech rodin s dětmi ani jednou; některé alternativy jsou pak nefunkční i v případech cizinců zletilých.³⁴

Hlavním rozdílem mezi detencí na základě zákona o pobytu cizinců a na základě zákona o azylu je fakt, že v případě lidí ve zranitelných situacích není podle zákona o pobytu cizinců nutné nejprve aplikovat alternativu, tedy skutečně alternativu uložit. V případě zajištění podle zákona o pobytu cizinců může Policie České republiky, která o zajištění rozhoduje, rovnou dopředu vyhodnotit, že alternativa nebude plnit svůj účel. V takovém případě může rovnou přistoupit k detenci. V případě zákona o azylu tomu tak není a u žadatelů o azyl ve zranitelných situacích je nutné nejprve aplikovat alternativu a až v případě porušení alternativy je možné přistoupit k detenci; tím je de facto zajištěno, že detence skutečně bude až tím nejzazším prostředkem, ke kterému je možné přistoupit pouze výjimečně.

2.2. Lidskoprávní instrumenty vztahující se na detenci

Jak jsme představili výše, tak s umístěním do detence dochází ke zhoršení právního i faktického postavení lidí do detenčních zařízení umístěovaných. Detence je spojena s omezením svobody pohybu a tím dochází k zásahu do základních práv, která jsou chráněna pestrou škálou mezinárodních i národních instrumentů. V souvislosti s detencí je podle našeho názoru možné uvažovat především o zásahu do práva na osobní svobodu, do zákazu mučení a nelidského

³² MAROUF, Fatma E. Alternatives to immigration detention. *Cardozo L. Rev.*, 2016, 38: 2141.

³³ LUCY, Bowering, Sampson ROBYN a Mitchell GRANT. INTERNATIONAL DETENTION COALITION. There are alternatives [online]. [cit. 2024-03-14], str. 3 a násl. Dostupné z: <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2015/10/There-Are-Alternatives-2015.pdf>

³⁴ SVOBODA, Tomáš. *Ibid.*, str. 10.

ponižujícího zacházení (především v souvislosti s podmínkami detence) a také do zásahu do rodinného a soukromého života. Přehled lidskoprávních instrumentů obecně přináší Walter Kälin a Jörg Künzli.³⁵ V následujících kapitolách doktrinní části budeme postupně analyzovat standard vztahující se na detence nezletilých a rodin s dětmi. Budeme postupovat od standardů univerzálních přes standardy regionální až po standard národní.

Podle Kälina a Künzliho tvoří univerzální standard zejména soustava úmluv a orgánů Organizace spojených národů.³⁶ Detence reguluje především Mezinárodní pakt o občanských a politických právech monitorovaný Výborem OSN pro lidská práva (dále jen „HRC“), Úmluva o právech dítěte monitorovaná Výborem pro práva dítěte (dále jen „CRC“), Úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace monitorovaná Výborem pro odstranění všech forem rasové diskriminace (dále jen „CERD“), Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání monitorovaná Výborem proti mučení (dále jen „CAT“) a konečně Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen monitorovaná Výborem pro odstranění diskriminace žen (dále jen „CEDAW“). Všechny tyto výbory jsou tvořeny nezávislými experty, kteří vykonávají svoji práci bez nároku na odměnu. Podrobnější informace o jednotlivých standardech představujeme v příslušné kapitole doktrinní části.

Na evropské úrovni se zaměříme především na standard Evropské úmluvy o lidských právech, který je blíže vykládán a interpretován Evropským soudem pro lidská práva (dále jen „standard ESLP“). Tomuto lidskoprávnímu standardu byla věnována veliká pozornost jak v našem předešlém výzkumu, tak ve výzkumu jiných autorů a autorek.³⁷ Rozhodli jsme se, že pod pojem regionální standard ochrany lidských práv zařadíme také právo Evropské unie (dále jen „standard EU“), a to s vědomím, že se nejedná o lidskoprávní standard *per se*, ale o autonomní právní řád.³⁸ Právo EU však může mít natolik zásadní implikace pro detence dětí, že musí být bráno v potaz a bude proto pro účely této práce považováno za „lidskoprávní standard“. Na národní úrovni krátce shrneme, jaké podmínky pro detence nastavuje Listina základních práv a svobod, a shrneme, jak lidskoprávní standardy zohledňuje judikatura Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu (dále jen „národní standard“). Tato kapitola bude mít skutečně spíše deskriptivní charakter, jelikož opět byla předmětem našeho předešlého výzkumu.³⁹

³⁵ KÄLIN, Walter a KÜNZLI, Jörg, Ibid., str. 203 a násl.

³⁶ Ibid.

³⁷ SVOBODA, Tomáš. Ibid., str. 12.

³⁸ Diskuse o povaze práva EU nejsou zdaleka uzavřené. Více k této debatě srov. ECKES, Christina. The autonomy of the EU legal order. C. Eckes, 'The autonomy of the EU legal order' [2020], 2020, 4.1: 1., str. 11. Dostupné z: DOI:10.14324/111.444.ewlj.2019.19.

³⁹ Ibid.

2.3. Zranitelnost a její kritika

Lidskoprávní instrumenty často pracují s konceptem zranitelnosti. Typickým příkladem je judikatura Evropského soudu pro lidská práva, který vnímá detenci jinak u zranitelných jednotlivců a jinak u jednotlivců, které soud za zranitelné nepovažuje.⁴⁰ Výbor OSN pro práva dítěte naopak užívá pojem zranitelné situace.⁴¹ Jsme toho názoru, že koncept zranitelnosti je pro tuto diplomovou práci natolik významný, že je třeba ho jasněji definovat, a především přihlédnout k různým interpretačním úskalím. Podle Matiaška existují tři tradiční argumenty filozofie, které se proti tomuto konceptu objevují.⁴² Jedná se o názor, že zranitelnost určité skupiny implikuje nezranitelnost jiné skupiny, dále, že zranitelnost vytváří fixní kategorie a přispívá tak ke stigmatizaci, a konečně, že zranitelnost jako taková ospravedlňuje k paternalismu. Matiaško k tomu uvádí, že „*se upozorňuje na to, že u těch, kdo jsou označeni za zranitelné, se předpokládá riziko újmy a toto riziko se následně kontroluje*“.⁴³

Výše představenou kritiku konceptu zranitelnosti je podle našeho názoru potřeba reflektovat i v průběhu psaní práce a je zároveň nutné si uvědomit, že ke zranitelnosti přistupují různě i jednotlivé lidskoprávní instrumenty a jejich kontrolní mechanismy. Na základě výše popsaných argumentů jsme se rozhodli, že budeme-li v práci odkazovat na zranitelnost, budeme užívat spíše termíny zranitelných stavů nebo situací než zranitelnost, která by byla vlastní dětem z jejich podstaty a implikovala by tak nezranitelnost jejich rodičů. Budeme se tak snažit vyvarovat tomu, abychom zranitelnost tematizovali jako fixní kategorii nebo abychom určité skupiny lidí automaticky zařadili mezi fakticky neexistující skupinu „nezranitelných“. Toto rozhodnutí má svá úskalí v tom, že nebude zohledňovat, jakým způsobem zranitelnost tematizují jednotlivé orgány. To však není součástí našeho výzkumného záměru a pro dosažení cílů výzkumu předestřených v úvodu a podrobněji rozvedených v kapitolách 1 a 7 toto rozhodnutí není na újmu.

⁴⁰ Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights, Ibid., str. 40.

⁴¹ Srov. např. CRC Committee, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Czechia, 22 October 2021, CRC/C/CZE/CO/5-6, § 45.

⁴² MATIAŠKO, Maroš. Zranitelnost v diskuzi: skepse a možná cesta ven. Online. Studia philosophica. 2021, č. 2, s. 29-46. ISSN 1803-7445. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SPh2021-2-3>. [cit. 2023-11-02], str. 32 a násl. Matiaško při kritice zranitelnosti z děl Judith Butler a Marthy Fineman srov. BUTLER, Judith, et al. Rethinking vulnerability and resistance. Vulnerability in resistance, 2016, 12-27. FINEMAN, Martha Albertson. The vulnerable subject and the responsive state. EmoRy lsJ, 2010, 60: 251.

⁴³ Ibid, str. 36.

3. Univerzální systém ochrany lidských práv

V této kapitole představujeme univerzální systém ochrany lidských práv, který zahrnuje mechanismy v rámci Organizace spojených národů. Čepelka a Šturma⁴⁴ dělí mechanismy v rámci OSN na mechanismy smluvní a mechanismy mimosmluvní. Smluvní mechanismy tvoří zejména systém úmluv OSN a soustava výborů, které jsou složeny z nezávislých expertů.⁴⁵ Mechanismy mimosmluvní jsou odvozeny z principů Charty OSN⁴⁶ a jsou zřízeny na základě rezolucí hlavních orgánů OSN.⁴⁷ Kapitola je členěna na tři podkapitoly – první podkapitola se zaměří na mechanismy smluvní, druhá podkapitola na mechanismy mimosmluvní a třetí podkapitola shrne hlavní závěry.

3.1. Smluvní mechanismy OSN mezinárodní ochrany lidských práv

Jádrem univerzálního systému ochrany lidských práva je celkem 9 lidskoprávních úmluv OSN; na základě těchto úmluv je pak zřízeno 9 výborů, které plní roli kontrolního mechanismu. Všechny výbory zahrnují povinnost států podávat periodické zprávy (*periodical reports*) o implementaci smluvních závazků, tato zpráva je pak podrobena kritické zpětné vazbě za účasti delegace daného státu.⁴⁸ Na základě opčních protokolů mohou státy umožnit podávání individuálních (*individual communications*) stížností k jednotlivým výborům.⁴⁹ Některé výbory pak umožňují i podávání mezistátních stížností (*interstate communications*).⁵⁰

Diskutovanou a z našeho pohledu velmi důležitou otázkou je právní síla výstupů jednotlivých výborů a vůbec jejich samotná podstata a charakter. V této podkapitole tuto problematiku shrneme, a to předtím, než v následující podkapitole přistoupíme k analýze jednotlivých výborů a úmluv. Šturma a Čepelka poukazují na to, že v doktríně mezinárodního práva veřejného existuje hranice mezi *soft-law* a *hard-law*.⁵¹ Tvrdí, že aby norma dosáhla úrovně *hard-law*, tak musí splňovat jednotu formy a obsahu.⁵² Christian Tomuschat závěrečným

⁴⁴ ČEPELKA, Čestmír a ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-721-7, str. 266 a 273.

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Vyhláška č. 30/1947 Sb., ministra zahraničních věcí o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku – znění od 19. 1. 1993

⁴⁷ ČEPELKA, Čestmír a ŠTURMA, Pavel. Ibid., str. 273.

⁴⁸ KÁLIN, Walter a KÜNZLI, Jörg, Ibid, str. 206.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ ČEPELKA, Čestmír a ŠTURMA, Pavel. Ibid., str. 118.

⁵² Ibid.

připomínám k periodickým zprávám přisuzuje pouze doporučující charakter a „soudcovskou“ závaznost odmítá.⁵³ Připouští, že jejich síla vychází zejména z faktu, že mnoho států chce mít pozitivní obraz v oblasti lidských práv a budou se proto snažit na závěrečné připomínky reagovat.⁵⁴ Nejedná se tak vlastně o sílu právní, jako spíše o sílu faktickou. Podobně se o jiném druhu výstupu výborů – rozhodnutích o individuálních stížnostech – vyjadřuje Shikhelman, podle kterého nejsou rozhodnutí výborů právně závazná a jedná se tak o pouhé kvaziprávní *soft-law* dokumenty.⁵⁵ O krok dále v úvahách stojí Sarah; připouští, že „*Opční protokol se k otázce vymahatelnosti nevyjadřuje, neexistuje žádný formální prostředek, který by umožňoval vymahatelnost. Kromě veřejného odsouzení není možné prosadit názory HRC*“.⁵⁶ Na druhou stranu však Sarah zdůrazňuje, že odmítnutí implementovat rozhodnutí výborů svědčí o zlé víře státu vzhledem ke smluvním závazkům.⁵⁷

Michael O'Flaherty proti tomu vyjadřuje názor, že absence závaznosti neimplikuje automaticky absenci jiného speciálního statusu a to „*(...) přinejmenším v rozsahu, v němž mají za cíl vykládat smlouvu nebo posuzovat smluvní závazky smluvního státu*“.⁵⁸ Podle O'Flahertyho svědčí pro interpretační význam například fakt, že úmluvy o lidských právech musí být vykládány odlišně nebo fakt, že Mezinárodní soudní dvůr opíral své rozhodování právě o závěrečné připomínky, se kterými zacházel jako s autoritativními interpretacemi.⁵⁹ Na jednu stranu je tedy pravdou, že se nejedná o přímo závazná stanoviska, na stranu druhou existují poměrně silné argumenty, že jejich význam přesahuje pouhé *soft-law* instrumenty. O'Flaherty zdůrazňuje, že záleží především na tom, zda se konkrétní výbor vyjadřuje k možným porušením úmluv (v těchto případech je autorita vyšší), nebo zda se jedná o obecné doporučení či strategii týkající se implementace smluvních závazků (v těchto případech je autorita spíše nižší blížíci se *soft-law*).⁶⁰ Otázka dichotomního dělení na *soft-law* a *hard-law*, které zastává Čepelka a Šturma,

⁵³ TOMUSCHAT, Christian. Human rights: between idealism and realism. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014. ISBN 978-0-19-968373-4, str. 233.

⁵⁴ Ibid., str. 233 a násl.

⁵⁵ SHIKHELMAN, Vera. Implementing Decisions of International Human Rights Institutions – Evidence from the United Nations Human Rights Committee. Online. European Journal of International Law. 2019, roč. 30, č. 3, s. 753-777. ISSN 0938-5428. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ejil/chz047>. [cit. 2023-11-03], str. 753.

⁵⁶ SARAH, Joseph. Toonen v Australia: Gay Rights Under the ICCPR. University of Tasmania Law Review [online]. 1994, 392 - 411 [cit. 2023-11-03], str. 401. Dostupné z: <http://www6.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/UTasLawRw/1994/18.html>

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ O'FLAHERTY, M. The Concluding Observations of United Nations Human Rights Treaty Bodies. Online. Human Rights Law Review. 2006, roč. 6, č. 1, s. 27-52. ISSN 1461-7781, str. 34. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngi037>. [cit. 2023-11-02].

⁵⁹ Ibid., str. 35 a násl. Konkrétně se jednalo o poradní stanovisko Právní důsledky výstavby zdi na okupovaném Palestinském území. Mezinárodní soudní dvůr používal závěrečné připomínky k periodickým zprávám Izraele.

⁶⁰ Ibid.

je samozřejmě součástí pozornosti i ze strany dalších autorů a autorek. Není v možnostech a není ani cílem této práce tuto otázku pojmout celistvě, nicméně rádi bychom uvedli, že například Pronto právě na tento fakt upozorňuje; Pronto tvrdí, že dichotomní dělení, kdy *hard-law* a *soft-law* jsou představeny jako přísně oddělené alternativy, je příliš zjednodušující a že i *soft-law* může obsahovat *hard-law* elementy.⁶¹

Podle našeho názoru je možné pro účely této práce debatu uzavřít tím, že jednotlivé výstupy výborů, podle pravděpodobně převládající nauky mezinárodního práva, nebudou dosahovat úrovně *hard-law*. Opustíme-li, jak někteří výše citovaní autoři navrhují, přísnou dichotomii, můžeme dojít k tomu, že výstupy výborů leží „někde mezi“, že zkrátka požívají vyšší autoritativnosti, a to především z důvodu, že jsou kontrolními orgány úmluv a jejich existenci úmluvy přímo předvídají.

3.1.1. Výbor OSN pro lidská práva

Výbor OSN pro lidská práva (*Human Rights Committee*, dále také jen „HRC“)⁶² plní úlohu kontrolního orgánu Mezinárodního paktu o občanských a politických právech⁶³ (dále jen „Pakt“), který byl podepsán Československou socialistickou republikou v roce 1968 s tím, že ratifikační listina byla uložena v roce 1975. Existence HRC vyplývá z článku 28 Paktu a tvoří ho 18 nezávislých expertů a expertek. Obligatorním kontrolním mechanismem, vyplývajícím z článku 40 Paktu, je podávání periodických zpráv (*periodical report*) o plnění závazků ve smluvních státech, ke kterým HRC následně vydá závěrečné připomínky (*concluding observations*). Na základě prvního opčního protokolu, který Česká republika rovněž ratifikovala, je možné podávat Výboru OSN pro lidská práva individuální stížnosti (*communications*).⁶⁴

Výbor OSN pro lidská práva, jak je demonstrováno níže, se v minulosti vyjádřil pro úplný zákaz detencí, a to i ve svých závěrečných připomínkách k periodické zprávě České republiky. Opíral se u toho zejména o články 7, 9, 10 a 24 Paktu. Detence dětí, z pohledu Výboru

⁶¹ PRONTO, Arnold N. Understanding the hard/soft distinction in international law. *Vand. J. Transnat'l L.*, 2015, 48: 941, str. 955. Dostupné z:

https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/vantl48&div=29&g_sent=1&casa_token=

⁶² Zkratka HRC může být používána buď pro Radu OSN pro lidská práva nebo pro Výbor OSN pro lidská práva. V rámci naší práce budeme zkratku používat ve významu Výboru OSN pro lidská práva. Rada OSN pro lidská práva bude používána beze zkratky v kapitole 3.2.

⁶³ Vyhláška č. 120/1976 Sb. mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech - znění od 03.01.1976.

⁶⁴ Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights, [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-international-covenant-civil-and-political>

OSN pro lidská práva, představuje porušení zákazu mučení, práva na osobní svobodu a bezpečnost, práva na důstojnost osob zbavených osobní svobody a práva na ochranu dětí.

Vůbec poprvé kritizoval Výbor OSN pro lidská práva detence dětí ve vztahu k České republice ve svých závěrečných připomínkách v roce 2007, kdy, opíraje se o článek 24 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech HRC, konstatoval, že „*Smluvní stát by měl zkrátit dobu zajištění cizinců čekajících na vyhoštění, kteří jsou mladší 18 let, s ohledem na svůj závazek podle článku 24 Paktu (...)*“.⁶⁵ K podobnému závěru dospěl Výbor OSN pro lidská práva i o šest let později; na rozdíl od svých předchozích závěrečných připomínek Výbor zdůrazňuje, že detence dětí má být až nejkrajnějším prostředkem.⁶⁶ Ke stejnému závěru Výbor dospěl ve všeobecném komentáři k článku 9. Ve všeobecném komentáři Výbor zdůrazňuje, že detence dětí má být až tím posledním možným a výjimečným prostředkem.⁶⁷ Výbor změnil svůj přístup v roce 2019. Ve svých závěrečných připomínkách ke čtvrté periodické zprávě České republiky již volá po úplném ukončení detencí dětí. Výbor konkrétně konstatuje, že je „(...) *znepokojen (...), že alternativy k zajištění podle zákona o pobytu cizinců (tj. zajištění podle dublinských nařízení) se v praxi téměř nepoužívají (...)*“ a že „*Smluvní stát by se měl zasadit o ukončení detencí všech dětí, včetně detencí dětí s jejich rodinami (...)*“.⁶⁸ Výbor OSN pro lidská práva se tak posunul od výzev ke zkrácení doby detencí, až po jejich úplný zákaz, po kterém volá v současnosti.

3.1.2. Výbor OSN pro práva dítěte

Výbor OSN pro práva dítěte (*Committee on the Rights of a Child*, dále též jen „CRC“) je kontrolním orgánem Úmluvy o právech dítěte⁶⁹, která byla jménem České a Slovenské Federativní Republiky podepsána v roce 1990 a ratifikována v roce 1991. Úmluva zakotvuje

⁶⁵ HRC, Human Rights Committee, Concluding observations on the second periodic report by the Czech Republic, 9. srpna 2007, CCPR/C/CZE/CO/2. Odst. 15.

Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/434/39/PDF/G0743439.pdf?OpenElement>

⁶⁶ CCPR, Human Rights Committee, Concluding observations on the third periodic report by the Czech Republic, 22. srpna 2013, CCPR/C/CZE/CO/3. Odst. 17. Dostupné z:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FCZE%2FCO%2F3&Lang=en.

⁶⁷ HRC, Human Rights Committee, General Comment No. 35, Article 9, 16. prosince 2014, CCPR/C/GC/35. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/general-comments>.

⁶⁸ HRC, Human Rights Committee, Concluding observations on the fourth periodic report by the Czech Republic, 6. prosince 2019, CCPR/C/CZE/4. Odst. 17. Dostupné z:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FCZE%2FCO%2F4&Lang=en.

⁶⁹ Sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte – znění od 29. 3. 2010.

rámec činnosti CRC v článku 43 a násl. Výbor sestává z 10 expertů a expertek a stejně jako ostatní výbory provádí svou kontrolní činnost skrze obligatorní kontrolní mechanismus, kterým je připomínkování periodických zpráv (*concluding observations; periodical reports*). CRC byl dlouho jediným výborem OSN, který neumožňoval podávání individuálních stížností (*communications*).⁷⁰ Toto změnil třetí opční protokol ratifikovaný Českou republikou v roce 2015.⁷¹

CRC, vycházející z článků 22, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 39 a 40 Úmluvy o právech dítěte, zvolil k detencím ještě striktnější přístup než HRC. Již v roce 2003 vyjádřil znepokojení nad faktem, že „(...) Děti mohou být na delší dobu umístěny do zařízení pro zajištění cizinců (...)“ a doporučil České republice „(...) Zamezit jakékoli formě detencí žadatelů o azyl mladších 18 let (...)“.⁷² Tento závěr CRC zopakoval a potvrdil o osm let později v závěrečných připomínkách ke čtvrté a třetí kombinované periodické zprávě České republiky a přidal navíc doporučení směřující k vytvoření funkčního systému alternativ.⁷³ Mnohem ostřejší přístup k detencím zvolil CRC v závěrečných připomínkách k páté a šesté kombinované periodické zprávě České republiky.⁷⁴ CRC volá po úplném opuštění detencí dětí, které jsou podle názoru CRC vždy v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. CRC konkrétně naléhal na Českou republiku, aby „(...) Harmonizovala právní předpisy s cílem zakázat umístování dětí do detenčních zařízení, které nikdy není v jejich nejlepším zájmu, a zvolila nevazební řešení včetně pěstounské péče a upřednostnila okamžité přemístění dětí, které žádají o azyl a jejich rodin z detenčních zařízení“.⁷⁵

Výbor OSN pro práva dítěte se tak v současné době shoduje s HRC na úplném zákazu detencí nezletilých cizinců. Oproti HRC však volal po zákazu detencí dříve, a to v případech nezletilých žadatelů o azyl. I v praxi CRC je možné vidět určitý posun, kdy se standard stále

⁷⁰ KÄLIN, Walter a KÜNZLI, Jörg, Ibid, str. 206.

⁷¹ Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure [online]. [cit. 2024-03-04]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-rights-child-communications>

⁷² CRC, Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the second periodic report by the Czech Republic, 18. března 2003, CRC/C/15/Add.201. Odst. 56 Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2F15%2FAdd.201&Lang=en

⁷³ CRC, Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the third and fourth periodic report by the Czech Republic, 4. srpna 2011, CRC/C/CZE/CO/3-4. Odst. 64. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/CZE/CO/3-4&Lang=En

⁷⁴ CRC, Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the sixth and fifth periodic report by the Czech Republic, 22. října 2021, CRC/C/CZE/CO/5-6. Odst. 44. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/293/72/PDF/G2129372.pdf?OpenElement>.

⁷⁵ Ibid.

zpřísnoval. V současné době projednává CRC ve věci detencí dětí individuální stížnost proti České republice.⁷⁶ Bude jistě zajímavé sledovat, jak se CRC postaví k individuální stížnosti, byť podle našeho názoru je z ostatních výše prezentovaných výstupů CRC možné výsledek do značné míry předvídat.

3.1.3. Výbor OSN proti mučení

Výbor OSN proti mučení (*Committee against Torture*, dále také jen „CAT“) plní roli kontrolního orgánu Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému zacházení.⁷⁷ Úmluva byla jménem Československa podepsána v roce 1986. Součástí kontrolního mechanismu je opět připomínkování závěrečných zpráv (*general observations, periodical reports*). Opět je možné i podávání individuálních stížností, a to na základě opčního protokolu ratifikovaného Českou republikou v roce 2006.⁷⁸

V roce 2016 k šesté periodické zprávě České republiky CAT konstatoval, že Česká republika by měla „*Ukončit praxi zadržování osob, které potřebují mezinárodní ochranu, zejména dětí, a zajistit náhradní ubytování pro rodiny s dětmi; (...)*“.⁷⁹ CAT se ve svých závěrečných připomínkách více soustředí na samotné podmínky detence, kterou nevylučuje.⁸⁰ Detence je tak ze strany CAT vyloučena pouze u žadatelů o mezinárodní ochranu a nikoli u lidí s neregulérním pobytovým statutem.

3.1.4. Výbor OSN pro odstranění všech forem rasové diskriminace

Výbor OSN pro odstranění všech forem rasové diskriminace (*Committee on the Elimination of Racial Discrimination*, dále také jen „CERD“) plní roli kontrolního mechanismu Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace.⁸¹ Úmluvu ratifikovala Československá

⁷⁶ CRC, Pending cases, [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/individual-communications>.

⁷⁷ Vyhláška č. 143/1988 Sb., ministra zahraničních věcí o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání - znění od 26. 6. 1987.

⁷⁸ Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/optional-protocol-convention-against-torture-and-other-cruel>

⁷⁹ CAT, Committee against Torture, Concluding observations on the sixth periodic report by the Czech Republic, June 16, 2018, CAT/C/CZE/CO/6. Odst. 21. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2FC%2FCZE%2FCO%2F6&Lang=en

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ Vyhláška č. 95/1974 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace – znění od 4. 1. 1969.

socialistická republika; ratifikační listina byla uložena dne 29. března 1966. Kontrolu provádí výbor opět prostřednictvím závěrečných připomínek (*general observations*) k periodickým zprávám (*periodical reports*). Státy mohou na základě článku 14 prohlásit, že uznávají příslušnost Výboru pro přijímání a projednávání stížností jednotlivých osob (*communications*). Česká republika tak učinila v roce 2000.⁸²

CERD se staví k praxím detencí dětí opět podobně jako CAT. Opíraje se o články 2 a 5 Úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace v roce 2015 ve svých závěrečných připomíncech konstatoval, že „*Výbor doporučuje, aby smluvní strana řádně zvážila alternativy k zadržování žadatelů o azyl a používala zadržení jako poslední instanci a na nejkratší přiměřenou dobu, aby se vyhýbala zadržování žadatelů o azyl mladších 18 let (...)*“.⁸³ Podobný závěr obsahují i závěrečné připomínky z roku 2019: „*Výbor doporučuje, aby smluvní strana ukončila praxi zadržování žadatelů o azyl s jejich dětmi, včetně osob, které jsou předmětem předání podle nařízení Dublin III, a vyvinula alternativní ne vazební typy ubytování pro žadatele o azyl, zejména pro rodiny s dětmi*“.⁸⁴ Na rozdíl od HRC a CRC se CERD, podobně jako CAT, soustředí na žadatele o azyl a nikoliv na cizince, kteří na území pobývají neregulérně (tj. bez právního titulu).

3.1.5. Výbor OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen

Poslední z řady výborů OSN, který se v minulosti zabýval detencemi nezletilých cizinců, je Výbor pro odstranění všech forem diskriminace žen (*Committee on the Elimination of Discrimination against Women*, dále také jen „CEDAW“) plnící roli kontrolního orgánu Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen.⁸⁵ Podobně jako u dalších výborů, kontrolní mechanismus se skládá z obligatorního reportovacího mechanismu (*general observations*,

⁸² Ratification Status for CERD - International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?Treaty=CERD

⁸³ CERD, Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the tenth and eleventh periodic report by the Czech Republic, September 25, 2015, CERD/C/CZE/CO/10-11. Odst. 26. Dostupné z:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FC%2FCZE%2FO%2F10-11&Lang=en

⁸⁴ CERD, Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the twelfth and thirteenth periodic report by the Czech Republic, September 19, 2019, CERD/C/CZE/CO/12-13. Odst. 22. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FC%2FCZE%2FO%2F12-13&Lang=en.

⁸⁵ Vyhláška č. 62/1987 Sb., ministra zahraničních věcí o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen - znění od 18. 3. 1982.

periodical reports) a fakultativního systému individuálních stížností (*communications*) na základě opčního protokolu, který Česká republika ratifikovala v roce 2001.⁸⁶

CEDAW k detencím konkrétně „(...) vyzývá smluvní stát, aby okamžitě ukončil zadržování žen, které žádají o azyl, uprchlíků nebo neregulérních migrantů a jejich dětí, a aby zavedl méně omezující alternativní opatření. (...)“.⁸⁷ CEDAW se tak přidává svým postojem spíše k HRC a CRC a na rozdíl od CAT a CERC vyzývá k úplnému ukončení detencí žen a jejich dětí, a to včetně migrantů a migrantek s neregulérním pobytovým oprávněním.

3.2. Mimosmluvní mechanismy OSN mezinárodní ochrany lidských práv

Jak jsme již uvedli výše, tak vedle smluvních mechanismů existuje řada mechanismů mimosmluvních. Čepelka a Šturma mezi ně řadí Úřad vysokého komisaře OSN pro otázky lidských práv (dále také jen „OHCHR“), kterému je připisována vedoucí úloha v oblasti lidských práv.⁸⁸ Dále do této kategorie spadá Komise pro lidská práva, která byla v roce 2006 nahrazena Radou OSN pro lidská práva.⁸⁹ V rámci Rady OSN pro lidská práva pak působí nezávislí experti, kteří mají mandát zaměřený buď tematicky, nebo na konkrétní zemi (*rapporteurs*). Posláním těchto expertů a expertek je přispívat všeobecně k rozvoji lidských práv a lidskoprávních standardů, šířit povědomí o lidských právech, podnikat návštěvy v jednotlivých zemích a jednat v případech konkrétních porušení lidských práv zasíláním sdělení jednotlivým zemím.⁹⁰

Pro oblast detencí dětí je relevantní zejména činnost experta pro oblast lidských práv migrantů.⁹¹ Ukončením detencí dětí se expert pro oblast lidských práv migrantů zabýval v roce 2020, když celá zpráva byla věnovaná právě zrušení detence dětí v imigračním kontextu.⁹² Již v roce 2012 nezávislý expert pro oblast lidských práv migrantů upozorňoval na to, že nejlepší

⁸⁶ Ratification Status for CEDAW - Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?Treaty=CEDAW&Lang=en

⁸⁷ CEDAW, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Concluding observations on the sixth periodic report by the Czech Republic, March 14, 2016, CEDAW/C/CZE/CO/6. Odst. 39. Dostupné https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FC%2FCZE%2FCO%2F6&Lang=en

⁸⁸ ČEPELKA, Čestmír a ŠTURMA, Pavel. Ibid., str. 273.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Special Procedures of the Human Rights Council [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council>

⁹¹ Special Rapporteur on the human rights of migrants [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z:

<https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-migrants>

⁹² GONZÁLEZ MORALES, Felipe. SPECIAL RAPORTEUR ON THE HUMAN RIGHTS OF MIGRANTS. Report on ending immigration detention of children and seeking adequate reception and care for them [online]. 2020; A/75/183 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a75183-report-ending-immigration-detention-children-and-seeking-adequate>

zájem dítěte může být porušen právě v situaci, kdy je detence odůvodněna pouze regulérností nebo neregulérností statusu jejich rodičů.⁹³

V rámci činnosti Rady OSN pro lidská práva lze zmínit mechanismus univerzálního periodického přezkumu vůči České republice. V rámci čtvrtého cyklu periodického přezkumu bylo opakovaně ze strany různých států České republiky doporučeno, že by mělo dojít ke kompletnímu zrušení detencí dětí v migračním kontextu.⁹⁴ Česká republika v rámci svého vyjádření k doporučením uvedla, že „(...) Zajištění je vždy krajním řešením, pokud není možné uložit alternativní opatření. Díky tomu je počet zajištěných osob, zejména nezletilých bez doprovodu, relativně nízký. Děti pobývají v zařízeních společně se svými zadrženými rodiči pouze v případě, že jim nelze zajistit péči venku a zařízení je plně přizpůsobeno jejich potřebám. Česko se snaží zabránit zadržování rodin s dětmi, a pokud je to nevyhnutelné, umístit je do podmínek, které odpovídají mezinárodním standardům“.⁹⁵

Velmi kritický postoj pak zaujímá k detencím žadatelů o azyl a uprchlíků Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (dále také jen „UNHCR“). UNHCR mimo jiné uvádí, že zcela skončit by měla detence dětí, že by měly ve vnitrostátním právu existovat alternativy, které budou implementovány a používány v praxi a že v situacích, kdy je detence nevyhnutelná, musí být realizována v takových podmínkách, které jsou v souladu s mezinárodními standardy.⁹⁶ UNHCR klade důraz také na to, aby do detenčních zařízení byl umožněn přístup jak pro UNHCR, tak pro jejich partnery, kteří budou provádět monitoring podmínek v detenci.⁹⁷ Ukončení detence dětí v migračním kontextu byl jeden z hlavních cílů globální strategie UNHCR pro roky 2014–2015 UNHCR; definovalo řadu subcílů i cest, jak tohoto hlavního cíle dosáhnout.⁹⁸

⁹³ CRÉPEAU, François. SPECIAL RAPPORTEUR ON THE HUMAN RIGHTS OF MIGRANTS. Report of the Special Rapporteur on the human rights of migrants [online]. 2012; A/HRC/20/24 [cit. 2024-03-14], odst. 40. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-24_en.pdf

⁹⁴ HUMAN RIGHTS COUNCIL. Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Czechia [online]. 2023; A/HRC/53/4 [cit. 2024-03-14], str. 22 a násl. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/cz-index>

⁹⁵ HUMAN RIGHTS COUNCIL. Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review: Czechia [online]. 2023; A/HRC/53/4/Add.1 [cit. 2024-03-14], str. 10. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/cz-index>

⁹⁶ UNHCR. Detention [online]. [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights/asylum-and-migration/detention>

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ UNHCR. Global Strategy Beyond Detention: Final Progress Report, 2014 - 2019 [online]. 2020 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/media/unhcr-global-strategy-beyond-detention-final-progress-report-2014-2019-pdf>

3.3. Shrnutí a nastavení univerzálního standardu

V předešlých dvou podkapitolách jsme se postupně zabývali tím, jak se k detencím dětí v migračním kontextu staví univerzální smluvní a univerzální mimosmluvní mechanismy ochrany lidských práv. Na základě výše uvedeného je podle našeho názoru možné konstatovat, že univerzální standard ochrany lidských práv se k detencím nezletilých cizinců a rodin s dětmi staví poměrně restriktivně. V tomto se shodujeme s názory autorek Smyth a Markiewicz-Stanny.⁹⁹ Obě autorky zdůrazňují restriktivní přístup výborů OSN k detencím. Smyth konkrétně uvádí, že CRC za žádných podmínek neumožňuje detence dětí za účelem kontroly migrace.¹⁰⁰ Přehled toho, jak konkrétně se jednotlivé výbory staví k detencím, přikládáme v následující tabulce:

1. *Shrnutí lidskoprávního standardu na univerzální úrovni ve vztahu k detencím dětí v migračním kontextu*

Výbor	Standard	Na koho se vztahuje
Výbor OSN pro lidská práva	Úplný zákaz detencí dětí	Všichni cizinci
Výbor OSN pro práva dítěte	Úplný zákaz detencí dětí	Všichni cizinci
Výbor OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen	Úplný zákaz detencí dětí	Všichni cizinci
Výbor OSN pro odstranění rasové diskriminace	Úplný zákaz detencí dětí	Žadatelé o azyl
Výbor OSN proti mučení	Detence možné jako prostředek ultima ratio	Žadatelé o azyl

Otázkou je samozřejmě právní síla výstupů jednotlivých výborů. Žádná z úmluv explicitní zákaz detencí dětí nestanovuje a relevantní doktrinální právní výzkum nepovažuje výstupy výborů OSN za dosahující úroveň *hard-law*. Na stranu druhou existují poměrně přesvědčivé argumenty, které svědčí o vysoké autoritativnosti a interpretativním významu jednotlivých výstupů. Tuto debatu jsme představili v úvodu třetí kapitoly.

Podobně restriktivní přístup můžeme spatřovat také u mechanismů mimosmluvních. V činnosti Rady OSN pro lidská práva je možné spatřovat rovněž tendenci úplně opustit detence

⁹⁹ Srov. SMYTH, Chiara. The jurisprudence of the European Court of Human Rights relevant to child migrants, str. 144 a násl. In: BHABHA, Jacqueline; KANICS, Jyothi a SENOVILLA HERNÁNDEZ, Daniel (ed.). Research Handbook on Child Migration. Online. Edward Elgar Publishing, 2018. ISBN 9781786433701. Dostupné z: <https://doi.org/10.4337/9781786433701>. [cit. 2023-11-16]. MARKIEWICZ-STANNY, Joanna. The Rights of the Child and a Problem of Immigration Detention. Online. Polish Review of International and European Law. 2020, roč. 9, č. 2, s. 83-106. ISSN 2544-7432, str. 105. Dostupné z: <https://doi.org/10.21697/priel.2020.9.2.03>. [cit. 2023-11-16].

¹⁰⁰ SMYTH, Chiara. Ibid., str. 145.

děti v migračním kontextu, což je explicitně vůči České republice doporučováno v rámci systému periodického přezkumu. Toto doporučení rovněž explicitně vyplývá z činnosti nezávislých expertů a expertek, kteří působí a podporují Radu OSN pro lidská práva v rámci její činnosti. Z reakce České republiky v rámci periodického přezkumu je možné pozorovat, že Česká republika chce na možnosti umisťovat do detencí i nezletilé cizince setrvat.

Na základě výše uvedeného a s reflexí diskusí o charakteru výstupů smluvních orgánů OSN jsme se rozhodli, že pro účely Empirické části se nemusíme nutně definovat pro to, jakým způsobem budeme se standardem nakládat my; resp. budeme pozorovat právě to, jak se standardem krajské soudy nakládají. Není totiž naším výzkumným záměrem argumentovat ve prospěch autoritativnosti nebo doporučující povaze. Spíše budeme sledovat jak, a zda vůbec se krajské soudy ve své judikatuře s touto otázkou vypořádávají. Tuto kapitolu uzavíráme tím, že standard univerzální neumožňuje (byť s diskutabilní právní silou) detence nezletilých dětí. Jedná se o výstupy CRC, HRC a CEDAW, které interpretují jednotlivé úmluvy v tom smyslu, že detence dětí je porušením smluvních závazků pod Úmluvou o právech dítěte, Mezinárodním paktem o občanských a politických právech a Úmluvou o odstranění všech forem diskriminace žen. Tyto závěry jsou dále podpořeny činností Rady OSN pro lidská práva, která se k detenci dětí v migračním kontextu staví rovněž restriktivně.

4. Evropský systém ochrany lidských práv

Ve čtvrté kapitole se budeme zabývat regionálním systémem ochrany lidských práv. Evropský systém ochrany lidských práv se spolu se systémem americkým a africkým řadí mezi regionální systémy ochrany. V jeho středu stojí Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Závazné rozsudky o porušeních EÚLP pak může vynášet Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Podle názoru Buergenthala se jedná vůbec o nejefektivnější systém ochrany lidských práv, který se stal vzorem pro mnoho dalších regionálních systémů.¹⁰¹ Přestože má Burgenthal jistě pravdu, že EÚLP hraje v evropském systému ochrany lidských práv zásadní roli, je podle našeho názoru nesprávné omezovat se v analýze evropského standardu ochrany pouze na EÚLP. Že je situace mnohem složitější, demonstroval již v roce 2007 De Schutter, když vydal poměrně komplexní studii o vztahu Rady Evropy a Evropské unie; dvou klíčových organizací pro evropský rámec ochrany lidských práv.¹⁰² De Schutter konkrétně nastínil, že existují dva názory na vztah obou organizací. První názor je, že obě organizace mají spolupracovat, a to především v nastavování standardu (*standard-setting*). Druhý názor, který byl v době De Schuttera menšinový, naopak považoval Evropskou unii za „federální stát v procesu tvorby“ s tím, že po přistoupení EU k EÚLP bude Soudní dvůr EU (dále jen „SDEU“) vůči ESLP ve stejné pozici jako jakýkoliv jiný ústavní soud členského státu.¹⁰³

K přistoupení Evropské unie k EÚLP nakonec nedošlo.¹⁰⁴ V roce 2014 vydal SDEU posudek, podle kterého přistoupení EU k ESLP bylo nemožné.¹⁰⁵ Silně negativní reakce na posudek shrnuje například Kuijer.¹⁰⁶ Mezi reakcemi se objevovala slova jako *rozčarování*, *naprostá katastrofa* nebo *právní časovaná bomba*.¹⁰⁷ Kuijer také upozorňuje na to, že od roku 2014 se sice zvýšila vůle k dialogu mezi oběma soudy, na stranu druhou se ale domnívá, že stále

¹⁰¹ BUERGENTHAL, Thomas. The Evolving International Human Rights System. Online. American Journal of International Law. 2006, roč. 100, č. 4, s. 783-807. ISSN 0002-9300, str. 792. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0002930000031894>. [cit. 2023-11-24].

¹⁰² DE SCHUTTER, Olivier. The two Europes of human rights: The emerging division of tasks between the Council of Europe and the European Union in promoting human rights in Europe. Colum. J. Eur. L., 2007, 14: 509. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/coljeul14&div=22&g_sent=1&casa_token=

¹⁰³ Ibid, str. 560.

¹⁰⁴ Probíhající debata před přistoupením byla poměrně robustní a není v možnostech a ani cílech této práce debatu shrnout. Pro větší podrobnosti srov. GRAGL, Paul. The accession of the European Union to the European Convention on human rights. Bloomsbury Publishing, 2013.

¹⁰⁵ Opinion 2/13 on EU Accession to the ECHR. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:62013CV0002>

¹⁰⁶ KUIJER, Martin. The challenging relationship between the European Convention on Human Rights and the EU legal order: consequences of a delayed accession. Online. The International Journal of Human Rights. 2020, roč. 24, č. 7, s. 998-1010. ISSN 1364-2987, str. 1005. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13642987.2018.1535433>. [cit. 2023-11-24].

¹⁰⁷ Ibid.

mezi nimi existuje propast, jejíž „přemostění“ by vyžadovalo, do značné míry, změnu mentality.¹⁰⁸ Z výše nastíněných debat pro náš současný výzkum podle našeho názoru vyplývá, že bude nutné přistupovat k evropskému standardu ochrany lidských práv rozdvojeně, v jistém slova smyslu dvojkolejně. Na jedné straně tak budeme analyzovat systém Rady Evropy, který bude dále dělen mezi *soft-law* instrumenty a judikaturu ESLP. Na straně druhé podrobíme analýze právo Evropské unie a případnou judikaturu Soudního dvora EU.

4.1. Standard Rady Evropy

Lidskoprávní rámec Rady Evropy stojí ve svém základu okolo EÚLP, nicméně se na ni zdaleka neomezuje. Z orgánů, které jsou ustaveny Statutem Rady Evropy, se k detencím nezletilých cizinců vyjadřovalo například Parlamentní shromáždění. K detencím se vyjadřoval také Evropský komisař pro lidská práva, jehož úřad je ustavený na základě rezoluce Výboru ministrů. Z lidskoprávních úmluv hraje v oblasti detencí významnou roli Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (dále také jen „CPT“), jehož existence a působení vyplývá z Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání.¹⁰⁹ Jak se jednotlivé instrumenty a orgány k detencím nezletilých cizinců staví, budeme analyzovat v následujících bodech.

4.1.1. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

Rámec EÚLP a judikatura ESLP je oblast, které je věnována vysoká pozornost v českém i zahraničním doktrinálním výzkumu. Ze zahraničních zdrojů věnovala detencím dětí pozornost Smyth.¹¹⁰ Podrobně je však standard ESLP zpracován v české nauce. Detencím v judikatuře ESLP se věnovala například Dušková¹¹¹, Stehlík¹¹² a Molek¹¹³. Na toto téma vzniklo také

¹⁰⁸ KUIJER, Martin. Ibid., str. 1007.

¹⁰⁹ Sdělení č. 9/1996 Sb., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání - znění od 1. 2. 1989, čl. 1 a násl.

¹¹⁰ SMYTH, Chiara, Ibid.

¹¹¹ DUŠKOVÁ, Šárka. Zajišťování nezletilých cizinců z pohledu českého a mezinárodního práva. Právní rozhledy, 2017, č. 9, s. 312-317. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrg5pxa4s7hfpxgzxtgeza&groupIndex=4&rowIndex=0&refSource=search>.

¹¹² STEHLÍK, Václav a Irena DRDŮLOVÁ. Zajištění migrujících dětí bez doprovodu ve světle nejnovější judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Acta Iuridica Olomucensia [online]. Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2018, 13(3), 87-107 [cit. 2022-12-07]. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/331230660_Zajistení_migrujících_dětí_bez_doprovodu_ve_svetle_nejnovější_judikatury_Evropského_soudu_pro_lidská_práva.

¹¹³ MOLEK, Pavel. Základní práva. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Lidská práva. ISBN 978-80-7598-525-5, str. 144 a násl.

několik diplomových prací¹¹⁴. Posledním příspěvkem, který se detencím a judikatuře ESLP věnoval, je náš poslední výzkum, který je prvním výstupem tohoto projektu a který analyzoval mezery v zákoně o pobytu cizinců a v judikatuře Nejvyššího správního soudu právě z pohledu standardu ESLP.¹¹⁵ Vzhledem k poměrně značné pozornosti, kterou doktrinální výzkum standardu ESLP věnuje, nepovažujeme za nutné provádět podrobnou analýzu judikatury ESLP. Pouze proto shrneme dosavadní stav poznání a analyzujeme pouze ty nové případy, kterým zatím pozornost věnována být nemohla.

Detence obecně se v případě ESLP může dostat do kolize se třemi právy chráněnými EÚLP – se zákazem mučení, nelidského ponižujícího zacházení ve článku 3 EÚLP, s právem na svobodu, které garantuje článek 5 EÚLP, a právem na soukromý a rodinný život zakotvený ve článku 8. Standard ESLP je pak možné dělit na standard obecný a standard zvláštní. Obecný standard se týká detencí všech cizinců, standard zvláštní se týká cizinců ve zranitelných situacích. Obecný standard je možné charakterizovat jako „svobodu od libovůle“ (*freedom from arbitrariness*) a stanovuje vůbec základní podmínky detencí.¹¹⁶ Podrobněji analyzovala obecný standard Holubková, která zjistila, že „*K oprávněnosti zásahu do osobní svobody postačí, že skutečně směřuje k Úmluvou stanovenému účelu (tedy k zabránění vstupu osoby na území nebo k uskutečnění vyhoštění či vydání), že je provedený postup upraven vnitrostátním právem a že nejde o svévoli*“.¹¹⁷ Obecný standard tedy v žádném případě detenci dětí nevylučuje.

Zvláštním standardem se zbývali v doktrinálním výzkumu další autoři a autorky. V roce 2018 Drdúlová a Stehlík zjistili, že standard ESLP detence dětí nezakazuje, ale zároveň zdůrazňují, že EÚLP garantuje pouze minimální standard ochrany a že evropský trend k úplnému zákazu detencí směřuje.¹¹⁸ Dušková po analýze konstatovala, že zajištění nezletilých cizinců je podle judikatury ESLP možné v krajních a pečlivě odůvodněných případech.¹¹⁹ Náš předcházející výzkum prokázal, že ani v roce 2023 nedošlo ze strany ESLP k úplnému zákazu

¹¹⁴ VÍTOVÁ, Šárka. Účel a smysl institutu zajištění cizince. 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra správního práva a správní vědy. Vedoucí práce Kryska, David. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/79113/DPTX_2015_2_11220_0_321407_0_177423.pdf?sequence=1. HAMETOVÁ, Andrea. Zajištění cizince. Diplomová práce. 2019. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Katedra správního práva a správní vědy. Vedoucí práce: Kryska, David. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/105036>.

¹¹⁵ SVOBODA, Tomáš. Ibid., str. 15 a násl.

¹¹⁶ Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights [online]. EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS. [cit. 2024-03-07], str. 17. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Immigration_EN

¹¹⁷ HOLUBKOVÁ, Hana, JÍLEK, Dalibor a Pavel POŘÍZEK, ed. Přiměřenost omezení osobní svobody cizince v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva [online]. 2016 [cit. 2023-11-29]. ISBN 978-80-87949-68-9, str. 497 a násl. Dostupné z: <http://www.saep.sk/files/pdf/s6.pdf>

¹¹⁸ STEHLÍK, Václav a Irena DRDÚLOVÁ, Ibid., str. 107.

¹¹⁹ DUŠKOVÁ, Šárka. Ibid.

detencí, nicméně standard skutečně vnímá detenci jako nejposlednější možné opatření. Na poli zákazu mučení nelidského ponižujícího zacházení hrají zásadní roli čtyři faktory.¹²⁰ Prvním faktorem je materiálně-technický stav zařízení, druhým organizačně-režimová opatření v zařízení nastavená, třetím faktorem věk dítěte a čtvrtým faktorem plynutí času. ESLP tak především zajímá, do jaké míry jsou přítomny prvky vězeňského typu, jak je strukturován čas dětí, zda je zařízení pro rodiny s dětmi uzpůsobené a především, jak dlouho detence trvá.¹²¹ Tyto faktory, s tím, že v novější judikatuře je stále více zdůrazňováno plynutí času a konkrétní organizačně-režimová opatření, jsou brány v úvahu, když je posuzováno možné porušení článku 3 EÚLP.¹²² Právo na svobodu pak hraje především tu roli, že detence dětí je až tím nejposlednějším možným prostředkem a že zranitelnost dítěte je rozhodujícím faktorem, který svou důležitostí převyšuje neregulérnost pobytu.¹²³ Smyth v roce 2018 upozorňovala, že k detencím dětí přistupuje ESLP ve zvláštním režimu, nicméně stále ještě není vysloven úplný zákaz jako v případě CRC.¹²⁴ Smyth také upozorňuje na to, že zásadní je zejména povinnost státu alternativu reálně zvážit a její neaplikaci řádně odůvodnit.¹²⁵ Alternativu nemusí stát aplikovat, pouze pokud dojde ke kumulaci různých faktorů. Smyth připouští, že právě to zůstává v judikatuře poměrně nejasné, jelikož případy s podobnými skutkovými okolnostmi byly posouzeny různě.¹²⁶ Faktem ale zůstává, že mezi faktory, které ESLP bere v potaz, patří zejména předešlá deklaráce cizince, že nebude na svém návratu do země původu spolupracovat, a to například v kombinaci s páčáním trestné činnosti.¹²⁷

Na přístupu ESLP nezměnil nic ani následný vývoj po roce 2018, jehož analýza je součástí našeho předešlého výzkumu v rámci celého projektu.¹²⁸ Konkrétně se jedná o rozsudek

¹²⁰ SVOBODA, Tomáš. Ibid. 14.

¹²¹ Ibid. Srov. Rozsudek velkého senátu ESLP *Popov proti Francii* ze dne 19. ledna 2012, stížnosti č. 39472/07 a 39474/07), odst. 103. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/FRE#{%22itemid%22:\[%22001-108710%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/FRE#{%22itemid%22:[%22001-108710%22]}).

Rozsudek pátého senátu ESLP *R.M. a ostatní proti Francii* ze dne 12. července 2016, stížnost č. 33201/11, odst. 73. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:\[%22FRE%22\],%22appno%22:\[%2233201/11%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CHAMBER%22\],%22itemid%22:\[%22001-152891%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22languageisocode%22:[%22FRE%22],%22appno%22:[%2233201/11%22],%22documentcollectionid%22:[%22CHAMBER%22],%22itemid%22:[%22001-152891%22]})

¹²² Ibid. Srov. Rozsudek velkého senátu ESLP *M. H. proti Chorvatku* ze dne 18. listopadu 2021, stížnosti č. 15670/18 a 43115/18, odst. 199. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-213213%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-213213%22]})

¹²³ *Popov proti Francii*, Ibid., odst. 91.

¹²⁴ SMYTH, Chiara. Ibid. str. 147.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ SMYTH, Chiara. Ibid. str. 147. Srov. Rozsudek pátého senátu ESLP *A.B. a ostatní proti Francii* ze dne 12. července 2016, stížnost č. 11593/12, odst. 119 a násl. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:\[%2211593/12%22\],%22itemid%22:\[%22001-164678%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22appno%22:[%2211593/12%22],%22itemid%22:[%22001-164678%22]}) Rozsudek pátého senátu ESLP *A.M. a ostatní proti Francii* ze dne 12. července 2016, stížnost č. 24587/12, odst. 63 a násl. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-164680%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-164680%22]})

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ SVOBODA, Tomáš. Ibid. str. 13.

právech dítěte.¹³⁴ Kampaň PACE upozorňuje také na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, která mimo jiné stanovuje, že v případech detencí „(...) rozhodujícím faktorem je mimořádná zranitelnost dítěte, která má přednost před úvahami týkajícími se statusu nelegálního přistěhovalce“.¹³⁵ PACE se tak svým přístupem více blíží standardu univerzálnímu, byť v případě jeho působení nemůžeme hovořit o *hard-law* instrumentech.

V podstatě stejný přístup volí i Evropský komisař pro lidská práva, který zdůrazňuje, že detenci rodiny s dětmi není možné ospravedlnit absencí pobytového oprávnění rodičů.¹³⁶ Evropský komisař pro lidská práva zdůrazňoval, že z vnitrostátní legislativy by měla zcela vymizet možnost umístit do detenčního zařízení rodiny s dětmi.¹³⁷ Evropský komisař pro lidská práva dále přímo, ve své zprávě po návštěvě v Maďarsku, uvedl, že by „(...) děti neměly být zadržovány v imigračních zařízeních, ať už s, nebo bez rodiny“.¹³⁸ Vůči České republice Evropský komisař pro lidská práva kritizoval podmínky, které panovaly v detenčním zařízení v roce 2014. Totožný závěr zopakoval i po návštěvě Bulharska o rok později.¹³⁹ Postoj Evropského komisaře se tak blíží spíše úplnému zákazu detencí. Je však nutné zdůraznit, že Evropský komisař není kontrolním mechanismem žádné lidskoprávní úmluvy.

4.1.3. Evropský výbor pro zabránění mučení - CPT

Existence CPT vyplývá přímo z Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání se k detencím dětí vyjadřuje například ve svých factsheets, které shrnují (nutno zdůraznit nikoliv vyčerpávajícím způsobem) nastavení standardu. Podle CPT „(...) je zapotřebí učinit vše pro to, aby nedocházelo ke zbavování svobody dětí“.¹⁴⁰ Na stranu druhou CPT připouští, že výjimečně je detence dětí v migračním kontextu možná, a to za situace, že děti jsou zajištěny spolu se svými rodiči.¹⁴¹ V takovém případě by však mělo „(...)

¹³⁴ End Immigration Detention of Children [online]. PARLIAMENTARY ASSEMBLY. [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: <https://pace.coe.int/en/pages/campaign-detention-children>.

¹³⁵ Ibid. Srov. *Popov proti Francii*, podkapitola 4.1.1.

¹³⁶ EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. Positions on the rights of minor migrants in an irregular situation [online]. 2010; CommDH/PositionPaper(2010)6 [cit. 2024-03-14], str. 3. Dostupné z: [https://rm.coe.int/ref/CommDH/PositionPaper\(2010\)6](https://rm.coe.int/ref/CommDH/PositionPaper(2010)6)

¹³⁷ MUIŽNIESK, Nils. EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. Report following his visit to Hungary [online]. 2014; CommDH(2014)21 [cit. 2024-03-14], str. 39. Dostupné z: <https://www.refworld.org/reference/countryrep/coechr/2014/en/103426>

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ MUIŽNIESK, Nils. EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS., Report following his visit to Bulgaria from 9 to 11 February 2015, 22 June 2015 [online]. 2015 CommDH(2015)12, [cit. 2024-03-14] str. 5. Dostupné z: <https://www.refworld.org/docid/55afb4814.html>

¹⁴⁰ CPT Standards, CPT/Inf(2017)3, Březen 2017, str. 8. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16808ef5e2>.

¹⁴¹ Ibid.

*jejich zbavení svobody trvat co nejkratší možnou dobu. Matka (anebo jakýkoli jiný primární pečující) a dítě by měli být ubytováni společně v zařízení, jež může uspokojit jejich specifické potřeby“.*¹⁴² Děti bez doprovodu by pak podle názoru CPT neměly být zajišťovány vůbec.¹⁴³

Ve vztahu k České republice CPT v roce 2014 uvedl, „(...) že ubytování dětí doprovázejících své(ho) rodiče v zařízení pro zajištění spolu s ostatními dospělými může mít negativní psychologický dopad na vývoj a pohodu dítěte, obzvláště je-li dítě malé. K umístování nezletilých do zařízení pro zajištění spolu s jejich rodiči by mělo docházet pouze jako k poslední možnosti, a pokud není možno se za výjimečné situace takovému umístění vyhnout, mělo by trvat nejkratší možnou dobu“.¹⁴⁴ Při periodické návštěvě v roce 2014 se CPT detencí cizinců nezabýval. Standard CPT tak spíše považuje detenci jako za prostředek *ultima ratio* a úplně ji nezavrhuje.

4.1.4. Shrnutí standardu Rady Evropy

Systém Rady Evropy se k detencím staví lehce benevolentněji než HRC, CRC nebo CEDAW. Detence obecně nejsou na jednu stranu zcela vyloučeny, na stranu druhou je však zdůrazňováno, že má jít až o ten nejposlednější prostředek, kterému má předcházet podrobné zjišťování možných alternativ. Z článku 3 EÚLP a ze stanovisek CPT pak konkrétně vyplývají přísné podmínky ve vztahu k jednotlivým zařízením, které musí být pro pobyt dětí přímo uzpůsobeny, nesmí být přítomny prvky vězeňského typu etc. Jediný orgán Rady Evropy, který se staví k detencím tak, že je zcela vylučuje, je Evropský komisař pro lidská práva. Je však nutné zdůraznit, že Evropský komisař neplní roli monitorovacího a kontrolního mechanismu žádné lidskoprávní úmluvy, a tak jeho názory skutečně zůstávají na úrovni *soft-law*. V případě PACE je pak důležité uvést, že detence dětí založená pouze na absenci regulárního pobytového oprávnění rodičů není nikdy v jejich nejlepším zájmu. Naopak v případě standardu ESLP musíme zdůraznit, že ohledně jeho rozsudků máme vůbec poprvé v rámci analyzované právní úpravy jistotu závaznosti.

¹⁴² CPT Standards, Ibid., str. 3.

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ CPT Report to the Czech Government on the visit to the Czech Republic carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), CPT/Inf (2015) 18, str. 24. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168069568c>

4.2. Standard Evropské unie

Právo Evropské unie upravuje detence ve dvou pramenech práva EU. Prvním pramenem Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (dále také jen „Návratová směrnice“), která je transponována do českého zákona o pobytu cizinců. Návratová směrnice, podobně jako ESLP, nevolí formu úplného zákazu detencí. Přesně ve stejném duchu, jako standard ESLP, volí Návratová směrnice formu zdůraznění vnímání detencí jako prostředku ultima ratio. Návratová směrnice konkrétně stanovuje ve článku 17, že *„Nezletilé osoby bez doprovodu a rodiny s nezletilými dětmi jsou zadržovány pouze v případě, že neexistuje jiná možnost, a na co nejkratší přiměřenou dobu“*. Návratová směrnice dále v článku 17 klade důraz na samotné podmínky detence; je zdůrazněna nutnost vhodného nastavení organizačně-režimových opatření (přístup k volnočasovým aktivitám a vzdělání) a také nejvlastnější zájem dítěte, který musí být zvažován na prvním místě. V následujících odstavcích ukazujeme, jak se k detencím dětí staví jednotlivé orgány Evropské unie.

Druhým pramenem práva je Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013 (dále také jen „Dublin III“).¹⁴⁵ V nařízení Dublin III je upraveno zajištění za účelem přemístění – článek 28 stanoví celkem tři podmínky které musí být splněny, aby mohlo dojít k detenci. První podmínkou je vážné nebezpečí útěku na základě posouzení každého případu, druhou podmínkou je přiměřenost a třetí podmínkou nedostatečnost mírnějších opatření. Ohledně podmínek zajištění pak Dublin III v článku 28 odst. 4 odkazuje na Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/33/EU ze dne 26. června 2013, kterou se stanoví normy pro přijímání žadatelů o mezinárodní ochranu (přepřacované znění). Konkrétně se užití její články 9, 10 a 11. Článek 11 pak zdůrazňuje, že *„Zajištění nezletilých osob je krajním opatřením, které se použije až tehdy, je-li potvrzeno, že nelze účinně uplatnit jiná, mírnější donucovací opatření“*.

¹⁴⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (přepřacované znění). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32013R0604>

4.2.1. Soudní dvůr Evropské unie

Judikatura Soudního dvora Evropské unie (dále také „SDEU“) ohledně detencí v Návrátové směrnici není příliš bohatá, čehož si doktrinální výzkum všímá.¹⁴⁶ Basilien-Gainche konkrétně uvádí, že „*Soudní dvůr opakovaně odkazuje na Listinu základních práv a svobod EU, ale nedokáže dát jasné a jednotné odpovědi, což ponechává mnohé aspekty detencí za účelem vyhoštění na předkládajících vnitrostátních soudcích, a tudíž na uvážení členských států*“.¹⁴⁷ V roce 2016 UNICEF uváděl, že SDEU nerozhodoval žádný případ, který by se týkal detencí rodin s dětmi nebo dětí a svou pozornost upírá na shrnutí standardu ESLP.¹⁴⁸ Stejně uvádí o rok později Agentura Evropské unie pro základní práva (dále také jen „FRA“).¹⁴⁹ Žádný relevantní případ, který by se týkal detencí rodin s dětmi nebo jiných lidí ve zranitelných situacích a zároveň byl rozhodovaný SDEU, nezmiňuje ani policy brief Evropského parlamentu z roku 2023 a opět je spíše kladen důraz na související judikaturu ESLP.¹⁵⁰ Relevantní judikaturu SDEU se nepodařilo vyhledat ani nám, a tak uzavíráme, že SDEU nehraje při výkladu Návrátové směrnice ve vztahu k detencím dětí zásadní roli.

SDEU se však v minulosti vyjadřoval k detencím obecně. V rozsudku velkého senátu ve věci *Kadzoev* SDEU dovedl, že článek 15 Návrátové směrnice je třeba interpretovat tím způsobem, že zejména brání takové detenci, která bude nerealizovatelná, jinými slovy musí existovat reálný předpoklad vyhoštění.¹⁵¹ Ke stejné interpretaci došel SDEU i v roce 2020 ve věci *FMS*.¹⁵² Nejedná se však o přelomový závěr; vůči detencím zaujímá obdobný přístup i ESLP, který lze charakterizovat, jak uvádíme v bodu 4.1.1., jako „svobodou od libovůle“

¹⁴⁶ BASILIEN-GAINCHE, Marie-Laure. Immigration Detention under the Return Directive: The Cjeu Shadowed Lights. Online. European Journal of Migration and Law. 2015, roč. 17, č. 1, s. 104-126. ISSN 1388-364X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1163/15718166-12342073>. [cit. 2023-11-28].

¹⁴⁷ Ibid., str. 108.

¹⁴⁸ UNICEF. A home away from home for refugee and migrant children [online]. 2016 [cit. 2024-03-14], str. 2. Dostupné z: https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org/eca/files/A_home_away_from_home_29_08_2016.pdf

¹⁴⁹ EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. European legal and policy framework on immigration detention of children [online]. 2014 [cit. 2024-03-14], str. 28. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-immigration-detention-children_en.pdf

¹⁵⁰ MENTZELOPOULOU, Maria Margarita a Nefeli BARLAOURA. EUROPEAN PARLIAMENT. Detention of migrants: A measure of last resort [online]. 2023 [cit. 2024-03-14], str. 4. Dostupné z:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/753926/EPRS_BRI\(2023\)753926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/753926/EPRS_BRI(2023)753926_EN.pdf)

¹⁵¹ Rozsudek velkého senátu SDEU ze dne 30. listopadu 2009 ve věci *Said Šamilovič Kadzoev*, ECLI:EU:C:2009:741, odst. 72.

Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72526&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3256713>

¹⁵² Rozsudek velkého senátu SDEU ze dne 14. května 2020 ve věci *FMS*, ECLI:EU:C:2020:367, odst. 302.

Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=226495&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3256731>

(freedom from arbitrariness).¹⁵³ ESLP dovedl, že aby detence nebyla arbitrární, tak musí naplňovat řadu podmínek, včetně podmínky, že bude detencí úzce sledován její důvod, tedy vyhoštění.¹⁵⁴ Nutno ovšem dodat, že se jedná o jeden z obecných standardů ESLP, vedle kterého existuje standard zvláštní, týkající se již samotných lidí ve zranitelné situaci.¹⁵⁵ Je tedy možné uzavřít, že kromě obecných předpokladů pro detence cizinců SDEU nestanovuje žádné zvláštní standardy vůči dětem a rodinám s dětmi a prostor v oblasti *hard-law* je ponechán především Evropskému soudu pro lidská práva.

4.2.2. Agentura Evropské unie pro základní práva

Podle nařízení Rady č. 168/2007 ze dne 15. února 2007 o zřízení Agentury Evropské unie pro základní práva (dále jen „FRA“) je jejím cílem vyplývajícím ze článku 2 „(...) *poskytovat pomoc a odborné znalosti o otázkách základních práv příslušným orgánům, subjektům, úřadům a agenturám Společenství a členských států při provádění právních předpisů Společenství a podporovat je tak při přijímání opatření a rozhodování o postupech v oblastech spadajících do jejich působnosti tak, aby plně dodržovaly základní práva*“. Je tak zřejmé, že výstupy FRA budou spadat do sféry *soft-law*, a to s tím, že se nejedná o kontrolní orgán žádného lidskoprávního mechanismu, a tak neobstojí argumentace o vyšší autoritativnosti jejich závěru. Přesto se však jedná o závěry, které je při analýze lidskoprávního standardu EU nutné vzít v potaz, jelikož mohou naznačovat, kam se bude evropský konsenzus obecně posouvat.

FRA v roce 2017 zveřejnil celkem 8 doporučení, které se detencí rodin a nezletilých dětí týkají. Jedná se o následující závěry: Pro zajištění práva na ochranu a péči podle FRA státy měly přijmout efektivní a důvěryhodný systém, ve kterém nebude nutné držet děti v detencích. Tento systém by měl být vystavěn na konceptech, jako je case management, alternativní ubytování a poradenství. Na ochranu práva dětí na svobodu a bezpečnost by státy měly podle FRA přijmout příznivější úpravu, než je úprava návratové směrnice. Tato úprava by spočívala zejména v úplném zákazu (nebo alespoň zásadním omezení) detencí dětí. Třetí závěr FRA pak klade důraz na sdílení příkladů dobré praxe – v tom by měla hrát ústřední roli Evropská komise. Čtvrtý závěr odkazuje zejména na standard ESLP, a to tak, že právní úprava možnosti detencí by neměla jít nad rámec článku 5 EÚLP. Páté stanovisko se pak soustředí na proškolení personálu a

¹⁵³ Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights: Immigration. European Court of Human Rights, Ibid. Srov. kapitulu 4.1.1.

¹⁵⁴ Rozsudek velkého senátu ESLP *Saadi proti Spojenému království* ze dne 29. ledna 2008, stížnost č. 13229/03, odst. 72. Dostupné z: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-84709%22%5D%7D>

¹⁵⁵ K tomu srov. kapitola 4.1.1.

přijetí takových opatření, která povedou k tomu, že alternativy k detencím nebudou existovat pouze na papíře. Šesté stanovisko pak mluví na proškolení personálu ve vztahu ke specifickým potřebám dětí. Předposlední závěr se soustředí na podmínky samotných detencí; detenční zařízení by mělo být prosto prvků vězeňského typu. Závěrečný osmý názor FRA požaduje po členských státech, aby více zapojovaly mezinárodní instituce ochrany lidských práv a orgány typu ombudsmana nebo ombudsmanky.¹⁵⁶

Přístup FRA tak zásadně nevybočuje z požadavků, které jsou na detence dětí a rodin s dětmi kladeny ze strany dalších orgánů nesoudního typu. I v přístupu FRA najdeme subtilně vyjádřený požadavek úplného zákazu, nebo alespoň zásadní restriktce, samotné možnosti umístit děti nebo rodinu s dětmi do detenčního zařízení.

4.2.3. Evropská komise a Evropský parlament

V roce 2018 začaly probíhat práce na recastu Návratové směrnice, která upravuje, jak je stanoveno výše, i zajištění. V oblasti zajištění představoval návrh na úpravu Návratové směrnice změnu v tom, že rozšiřoval možné důvody zajištění o důvod nový, a to o důvody, kdy státní příslušník třetí země představuje riziko pro veřejný pořádek, veřejnou bezpečnost nebo národní bezpečnost.¹⁵⁷ Kritiku tohoto návrhu shrnuje Karatzas, která v policy paperu argumentuje tím, že dochází k přílišnému rozšíření důvodu detence.¹⁵⁸ Momentálně jsou vyjednávání v souvislosti s Návratovou směrnicí zablokované v Evropském parlamentu, jak v roce 2022 upozorňovala Moraru.¹⁵⁹ Ani v roce 2023 nedošlo k žádné změně.¹⁶⁰ Migrační pakt¹⁶¹ poprvé představený v roce 2020 pak ve své podstatě propojuje návratové a azylové řízení, a to s cílem dosáhnout

¹⁵⁶ EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. European legal and policy framework on immigration detention of children. Ibid., str. 8 a násl.

¹⁵⁷ SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY o společných normách a postupech v členských státech při navracení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí (přepřacované znění), str. 34.. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:829fbee-b661-11e8-99ee-01aa75ed71a1.0017.02/DOC_1&format=PDF.

¹⁵⁸ KARATZAS, Anastasia. EUROPEAN POLICY CENTRE. Bringing child immigration detention to an end: The case of EU return procedures [online]. 2022 [cit. 2024-03-14], str. 6 a násl. Dostupné z: https://epc.eu/content/PDF/2022/DP_Return_Directive_Final.pdf

¹⁵⁹ MORARU, Madalina. The Future Architecture of the EU's Return System Following the Pact on Asylum and Migration: Added Value and Shortcomings. Online. In: THYM, Daniel (ed.). Reforming the Common European Asylum System. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co., 2022, s. 187-208. ISBN 9783748931164, str. 189 a násl. Dostupné z: <https://doi.org/10.5771/9783748931164-187>. [cit. 2023-11-30].

¹⁶⁰ Proposal for a recast of the Directive on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals [online]. EUROPEAN PARLIAMENT, 2023 [cit. 2023-11-30]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/spotlight-JD22/file-proposal-for-a-recast-of-the-return-directive>. Za zablokované jsou označeny takové spisy, na kterých nedošlo k žádnému posunu v posledních devíti měsících.

¹⁶¹ State of Play: New Pact on Migration and Asylum [online]. EUROPEAN COMMISSION 2023 [cit. 2023-11-30]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_23_1850

vyšší efektivity. Paradoxně žádný z návrhů, jak upozorňuje Moraru, výslovně slovo návrat nezmiňuje.¹⁶² V souvislosti s detencemi dětí pak Moraru uvádí, že Migrační pakt sice obecně zlepšuje postavení dětí, na druhé straně však zachovává možnost detencí a nebere v potaz standard OSN.¹⁶³ Migrační pakt proto podle našeho názoru nepřináší pro detence dětí zásadní implikace, a to s tím, že pozornost se upírá zejména na efektivitu návratů

4.2.4. Shrnutí standardu práva Evropské unie

Standard Evropské unie opět požaduje po detencích, aby byly prostředkem ultima ratio, který nastupuje až poté, co jednotlivé alternativy nejsou možné. Je opět zdůrazňována nutnost aplikace alternativ. SDEU nehraje v případě detencí nezletilých cizinců a rodin s dětmi zásadní roli a prostor přenechává spíše ESLP, o jehož judikaturu se opírá řada dokumentů Evropské unie. V souvislosti s přepracováním Návratové směrnice se objevuje kritika EU co do ústupu lidskoprávního standardu vůči efektivitě návratového řízení.

4.3. Shrnutí a nastavení evropského standardu

V úvodu této kapitoly jsme na základě rešerše stávajícího doktrinního výzkumu konstatovali, že k evropskému standardu ochrany lidských práv bude nutné přistupovat dvojkolejně. Tato dvojkolejnost je však, po provedené analýze, podle názoru našeho do značné míry zdánlivá, jelikož dominantní postavení hraje systém Rady Evropy v čele s ESLP, kterému právo Evropské unie co do nastavování standardu spíše ustupuje.

Z judikatury ESLP vyplývá zejména nutnost vnímat detence dětí jako prostředek ultima ratio (kterému předchází povinnost posoudit alternativy) a dále povinnost udržovat takové podmínky v detenčních zařízeních, které nebudou odporovat článku 3 EÚLP. Činnost Evropské unie je potom spíše druhotná; SDEU nikdy neposuzoval žádný případ, který by se vyloženě týkal detencí dětí a prostor tak je přenechán ESLP. Podobně ostatní orgány EU vyloženě odkazují na ESLP, když popisují úroveň evropského standardu ochrany lidských práv v případě detencí dětí. I v rámci regionálního systému ochrany lidských práv můžeme pozorovat určitou dichotomii mezi *soft-law* a *hard-law* instrumenty a kdy *soft-law* instrumenty zacházejí dále a spíše volají po úplném zákazu detencí, zatímco *hard-law* instrumenty zdůrazňují nutnost aplikace alternativ.

¹⁶² MORARU, Madalina. Ibid., str. 187.

¹⁶³ Ibid., str. 206.

5. Národní systém ochrany lidských práv

V této kapitole se zabýváme tím, co v kapitole 1 označujeme za „národní standard ochrany lidských práv“. Budeme se soustředit především na to, jak jsou mezinárodněprávní standardy vyjádřeny v judikatuře nejvyšších českých soudů – zejména v judikatuře Ústavního soudu (dále jen „ÚS“) a Nejvyššího správního soudu (dále jen „NSS“). Z orgánů nesoudního typu se pak zaměříme na činnost Kanceláře veřejného ochránce práv. Národní standard je důležitý zejména proto, aby byla identifikována klíčová rozhodnutí, která mohou mít vliv na podobu judikatury nižších soudů.

5.1. Judikatura Ústavního soudu

Jediným nálezem v oblasti detencí dětí je náleží Ústavního soudu z roku 2016.¹⁶⁴ Ústavní soud dále v této věci vydal jedno usnesení, kterým ústavní stížnosti odmítal pro zjevnou neopodstatněnost.¹⁶⁵ V nálezu Ústavní soud shledal porušení článku 8 Listiny základních práv a svobod a článku 5 odst. 1 EÚLP. V oblasti zákazu mučení, nelidského ponižujícího zacházení však ÚS již shledal ústavní stížnost jako neopodstatněnou. Rozborem tohoto nálezu se zabývalo v minulosti více autorů.

Částečně se tímto nálezem zabýval i náš předchozí výzkum, ze kterého vyplývá, že Ústavní soud svou pozornost upřel zejména směrem k zákazu mučení ve článku 3. Právo na svobodu totiž nebylo porušeno s ohledem na standardy zvláštní (týkající se nezletilých cizinců), ale s ohledem na standardy obecné; podle Ústavního soudu totiž chyběl již samotný zákonný podklad zajištění, který musí být přítomen u všech detencí, nejen u detencí nezletilých cizinců a cizinek. K alternativám se tak Ústavní soud vyjadřoval pouze okrajem a nad rámec, kdy jako by mimochodem zopakoval přednost alternativ.¹⁶⁶ Mnohem podrobněji je argumentace Ústavního soudu rozvedena ve vztahu k zákazu mučení. Například Molek náleží Ústavního soudu kritizuje a poukazuje na to, že ÚS odlišil české ZZC Bělá-Jezová od zařízení v Toulouse, proti kterému směřovala jedna z linií judikatury ESLP; jediným odlišujícím kritériem pro ÚS byl fakt, že ZZC Bělá-Jezová s nenachází v blízkosti vzletové dráhy letiště jako zařízení francouzské, ale naopak

¹⁶⁴ Náleží Ústavního soudu ze dne 10. května 2017, sp. zn. III. ÚS 3289/14. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2017/III._US_3289_14_an.pdf

¹⁶⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. června 2021, sp. zn. IV.ÚS 1721/20. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-1721-20_1

¹⁶⁶ Ibid., odst. 52 a násl.

je na území CHKO Kokořínsko.¹⁶⁷ Molek na to reaguje tak, že v řadě jiných rozsudků ESLP poloha detenčního zařízení zásadní roli nehrála a ESLP i tak shledal porušení, a to z řady jiných důvodů¹⁶⁸, kterým, jak ukazujeme v našem předešlém výzkumu, se ÚS vůbec nevěnoval.¹⁶⁹ V našem předešlém výzkumu upozorňujeme na to, že v jiné oblasti, v oblasti oné fakticity zajištění, naopak náleží Ústavního soudu představoval velmi pozitivní krok vpřed, když postavil najisto, že zajištění je vždy zásah do osobní svobody i pro dítě, jelikož to je fakticky nuceno sdílet svůj osud s osudem rodičů.¹⁷⁰

Pro působení mezinárodních standardů ve vnitrostátní judikatuře je pak velice zajímavé to, že Ústavní soud přímo uvádí, že „(...) *dokumenty OSN, Rady Evropy i Evropské unie připouštějí zbavení osobní svobody v imigračním kontextu. Podle Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (dále také „Pakt“) je imigrační detence akceptovatelným prostředkem státu ve vztahu k cizincům neoprávněně pobývajícím na jeho území, zejména hrozí-li nebezpečí útěku cizince nebo jeho nedostatečná spolupráce (rozhodnutí Výboru OSN pro lidská práva ze dne 18. 7. 2011 ve věci Stefan Lars Nystrom proti Austrálii, stížnost č. 1557/2007, bod 7.3) (...)*“.¹⁷¹ Jak jsme ukázali v kapitole 3, zejména standard HRC a CRC se posunul tím způsobem, že dnes již detence nezletilých cizinců vylučuje. Z uvedeného úryvku však jeden z výstupů HRC používá ÚS přímo jako závaznou interpretaci Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Jedná se tak opět o další argument pro to, že výstupy kontrolních orgánů OSN požívají vyšší autoritativnosti než pouhé *soft-law*.

V případě usnesení Ústavního soudu ze dne 22. června 2021, Ústavní soud odmítl ústavní stížnost pro zjevnou neopodstatněnost. Stěžovatelé mimo jiné namítali, že nebyla užitá alternativa k detenci, za kterou považovali umístění do přijímacího nebo pobytového střediska; to Ústavní soud odmítl s tím, že novela zavádějící tuto alternativu nebyla v době jejich zajištění účinná, což se změnilo až později.¹⁷² Tím však podle našeho názoru ÚS poukázal na to, že dříve sice přijímací a pobytová střediska relevantními alternativami nebyly, nyní jimi však jsou; na to ostatně navázal i NSS ve své judikatuře, kterou rozebíráme v podkapitole 5.2. Argumentaci ohledně článku 3 EÚLP a ohledně nejlepšího zájmu, dítěte vystavěl Ústavní soud na věku dětí, které se blížily věku dospělých a ve své podstatě to pro ÚS bylo kritérium rozhodující.¹⁷³

¹⁶⁷ MOLEK, Pavel. Základní práva. Lidská práva. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-525-5, str. 163.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ SVOBODA, Tomáš. Ibid., str. 14.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2017, Ibid., odst. 36.

¹⁷² Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. června 2021, Ibid., odst. 36.

¹⁷³ Ibid., odst. 41 a násl.

Ústavní soud dovedl, že v případě starších dětí je shledáno ze strany ESLP porušení EÚLP, jen pokud se jedná o detenci trvající několik měsíců, a to v nevyhovujících podmínkách.¹⁷⁴

5.2. Nejvyšší správní soud

Vůbec nejcitovanějším rozsudkem NSS je rozsudek z roku 2019.¹⁷⁵ I tímto nálezelem se zabýval také náš předešlý výzkum, ve kterém jsme demonstrovali, že NSS se zabýval více článkem 3 EÚLP než článkem 5 EÚLP a že přezkoumání alternativ je zcela nesystematicky zařazeno pod jednu z podmínek, které vyplývají z článku 3.¹⁷⁶ Nejvyšší správní soud se ve svém nejcitovanějším nálezu vůbec nezabýval univerzálním standardem ochrany lidských práv, a to snad pouze s výjimkou Úmluvy o právech dítěte, kterou ovšem cituje pouze v kontextu Návrátové směrnice.¹⁷⁷ Žádný z výborů OSN není v rozsudku citován, což je pozoruhodné zejména v kontrastu s Nálezem Ústavního soudu, který s rozhodnutím HRC zachází jako se závaznou interpretací Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.

Za pozornost dále stojí rozsudek NSS ze dne 31. srpna 2022.¹⁷⁸ V tomto rozsudku se totiž NSS zabýval povinností zvažovat alternativy, které vyplývají ze standardu EÚLP. Podle NSS vnitrostátní orgány nepochybily, když posoudily, že existuje skutečné nebezpečí útěku, a to na základě opakovaných výpovědí stěžovatelů, že v případě propuštění budou pokračovat dále do Německa.¹⁷⁹ Tento závěr však není pro tento výzkum tolik relevantní – zásadní je, že NSS v rozsudku odkazuje na univerzální standard ochrany lidských práv, když říká, „(...) že na zajištění dětí v imigračním kontextu jsou kladeny ještě přísnější požadavky než u zletilých osob s ohledem na vůdčí princip nejlepšího zájmu dítěte podle čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Ta požaduje, aby ke zbavení osobní svobody bylo přistoupeno jako ke krajnímu opatření na nejkratší nutnou dobu“.¹⁸⁰ Tento úryvek je hodný okomentování hned ze dvou důvodů. Zaprvé, Úmluva o právech dítěte nic takového explicitně neříká. Tento závěr dovozoval v minulosti CRC, jak demonstrujeme v bodu 3.2.2. této práce. NSS tedy jinými slovy odkazuje nikoliv na závazné znění Úmluvy o právech dítěte, ale na její interpretaci ze strany CRC. Druhým

¹⁷⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. června 2021. Ibid., odst. 41 a násl.

¹⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. března 2019, sp. zn. 10 Azs 316/2018. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/649924>

¹⁷⁶ SVOBODA, Tomáš. Ibid., str. 8.

¹⁷⁷ Rozsudek Nejvyššího správního soudu, Ibid., 10 Azs 316/2018, odst. 16 a násl.

¹⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. srpna 2022, sp. zn. 2 Azs 321/2021. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/703498>

¹⁷⁹ Ibid. odst. 31. NSS nakonec shledal kasační stížnost důvodnou, ovšem z jiných důvodů, než z jakých je tento rozsudek analyzován pro potřeby této práce.

¹⁸⁰ Ibid., odst. 26.

zajímavým momentem je, že standard CRC se posunul. Máme tedy již druhé soudní rozhodnutí (prvním je náleží ÚS), které nakládá s výstupem jednoho z výborů OSN tím způsobem, že výstup považuje de facto za závaznou interpretaci Úmluvy o právech dítěte. To má samozřejmě své implikace i pro empirickou část – bude důležité se zaměřit právě na to, jakým způsobem nakládají dnes soudy s univerzálním standardem ochrany lidských práv.

Ve vztahu k alternativám k detencím je pozoruhodné jiné rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, které se sice netýká dětí, ale lidí ve zranitelné situaci obecně. Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku z roku 2020 přesně v duchu judikatury Evropského soudu pro lidská práva poukázal na přednost alternativa a uvedl, že v situacích „(...) kdy se pobyt v zařízení pro zajištění cizinců jeví jako nadměru přísné opatření, především pak v případě zranitelných osob (což je zjevné i z důvodové zprávy, která uvádí typický případ zranitelných osob, tj. rodiny s dětmi), které by měly být primárně chráněny před eventuálními nepřiměřenými důsledky pobytu v zařízení pro zajištění cizinců. S ohledem na okolnosti posuzované věci stěžovatelka splňovala předpoklady pro ukončení jejího zajištění při současném uložení zvláštního opatření podle § 123b odst. 1 písm. d) zákona o pobytu cizinců, spočívajícího v uložení povinnosti zdržovat se ve vhodném přijímacím či pobytovém středisku a být ve stanovené době přítomna za účelem provedení pobytové kontroly“.¹⁸¹ Na tento závěr navázal Nejvyšší správní soud v roce 2022, když znovu poukázal na to, že přijímací i pobytové středisko jsou relevantní alternativy.¹⁸² Podle konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu mezi alternativy k detencím v českém kontextu patří i polootevřená zařízení, jako jsou pobytová střediska.

5.3. Kancelář veřejného ochránce práv

Veřejný ochránce práv (dále také jen „VOP“) provedl v letech 2014 a 2015 dohromady dvě neohlášené návštěvy ZZC Bělá-Jezová.¹⁸³ Žádné novější návštěvy již od té doby neproběhly. V první zprávě veřejná ochránkyně práva identifikovala špatné zacházení, a to především

¹⁸¹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. května 2020, sp. zn. 7 Azs 417/2019, odst. 34. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/654740>

¹⁸² Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. srpna 2022, sp. zn. 1 Azs 218/2021, odst. 34. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/703162>

¹⁸³ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. Zpráva za návštěvy zařízení: Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová [online]. 18. února 2015; 24/2014/NZ/OV [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/24-2014-NZ_Zprava_ZZC-Zarizeni_Bela-Jezova_2014.pdf. VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. Zpráva za návštěvy zařízení: Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová [online]. 31. srpna 2015; Sp. zn.: 24/2015/NZ/OV [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ochrana_osob/ZARIZENI/Zarizeni_pro_cizince/2015-srpen-Bela-Jezova-ZZ.pdf

z důvodu samotných materiálně-technických podmínek zařízení, které přirovnala ke vězení.¹⁸⁴ Ke stejnému závěru dospěla i ve své druhé zprávě.¹⁸⁵ V roce 2017 pak veřejná ochránkyně práv sice ocenila pozitivní změny, které Správa uprchlických zařízení v ZZC Bělá-Jezová implementovala, na druhou stranu ale upozornila, že detence stále může představovat porušení článku 3 EÚLP z důvodu přetrvávání mnoha bezpečnostních opatření.¹⁸⁶ KVOP se od té doby detencemi v podstatě nezabýval, další návštěvy byly sice vykonány, avšak nikoliv v ZZC, ale v přijímacích střediscích pro žadatele o azyl. Zároveň došlo k výstavbě zcela nové budovy, ve které jsou nyní migranti s nezletilými cizinci zajištěni.¹⁸⁷

Zároveň je důležité zdůraznit, že VOP přímo lidskoprávní standard nenastavuje, a to ani v podobě *soft-law*. VOP v českém kontextu spíše monitoruje dodržování jiných lidskoprávních standardů. Do analýzy byla tato instituce zařazena pro svůj význam v českém systému ochrany lidských práv.

5.4. Shrnutí a nastavení národního standardu

Na základě výše uvedeného autor uzavírá, že národní systém ochrany lidských práv nejde nad rámec minimálního standardu, který je nastavený zejména rámcem EÚLP. Za pozornost podle našeho názoru stojí fakt, že v minulosti je možné v oblasti detencí dětí v migračním kontextu vystopovat rozhodnutí českých nejvyšších soudů, která výstupy výborů OSN používají jako interpretaci jednotlivých úmluv. Tato rozhodnutí jsou však z doby, kdy standard HRC a CRC detenci dětí v migračním kontextu umožňoval. Novější rozhodnutí, která by pracovala se stanovisky výborů, se nám nepodařilo dohledat.

Ústavní soud se ve své judikatuře jasně postavil za to, že je irelevantní forma institutu, na jehož základě se děti v migračním kontextu dostanou do detenčních zařízení. Důležitý je výsledek – tedy to, že děti v detenčních zařízeních jsou a že sdílí osud svých rodičů a že jsou tedy zajištěny materiálně. Nejvyšší správní soud klade ve své judikatuře důraz na poměrování čtyř faktorů vyplývajících z judikatury ESPLP, tak jak je shrnujeme v bodu 4.1.1. Dále NSS postavil na jisto, že přijímací a pobytová střediska jsou relevantní alternativou podle § 123b zákona o pobytu cizinců. NSS a ÚS zaujaly přístup k detencím jako prostředku *ultima ratio*.

¹⁸⁴ Ibid., Zpráva z návštěvy zařízení, datum vydání: 18. února 2015, str. 30.

¹⁸⁵ Ibid. Zpráva za návštěvy zařízení, datum vydání: 9. září 2015, str. 21.

¹⁸⁶ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, Dopis řediteli SUZ [online]. 8. června 2017; UT-02284/2017 [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/Vyrozumeni_SUZ_33_2016_NZ_NM_final.pdf

¹⁸⁷ SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ. Výroční zpráva za rok 2018 [online]. 2023 [cit. 2024-03-07], str. 9. Dostupné z: https://www.suz.cz/wp-content/uploads/2019/06/suz_vyrocní_zprava_2018_web.pdf

6. Závěr doktrinální části

Doktrinální část této diplomové práce hledala odpověď na obecnou výzkumnou otázku, která si kladla za cíl zjistit, **jaký je současný lidskoprávní standard na univerzální, regionální a národní úrovni ve vztahu k detencím nezletilých cizinců**. Z uvedené obecné výzkumné otázky jsme si v kapitole 1 položili celkem tři výzkumné otázky specifické, které si kladly za cíl zjistit, jak se k detencím dětí v migračním kontextu staví jednotlivé instrumenty lidských práv na různých úrovních.

Užitím standardních metod doktrinálního právního výzkumu jsme postupně analyzovali tři stupně lidskoprávního standardu. Byl postupně analyzován standard univerzální, regionální (evropský) a národní. Domníváme se, že doktrinální část splnila svůj cíl, jelikož byl opatřen poměrně spolehlivý základ pro samotnou část empirickou, kdy bude provedena systematická obsahová analýza, která bude zjišťovat, jaká je podoba vnitrostátní judikatury správních soudů vzhledem k detencím dětí, a to s ohledem na mezinárodní standardy lidských práv. Výsledky Doktrinální části shrnujeme níže.

6.1. Úroveň standardu mezinárodní ochrany lidských práv

V případě **univerzálního standardu** je možné pozorovat značný posun tohoto standardu, který směřoval od vnímání detence dětí jako posledního možného prostředku směrem k úplnému zákazu, který dnes akcentuje HRC, CRC a CEDAW. V obsahové analýze proto bude zejména zjišťováno, zda je tento standard reflektován, resp. zda byl více reflektován v době, kdy detence dětí umožňoval, proti době, kdy detence dětí neumožňuje. **Evropský**, zdánlivě dvojkolejný, standard staví zejména na judikatuře ESLP, které svým způsobem, možná poměrně překvapivě, ustupuje i právo EU. Standard staví jednak na nutnosti posoudit alternativy (mírnější a méně omezující opatření) a jednak na nutnosti dodržení zákazu mučení, při kterém se poměřují tři faktory – délka detence, věk dítěte a stav zařízení (ten se rozpadá na další dva faktory, kterými jsou organizačně-režimová opatření a materiálně-technický stav). Tyto podmínky budou zkoumány i v rámci obsahové analýzy. **Národní standard**, pak v zásadě nepřináší nic nového, úprava není příznivější než minimální úroveň ochrany garantovaná ESLP; NSS klade ve své judikatuře důraz na užití alternativ, nicméně samotné detence jako takové nevylučuje.

Z hlediska obsahové analýzy bude zajímavé sledovat určitou dichotomii (resp. trichotomii) mezinárodních standardů. Standardy ochrany totiž není nutné dělit pouze podle regionálního hlediska, ale je tak možné činit i podle stupně závaznosti. Toto dělení poměrně

přirozeně vyplynulo z analýzy. *Hard-law* standard vychází především ze standardu ESLP a práva EU. Vnímá detenci jako prostředek *ultima ratio* a klade důraz na podmínky uvnitř detence z hlediska zákazu mučení. *Soft-law* standard pak zachází s detencemi velmi různorodě. Do této kategorie spadají stanoviska PACE, Evropského komisaře pro lidská práva, Kanceláře veřejného ochránce práv nebo FRA; obecně jsou orgány *soft-law* k detencím dětí v migračním kontextu mnohem kritičtější. Otázkou potom zůstává, zda existuje také určitý „*mezi-standard*“, kam se budou řadit zejména kontrolní orgány úmluv OSN, v případě detencí dětí zejména HRC, CRC a CEDAW. Tyto dva zmíněné výbory detence dětí v současné době úplně zakazují. Existenci tohoto „*mezi-standardu*“ je možné ověřit jen dalším výzkumem, a to například tak, že se zaměří na to, jak s ním zachází nejvyšší soudy v jednotlivých zemích. V rámci naší systematické obsahové analýzy v empirické části budeme pozorovat, zda se tento standard vyskytuje a zda s ním soudy nakládají jako se standardem čistě na úrovni *soft-law*, nebo zda ho považují spíše za standard, který zprostředkovává autoritativní interpretace jednotlivých úmluv. Bude také zajímavé pozorovat, výstupy kterých orgánů se vyskytují častěji.

6.2. Prostor pro další doktrinální výzkum

Z našeho pohledu vyvstaly z doktrinální části další otázky, které z hlediska nastavení našeho výzkumného záměru, obecných výzkumných otázek v úvodu nebo specifických výzkumných otázek v kapitole 1 doktrinální části, není nutné zodpovědět. Domníváme se však, že tyto otázky mohou sloužit jako základ jiného výzkumu, který by je mohl podrobněji rozvést, a myslíme si, že je vhodné je v této podkapitole shrnout, aby na ně mohli další výzkumníci a výzkumnice navázat.

První, podle našeho názoru poměrně komplexní otázkou je, zda právo EU ustupuje (ve smyslu *standard-setting*) v oblasti detencí nezletilých dětí v migračním kontextu Evropskému soudu pro lidská práva. Z výše provedeného doktrinálního výzkumu vyplývá, že tomu tak skutečně být může, nicméně byly by potřeba mnohem robustnější studie, které by tuto domněnku potvrdily či vyvrátily. Kromě toho by bylo vhodné tento výzkum navrhnout tím způsobem, že by se zaměřil na více suboblastí migrace v kontextu lidských práv. Pokud by výzkum odhalil, že v některých oblastech (například co do *standard-setting*) ESLP vytlačuje SDEU a v jiných naopak SDEU vytlačuje ESLP, bylo by zajímavé zjistit, jaká existuje dělicí linie (pokud nějaká). Jinými slovy výzkum by mohl hledat odpověď na otázku, proč v některých případech ESLP vytlačuje SDEU a v jiných případech je tomu naopak.

Druhou otázkou je pak právně-teoretická otázka závaznosti. Na tuto problematiku jsme narazili již kapitole 3 a je možné ji rozvést řadou dalších otázek. Jednak by bylo možné hledat odpověď na otázku, zda se liší chápání závaznosti ve vnitrostátním právu a v právu mezinárodním, zda je ve skutečnosti závaznost na škále, nebo zda existuje více kategorií, než *hard-law* a *soft-law*. Tyto otázky jdou vysoce nad rámec našeho výzkumu a bylo by velice zajímavé na ně hledat odpověď užitím komparace, je totiž možné, že různé státy chápou tyto kategorie různě.

Třetí otázkou pak je, zda by v oblasti lidskoprávních standardů a detencí dětí bylo možné uvažovat o mezinárodním obyčeji, a to například na úrovni vnímání detence jako nejposlednějšího prostředku. K tomu by však bylo nutné ověřit praxi v jiných státech.

EMPIRICKÁ ČÁST

7. Cíle empirické části

Empirická část práce má za cíl zodpovědět druhou výzkumnou otázku. Cílem empirické části je tedy zjistit, **jaká je podoba vnitrostátní judikatury správních soudů k detencím dětí v migračním kontextu s doprovodem podle zákona o pobytu cizinců, a to s ohledem na lidskoprávní standardy.** V první řadě je třeba uvést, že v současné době nejsou známé prakticky žádné hlubší a strukturovanější poznatky o struktuře a obsahu vnitrostátní judikatury. V současné době nevíme nic o počtech rozhodnutí PČR o zajištění, která byla zrušena soudy, nemáme informace o tom, z jakých důvodů byla případná rozhodnutí rušena a nevíme také nic o tom, jak se lidskoprávní standard v judikatuře vnitrostátních krajských soudů odráží. Tyto otázky, které jsou ve své podstatě rozvedením obecné výzkumné otázky, bude autor zodpovídat v empirické části, a to pomocí metody systematické obsahové analýzy (*systematic content analysis*; dále také jako SCA). Empirická část je strukturována jako klasický empirický výzkum do následujících kapitol – cíle, metoda, výsledky, diskuze. V této části představíme specifické výzkumné otázky a z nich vyplývající ověřované hypotézy. Část metoda pak podrobně představí metodologii, kterou ve výzkumu používáme. V části výsledky představíme deskriptivní statistiku, kterou získáme právě užitím popsané metodologie. V části diskuze, která je pro čtenáře částí nejpodstatnější, bude deskriptivní statistika interpretována ve vztahu k výzkumným otázkám a hypotézám, a to s ohledem na limitace výzkumu. Výsledky také v zasadíme do kontextu České republiky a vysvětlíme, co výsledky o české praxi vypovídají.

Hall a Wright doporučují, aby před přípravou celé obsahové analýzy jako takové byly autorem formulovány specifické výzkumné otázky a hypotézy, které bude následně obsahová analýza ověřovat.¹⁸⁸ Na základě doktrinní části, předešlého výzkumu a konzultací s praxí jsme formulovali následující **specifické výzkumné otázky**, které vycházejí z výzkumné otázky obecné:

1. *Je většina rozsudků z hlediska výsledku pro žalobce a žalobkyně pozitivních?*
2. *Je nejčastějším důvodem zrušení rozhodnutí PČR nepřezkoumatelnost?*
3. *Je univerzální standard ochrany lidských práv upozaděn a ustupuje standardu evropskému?*
4. *Zakládají krajské soudy své závěry spíše na judikatuře vyšších soudů, než aby samy analyzovaly standardy lidských práv?*
5. *Je hlavním důvodem v případě zrušení rozhodnutí PČR fakt, že děti nebyly v rozhodnutí považovány za materiálně zajištěné?*

¹⁸⁸ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 118.

6. *Považují soudy v rozsudcích s negativním výsledkem pro žalobce a žalobkyně děti za materiálně zajištěné?*
7. *Je hlavním důvodem pro shledání nedostatečnosti alternativ to, že cizinci pobývali na území neoprávněně?*
8. *Je v rozsudcích považováno umístění do přijímacího nebo pobytového střediska za relevantní alternativu?*

Specifické výzkumné otázky míří na zjištění struktury a obsahu vnitrostátní judikatury k detencím cizinců s doprovodem. První otázka měří pouhé výsledky jednotlivých rozsudků, druhá otázka zjišťuje právní důvod, třetí se soustředí na výskyt lidskoprávních standardů v judikatuře, čtvrtá pak na její sílu, tedy na skutečnost, jaký význam¹⁸⁹ hrál lidskoprávní standard pro závěr soudu. Pátá i šestá otázka se soustředí na hlavní argumenty, které soudy používají. Sedmá a osmá otázka souvisí s odůvodňováním užití nebo neužití klíčového institutu alternativ. Z celé SCA by tak měly vyplynout mimo jiné i takové informace, jaký je rozdíl v argumentaci mezi zamítavými a zrušujícími rozsudky. SCA jako taková je, v tom smyslu, v jakém ji používáme v našem výzkumu, metodou kvantitativního výzkumu. Jak uvádí Smekal a Šipulová, kvantitativní výzkum se soustředí na testování hypotéz, zatímco kvalitativní na jejich modifikaci a vytváření *teorií*.¹⁹⁰ Z tohoto důvodu autor navrhuje následující sérii nulových hypotéz, které budou SCA testovány:

H₀₁: Platí, že většina rozsudků krajských soudů je z hlediska výsledku pro žalobce a žalobkyně pozitivních.

H₀₂: Platí, že nejčastějším důvodem zrušení je nepřezkoumatelnost rozhodnutí pro nedostatek důvodů.

H₀₃: Platí, že většina rozsudků spoléhá více na evropský než na univerzální standard ochrany lidských práv.

H₀₄: Platí, že role lidskoprávního standardu v odůvodnění je spíše nižší a rozsudky více spoléhají na judikaturu vyšších soudů (ÚS a NSS).

H₀₅: Platí, že nejčastějším důvodem pro zrušení rozhodnutí je fakt, že PČR vůbec nepovažovala děti za materiálně zajištěné.

¹⁸⁹ Tedy do jaké míry soud založil svůj závěr právě na tomto standardu.

¹⁹⁰ SMEKAL, Hubert; ŠIPULOVÁ, Katarína. Empirický právní výzkum. *Jurisprudence* (1802-3843), 2016, 6, str. 35. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/empiricky-pravni-vyzkum.m-213.html>

H₀₆: Platí, že v případě zamítnutí žaloby krajské soudy ve většině rozsudků nepovažují děti za materiálně zajištěné.

H₀₇: Platí, že v hlavním důvodem pro shledání nedostatečnosti alternativ je fakt, že cizinci pobývali na území neoprávněně.

H₀₈: Platí, že většina rozsudků nepovažuje pobytové nebo přijímací středisko za relevantní alternativu.

I přesto, že odpovědí na výše položené specifické výzkumné otázky bude ve své podstatě deskriptivní statistika, která se nesnaží dovést kauzalitu, jsou tyto poznatky nutné právě pro další výzkum – ať už empirický, nebo doktrinální. Wallace zobrazuje empirický výzkum jako kolo, kdy kvantitativním výzkumem testujeme hypotézy a na základě výsledků a případného kvalitativního výzkumu následně upravujeme a formulujeme *teorie*, na které navazuje další testování hypotéz.¹⁹¹

Nejlépe však přece jen současnou pozici autora popisují opět Hall a Wright, kteří uvádí následující:

*„Důvěryhodná obsahová analýza nemusí vždy používat sofistikované statistiky – nebo dokonce vůbec žádné statistiky. (...) Kvantitativní deskriptivní analýza, jako je tato, má empirickou hodnotu způsobem, jakým může přírodovědec informovat o tom, kolik různých druhů bylo nalezeno při geografickém průzkumu. (...) Často stačí prosté počty a procenta, aby důkladněji dokumentovaly autorovo tvrzení o trendech v judikatuře, které zpochybňují zažité představy, nebo nastolují provokativní otázky zasluhující další studium“.*¹⁹²

Právě takto je podle názoru autora vhodné přemýšlet i o naší SCA. Oblast judikatury detencí dětí s doprovodem v České republice je totiž, slovy Halla a Wrighta, neprobádanou krajinou, která si zaslouží geografickou exploraci. Právě tyto poznatky, poznatky deskriptivního charakteru, mohou posunout vědění v této oblasti, poukázat na mylné představy o judikatuře a především vytvořit daty podložený základ pro další empirický i doktrinální výzkum, který bude lépe zacílený a lépe vědět, co a proč měří nebo zkoumá.

¹⁹¹ WALLACE, Walter. The logic of science in sociology. Routledge, 2017, str. 18.

¹⁹² HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 117 a násl.

8. Metoda

Empirická část se z metodologického hlediska opírá o trojici článků. Jsou jimi již citovaný a uvedený článek autorské dvojice Halla Wrighta¹⁹³, o který se opíráme vůbec nejvíce, jelikož se zaměřuje na užití SCA v kontextu výzkumu soudního rozhodování. Dále čerpáme z článku autorky Salehijam¹⁹⁴ a článku autorského kolektivu Lacy, Watson, Riffe a Lovejoy¹⁹⁵. Hall a Wright především vysvětlují použití obsahové analýzy v právním výzkumu a přináší přehled obsahových analýz soudního rozhodování realizovaných ve Spojených státech ve druhé polovině dvacátého století. Salehijam jejich závěry rozvádí, ale základ jejího článku vychází právě z výzkumu Halla a Wrighta. Lacy et al. pak uvádí postupy dobré praxe, a i když se nejedná o článek, který by vycházel z právní vědy, budeme se těchto postupů přidržovat a tam, kde se od těchto postupů odchýlíme, uvedeme, jaký jsme pro to měli důvod. Salehijam uvádí, že SCA má celkem 5 fází: „(1) stanovení vhodné výzkumné otázky nebo hypotézy pro SCA; (2) identifikace a shromáždění dostatečného množství dat pro analýzu; (3) kódování dat, které má své vlastní fáze; (4) vyvození závěrů/pozorování; a (5) informování o zjištěních způsobem srozumitelným pro právní komunitu“.¹⁹⁶

První fáze již byla podrobněji pospána v předchozí kapitole 7. Druhá a třetí fáze, fáze SCA samotné, jsou podrobně rozvedeny v této kapitole. Čtvrtá fáze odpovídá kapitole výsledky (kapitola 9) a pátá fáze je zohledněna v kapitole diskuse (kapitola 10). V desáté kapitole jsou také představeny limitace výzkumu.

8.1. Identifikace a shromáždění dat

8.1.1. Proces výběru kódovaného materiálu

Náš výzkum se zaměřuje na judikaturu vnitrostátních soudů. Proto bylo získáno celkem 45 rozsudků krajských soudů z časového období mezi roky 2018 a 2023. Jedním ze zásadních požadavků kladených na SCA je replikovatelný proces výběru rozsudků.¹⁹⁷ Byla proto užitá databáze Nejvyššího správního soudu¹⁹⁸, ve které byly užity dva řetězce klíčových slov. Řetězce znázorňuje následující tabulka:

¹⁹³ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid.

¹⁹⁴ SALEHIJAM, Maryam. Ibid.

¹⁹⁵ LACY, Stephen, et al. Ibid.

¹⁹⁶ SALEHIJAM, Maryam. Ibid., str. 3.

¹⁹⁷ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 105.

¹⁹⁸ Databáze NSS [online]. NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD. [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/>.

2. Řetězce použitých klíčových slov

Klíčová slova:

1. [Bělá-Jezová AND Zajištění]
2. [Bělá Jezová AND Zajištění]

Datum: od 1. 1. 2018 do 31. 12. 2023

Řetězce klíčových slov byly zvoleny tak, aby bylo získáno spíše více výsledků s tím, že pouze menšina bude relevantní. Vycházeli jsme z předpokladů, že každý relevantní rozsudek musí obsahovat slovo *zajištění*, jelikož tak se nazývá právní institut, pod kterým je cizí státní příslušník zajištěn. Druhé slovo, které musí každý takový rozsudek obsahovat je *Bělá-Jezová*, resp. *Bělá Jezová*, což je název obce, kde se nachází ZZC Bělá-Jezová, kde probíhá zajišťování všech lidí ve zranitelné situaci. Tímto způsobem bylo získáno z databáze celkem 240 rozhodnutí krajských soudů a Nejvyššího správního soudu. Tato rozhodnutí byla následně ručně procházena a postupně bylo extrahováno 45 rozsudků krajských soudů, a to na základě kritérií pro zařazení a kritérií pro vyloučení. Způsob nastavení kritérií je zobrazen v tabulce na následující straně

3. Kritéria pro zařazení a vyloučení

Kritérium pro zařazení:

rozsudky krajských soudů, kterými soudy rozhodují o žalobě proti zajištění podle zákona o pobytu cizinců v případech rodin s dětmi nebo nezletilých cizinců s doprovodem

Kritérium pro vyloučení:

rozsudky krajských soudů, kterými soudy rozhodují o žalobě proti zajištění podle zákona o pobytu cizinců v případě cizinců bez doprovodu a v případě jiných zranitelných osob

Proces výběru rozsudků jsme zvolili tak, aby byl replikovatelný v budoucnu a aby zároveň zachytil co nejvíce rozsudků (tak, aby se získaný vzorek blížil celé populaci). Postup, který doporučuje Lacy et al. jsme nezvolili z důvodu vysoké časové náročnosti, byť si

uvědomujeme, že z metodologického hlediska by se jednalo o postup nejsprávnější.¹⁹⁹ Navrhovaný postup spočívá v zadání širokého řetězce klíčových slov, na základě kterého je získáno široké množství rozsudků, které jsou kódovány podle relevance dvěma kodéry; ve druhé fázi je zadán řetězec užší a na základě vzorce, který Lacy et al. uvádí, je možné vypočítat chybovost finálního vzorku.²⁰⁰ Stejně jako v případě výběru, který doporučuje Lacy et al., je náš výběr pouhým *vzorkem*; není možné ověřit, zda se nám skutečně podařilo získat všechny rozsudky. Důležité je říci, jaké implikace to pro tento výzkum má – nemůžeme hovořit o tom, že výsledky představené v kapitole 10 jsou výsledky celé *populace*, tj. všech existujících rozsudků, nicméně jsou to výsledky kódování *vzorku* rozsudků. Domníváme se, že získaný *vzorek* představuje převážnou většinu existujících rozsudků s tím, že si troufáme tvrdit, že rozsudků chybějících budou jednotky. Jedná se však o limitaci výzkumu, kterou podrobněji diskutujeme v podkapitole 10.2.

8.1.2. Charakteristika kódovaného materiálu

Získaný materiál představuje 45 rozsudků krajských soudů, které se zabývají detencí dětí s doprovodem, tedy jednak rodinami s dětmi a jednak dětmi v doprovodu starších sourozenců, do jejichž péče byly děti svěřeny rodiči. Z metodologického hlediska je nutné upozornit na fakt, že žaloba proti rozsudkům není podána ve všech případech zajištění. Zda je žaloba podána, závisí na okolnostech, které nekontrolujeme a které mohou a nemusí ovlivňovat výsledky. Jinými slovy jinou implikaci pro interpretaci výsledků bude mít situace, kdy žaloba není podána z důvodu absence právní pomoci, než situace, kdy žaloba není podána proto, že detence jako taková je cizími státními příslušníky akceptována, a to například proto, že skutečně trvá jen několik dní. Která z těchto situací, nebo zda je to situace úplně jiná, však nevíme. Co však víme, je prostý absolutní počet dětí v detenci, a co budeme vědět po provedení obsahové analýzy, je počet dětí, které byly v detenci v důsledku žalobou napadených rozhodnutí. Absolutní počet dětí v detenci z let 2020–2022 ilustruje následující tabulka²⁰¹:

¹⁹⁹ LACY, Stephen, et al. Ibid., str. 795.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ SVOBODA, Tomáš. Ibid., str. 11.

4. Počet dětí v ZZC

Věková kategorie	2019	2020	2021	2022 (1. 1. – 1. 10.)
0–10 let	3	5	6	61
11–15 let	2	5	10	69
16–18 let	1	12	7	71

Víme také, že určitý počet dětí z absolutního počtu tvoří děti bez doprovodu, které žalobu proti zajištění mohly podat. Jinými slovy ani tento nedostatek, opět podrobněji popisovaný v limitacích, nutně nepředstavuje zásadní problém pro celý výzkum, pouze je důležité ho zohlednit při interpretaci výsledků, a to tak, že obsahová analýza nebude vypovídat nic o těch případech zajištění, kdy vůbec nebyla podána žaloba.

8.2. Kódování

Hall a Wright shrnují celý proces kódování do několika kroků.²⁰² Těchto kroků se držíme v rámci obsahové analýzy. Kroky autoři shrnují v následujícím úryvku:

„(1) Na základě otázek, které se zdají být pro studii nejvhodnější, se a priori stanoví předběžný soubor kategorií kódování. Tyto kategorie upřesněte po důkladném vyhodnocení, včetně zpětné vazby od kolegů z týmu, případně odborných konzultantů. (2) Napište kódovací list a soubor pokynů ke kódování „codebook“ a zaškolte kodéry, aby je aplikovali na vzorový materiál, který má být kódován. Pilotně otestujte reliabilitu (konzistenci) mezi kodéry tím, že necháte více lidí kódovat část materiálu. (3) Na základě této pilotní zkušenosti přidejte, odstraňte nebo upravte kódovací kategorie a podle potřeby opakujte testování spolehlivosti a školení kodérů. (4) Jakmile je kódovací kniha dokončena, aplikujte ji na veškerý materiál a v průběhu tohoto procesu proveďte závěrečné, formální testování reliability.“²⁰³

²⁰² HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 107.

²⁰³ Ibid.

8.2.1. Codebook a školení kodérek

Na začátku celého procesu byl sestaven codebook. Při sestavování codebooku byla zohledněna charakteristika dat jako taková, zaměření výzkumu, tedy výzkumná otázka obecná (*zjištění struktury a podoby judikatury*) a pak především 8 specifických výzkumných otázek, ze kterých vychází 8 ověřovaných hypotéz o podobě judikatury. Sestavený codebook obsahoval celkem 28 položek; sedm z nich se týkalo základních informací o rozsudku a 21 již našeho výzkumného záměru. Následně byl sestaven factsheet obsahující základní informace o detencích, lidskoprávních standardech a národním právu. Tento factsheet byl distribuován oběma kodérkám, aby jim umožnil základní orientaci v problematice. Následně kodérky aplikovaly codebook na část materiálu. Po aplikaci došlo k vyhodnocení reliability a úpravě problematických kódů. Tento proces jsme opakovali celkem třikrát. Na konci procesu tak byl finální codebook o 27 položkách. Každá položka je označena číslicí a má své jednotlivé kódy označené písmeny; v hranatých závorkách pak byly uvedeny instrukce pro obě kodérky. Pro ilustraci přikládáme příklad jednoho kódu:

5. Příklad kódu

Kód 19-c

c. Ubytování v přijímacím nebo pobytovém středisku není relevantní alternativou

[soudy mohou odůvodňovat tím, že žalobci „nebyli žadatelé o mezinárodní ochranu“, lze tedy dohledávat i podle toho]

Položka 19 obsahovala celkem 6 kódů a jejím cílem v celé SCA bylo zmapovat výskyt argumentů, které jsou z hlediska lidskoprávních standardů, ale i v některých případech judikatury NSS a ÚS překonané. Výše uvedený kód sloužil konkrétně k ověření osmé hypotézy: *„Platí, že většina rozsudků nepovažuje pobytové nebo přijímací středisko za relevantní alternativu.“* Analogicky jsme postupovali i u ostatních kódů, které byly designované tak, aby ověřovaly námi predefinované hypotézy, které vycházely ze specifických výzkumných otázek a výzkumné otázky obecné.

Na začátku každého kola pilotáže a v rámci finální části celého kódování měly kodérky k dispozici následující dokumenty: (1) codebook; (2) factsheet; (3) instrukce.²⁰⁴ Anonymizované rozsudky byly spolu s dokumenty nahrány na platformě Google drive. Samotné položky a kódy pak byly promítnuty do formuláře v aplikaci Google forms, do které měly obě kodérky přístup.

8.2.2. Reliabilita

Naprosto klíčovým aspektem v případě kvalitních SCA je reliabilita; to je ostatně dáno tím, že cílem obsahové analýzy je relativně objektivní kategorizace kódovaného materiálu.²⁰⁵ Lacy et al. pak uvádějí, že reliabilita má dvě podoby, a to spolehlivost mezi kodéry (*intercoder reliability*) a spolehlivost kodéra v čase (*intracoder reliability*).²⁰⁶ Spolehlivost mezi kodéry, tj. jak konzistentně se kodéři shodují, je podle jejich názoru nutné reportovat a diskutovat vždy, naopak spolehlivost kodérů v čase je nutné diskutovat, pouze pokud je kódování rozprostřeno do širšího časového úseku.²⁰⁷ Vzhledem k tomu, že kódování bylo rozprostřeno do tří týdnů, tak konzistentnost kodérů jako takových diskutovat nebudeme. Naopak reliabilitu mezi kodéry diskutujeme v následujících odstavcích a považujeme ji za klíčový aspekt našeho výzkumu.

V naší SCA jsme se pro zajištění reliability mezi kodéry drželi standardů dobré praxe, které shrnuje jak Hall a Wright²⁰⁸, tak Lacy et al.²⁰⁹ Jak vyplývá z článku Halla a Wrighta, tak reliabilitu je možné reportovat dvěma způsoby – jednak kvalitativní diskusí nad reliabilitou a jednak formálním testováním reliability.²¹⁰ Hall a Wright, jak jsme již stručně uvedli v úvodu celé diplomové práce, ukazují, že z SCA provedených ve Spojených státech mezi lety 1956 a 2006 celkem 68 % studií reliabilitu nerozebírá vůbec, 18 % obsahuje pouze kvalitativní reportování reliability a zbytek, tedy 14 %, provádí formální testování reliability.²¹¹ Zároveň Hall a Wright přiznávají, že reliabilita i bez formálního testování může být zajištěna tak, že bude transparentně popsán způsob kódování, aby ho jiní výzkumníci a výzkumnice mohli v případě potřeby replikovat. Tedy jinými slovy v některých projektech, které SCA používají, může postačovat pouze kvalitativní reportování reliability.²¹² V naší SCA jsme se rozhodli reliabilitu

²⁰⁴ Tyto materiály je možné najít na přiloženém odkaze: https://drive.google.com/drive/folders/1qZ7I-yTza0n-3Yo9ltuGx757_kfrxkWz?usp=drive_link. Přístup bude udělen po zadání žádosti.

²⁰⁵ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 112.

²⁰⁶ LACY, Stephen, et al. Ibid., str. 796.

²⁰⁷ Ibid.

²⁰⁸ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 100 a násl.

²⁰⁹ LACY, Stephen, et al. Ibid., str. 802.

²¹⁰ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 112 a násl.

²¹¹ Ibid., str. 112.

²¹² Ibid.

reportovat jak kvalitativně, tak skrze formální testování; jakým způsobem tak činíme, shrnujeme ve svou následujících odstavcích.

Z **kvalitativního hlediska** byla v případě naší SCA reliabilita zajištěna pomocí existence codebooku, factsheetu a popsání způsobu, jakým byly zaškoleny obě kodérky. Dále je zajištěna tím, že hlavní řešitel samotný rozsudky nekódoval a že se ani jedna z koderek nepodílela na sestavování codebooku a také tím, že obě kodérky kodovaly po celou dobu všechny rozsudky nezávisle na sobě a o kódování spolu nijak nekomunikovaly. Vzhledem k tomu, že kódování bylo rozprostřeno do tří týdnů, konzistentnost kodérů jako takových (*intracoder reliability*) diskutovat nebudeme.

Pro **formální testování** reliability jsme zvolili statistický test „Cohenovy Kappy“, který se řadí mezi vůbec nejrozšířenější statistické testy užívané pro měření shody mezi kodéry v obsahových analýzách.²¹³ V pilotním testování jsme reliabilitu měřili skrze pozorování prosté procentní shody, a to po každém jednotlivém kole. Statistiku Cohenovy Kappy jsme pak použili při ověření nakódovaných výsledků. Cohenova Kappa nabývá obvykle hodnot od 0 do 1. Hall a Wright uvádějí, že hodnota Cohenovy Kappy „(...) udává podíl pozorované shody, který přesahuje míru očekávanou pouhou náhodou, přičemž 0 znamená naprosto náhodnou shodu a 1 perfektní shodu“.²¹⁴ Hall a Wright dále uvádí, co podle odborné literatury, kterou shrnují, jednotlivé hodnoty znamenají.²¹⁵ Tyto hodnoty uvádíme v následující tabulce, která z Hall a Wrighta vychází:

6. Hodnoty Cohenovy Kappy a jejich interpretace²¹⁶

Míra shody	Hodnota
Velmi špatná	<0,00
Malá míra shody	0,00–0,20
Slušná míra shody	00,21–0,40
Střední míra shody*	0,41–0,60
Podstatná míra shody**	0,61–0,80
Téměř perfektní míra shody***	0,81–0,99
Perfektní míra shody	1,00

²¹³ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 113.

²¹⁴ Ibid., str. 114.

²¹⁵ Ibid., str. 116.

²¹⁶ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 112 a násl.

V našem empirickém výzkumu budeme používat pouze ta data, která budou poukazovat na střední a vyšší míru shody. Pro střední míru shody (0,41–0,60) budeme používat symbol jedné hvězdy (*), shody pro podstatnou míru shody dvě hvězdy (**) a pro téměř perfektní míru shody tři hvězdy (***). Koeficient určuje to, zda shody kodérek pramení skutečně z kategorizace materiálu podle codebooku, nebo zda jí mohlo být dosaženo na základě náhody v případě zcela nahodilého kódování. Chtěli bychom upozornit na to, že i v případě střední a vyšší míry shody není možné náhodu vyloučit, a naopak i v případě slušné a menší míry shody naopak není možné vyloučit, že shody bylo dosaženo aplikací codebooku a nikoliv náhodou. Stejně tak debaty o tom, co jednotlivé koeficienty vypovídají, se vedou debaty. Například McHugh ve zcela jiném prostředí – biomedicíně – kritizuje používání střední míry shody a naznačuje, že by měla být používána pouze taková data, která vykazují podstatnou míru shody.²¹⁷ Střední míru shody označuje slabou míru shody.²¹⁸ Domníváme se však, že samotné vedení diskuse o reliabilitě a její reportování jak v kvalitativním pojetí, tak formálním testováním, je v prostředí právního výzkumu netypické a činí to náš výzkum kvalitnějším.

8.2.3. Průběh kódování

Hlavní fáze kódování celého materiálu byla zahájena 9. února 2024 a kódování probíhalo do 24. února 2024. V průběhu kódování kodérky aplikovaly kódovací manuál, a to samostatně bez jakýchkoliv intervencí ze strany hlavního řešitele. Kodérky nakódovaly každá celkem 45 rozsudků. Jeden rozsudek byl po nakódování rozsudků vyloučen jako vybočující, a to proto, že se zabýval určováním věku žalobců; aspekty určování věku činí rozsudky natolik odlišnými, že není možné je zahrnout do SCA. Celkem tak bylo nakódováno 44 rozsudků, které se týkají rodin s dětmi.

²¹⁷ MCHUGH, Mary L. Interrater reliability: the kappa statistic. *Biochemia medica*, 2012, 22.3: 276-282, str. 279. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3900052/>.

²¹⁸ Ibid.

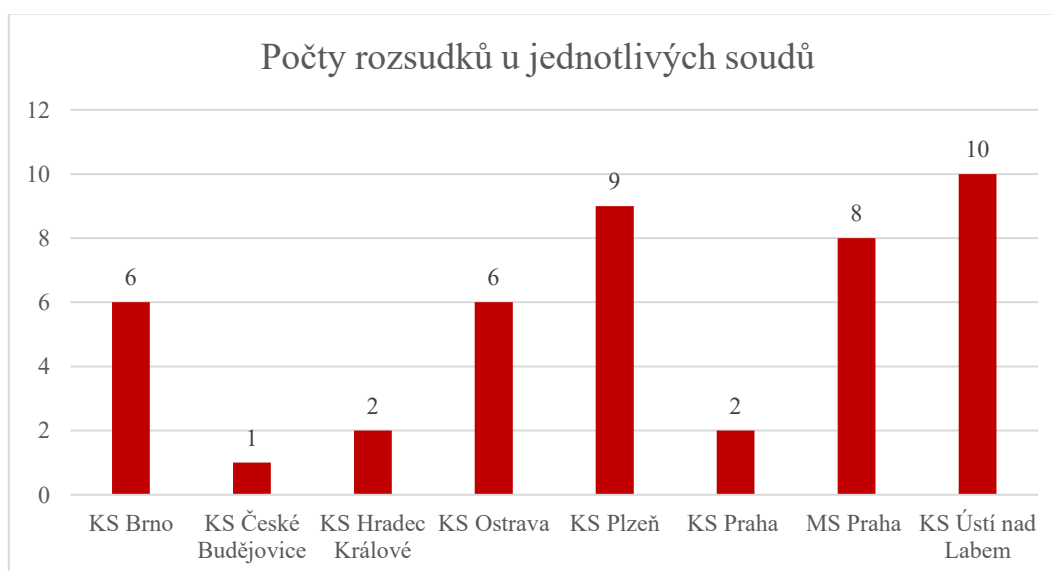
9. Výsledky

Výsledková část bude kopírovat strukturu codebooku. Nejprve tak budou představeny základní informace o rozsudcích, dále informace o žalobcích, o univerzálním a evropském standardu ochrany lidských práv. Následně představíme výsledky ve vztahu k argumentaci, tedy k argumentaci společné rozsudkům bez ohledu na výsledek, dále argumentaci obsaženou v rozsudcích s pozitivním výsledkem pro žalobce a argumentaci s negativními výsledky pro žalobce. Interpretaci výsledků ve vztahu k hypotézám a představení limitací výzkumu ponecháváme na desátou část nazvanou diskuze, která na část výsledky navazuje. Hovoříme-li v této části o rozsudcích, tak tím máme na mysli námi kódované rozsudky, které zachycují podstatnou část praxe v oblasti detencí; tento aspekt podrobněji diskutujeme v podkapitole 10.2.

9.1. Základní informace o rozsudcích

První položky²¹⁹ kódovacího manuálu zjišťovaly základní informace o rozsudcích. Chtěli jsme konkrétně zjistit, které soudy detenční případy soudí nejčastěji, jací soudci je soudí, jak jsou počty případů rozloženy v čase, proti kterým „typům“ zajištění žaloby nejčastěji míří, jaké jsou výsledky žalob a konečně z jakého zákonného důvodu soudy nejčastěji rozhodnutí PČR ruší. Distribuci rozhodnutí u jednotlivých soudů demonstruje následující graf:

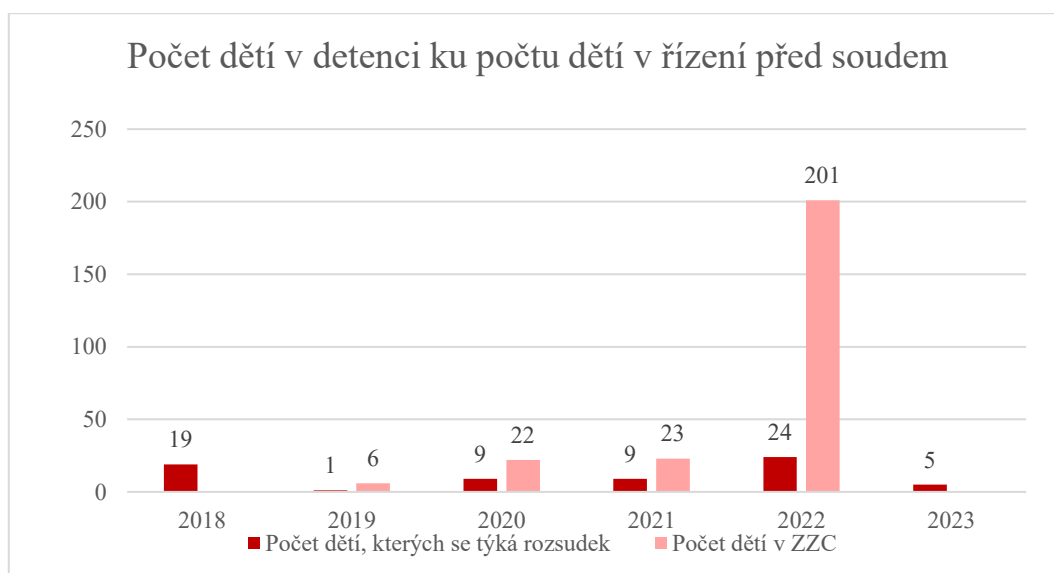
7. Počty kódovaných rozsudků u jednotlivých soudů

²¹⁹ Výsledky podkapitoly 9.1. vychází z aplikace položek 1 – 7 codebooku.

V základních informacích k rozsudku jsme také zjišťovali počty dětí, kterých se rozsudky týkaly. Tento počet je postaven do kontrastu s celkovým počtem zajištěných dětí.²²⁰ Rozdíl je pak daný tím, že ne všichni zajištění napadají rozhodnutí žalobou, a také tím, že náš výzkum se nesoustředí na děti bez doprovodu. Tyto údaje znázorňuje následující graf:

8. Poměr počtu dětí v ZZC ku počtu dětí, kterých se týkají rozsudky

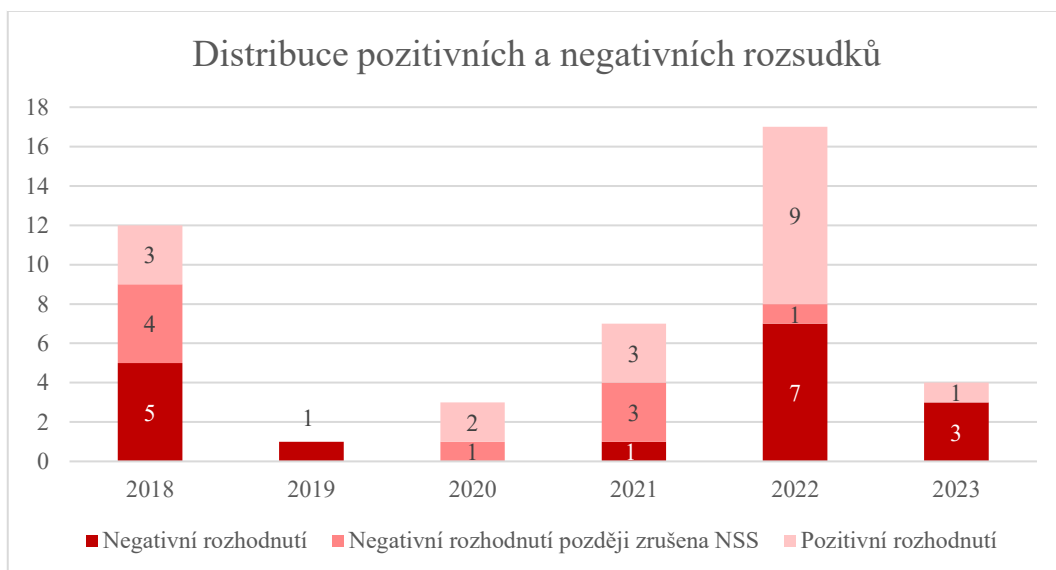

V roce 2022 můžeme pozorovat vysoký nárůst počtu dětí v ZZC, avšak tomuto nárůstu nekorresponduje zvýšení počtu rozsudků. Tento rozdíl může mít více příčin – od vyššího počtu dětí bez doprovodu až po fakt, že ne vždy je žaloba podaná. Důvody, které rozhodují o tom, zda žaloba je, či není podaná, neznáme.

Další graf mapuje počet rozhodnutí pozitivních a negativních, a to z pohledu žalobců. Z celkem 44 rozsudků je negativních rozhodnutí celkem 26 a pozitivních rozhodnutí 19. Z počtu negativních rozhodnutí jich 9 bylo zrušeno Nejvyšším správním soudem. Pozitivní rozhodnutí, pokud mezi ně započítáme i ta zrušená NSS, tak celkově převyšují počty negativních rozhodnutí. Počty pozitivních a negativních rozsudků a jejich distribuci v čase znázorňuje následující graf:

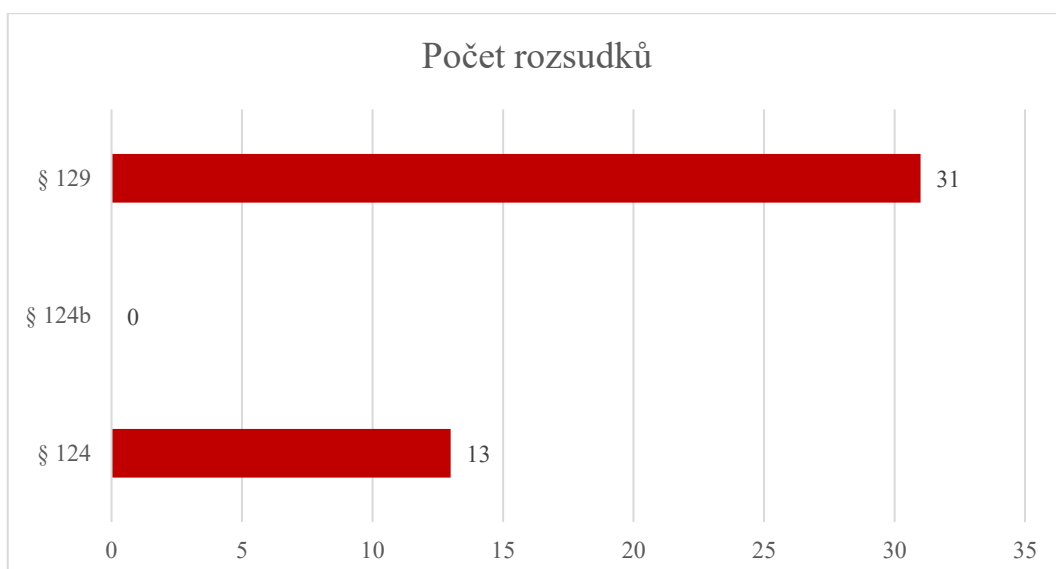
²²⁰ Pozn. v letech 2018 a 2023 nemáme k dispozici data o počtech dětí v ZZC.

9. Distribuce pozitivních a negativních kódovaných rozsudků

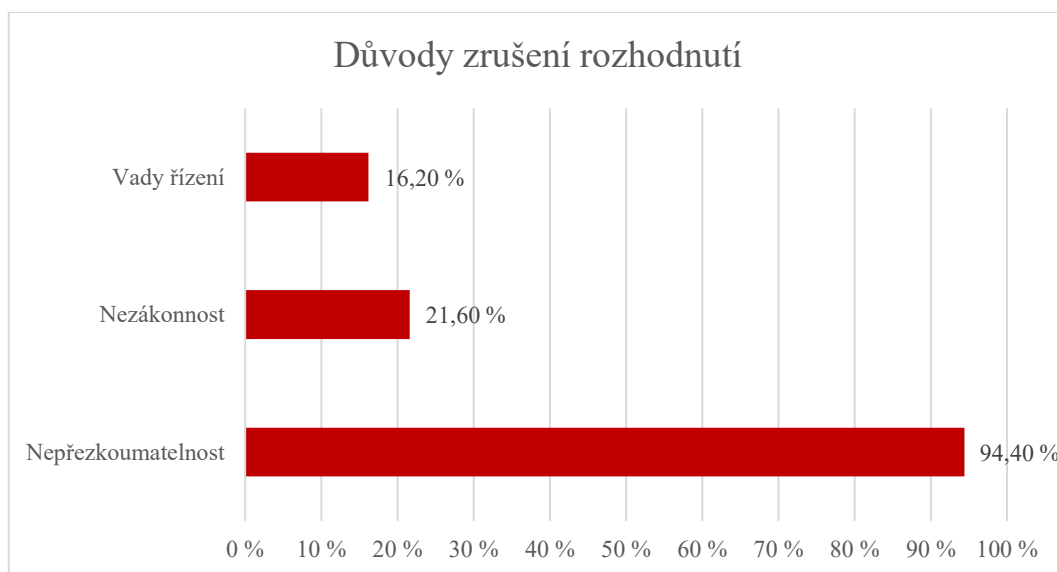
Dále jsme pomoci SCA zjišťovali, proti jakému zákonnému důvodu zajištění žaloby směřovaly. Žalobci a žalobkyně nejčastěji napadali zajištění podle § 129 zákona o pobytu cizinců a dále podle § 124 zákona o pobytu cizinců. Naopak žádné zajištění podle § 124b zákona o pobytu cizinců napadeno žalobou nebylo. Toto je znázorněno v následujícím grafu:

10. Právní institut, podle kterého došlo k zajištění

Posledním deskriptivním údajem o kódovaných rozsudcích je zákonný důvod, pro který soud ruší rozhodnutí PČR o zajištění – pokud se tedy jedná o pozitivní rozsudky. Konkrétně nás zajímalo, zda se jedná o nepřezkoumatelnost, nezákonnost spočívající ve vadách řízení, nicotnost nebo jinou nezákonnost. Jak vyplývá z následujícího grafu, tak nejčastějším důvodem pro zrušení rozhodnutí PČR je nepřezkoumatelnost:

11. Nejčastější důvody zrušení kódovaných rozhodnutí

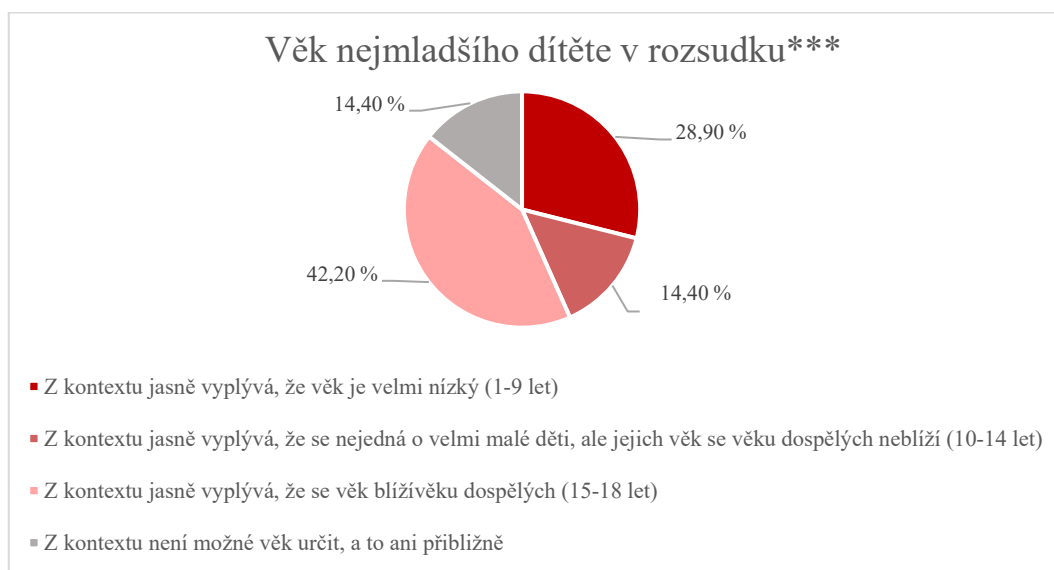

9.2. Žalobci a jejich argumentace

V další části codebooku²²¹ jsme se dívali na povahu žalobců. Zajímal nás jednak věk dětí a jednak okruh argumentů, které byly používány v žalobě. Co se týče věků dětí, tak jsme mapovali zejména to, jak staré je nejmladší dítě. To je totiž klíčové i z hlediska lidskoprávního standardu, kdy například právě v rozhodování ESLP je věk jedním z faktorů, kterým ESLP přičítá význam při posuzování, zda došlo, nebo nedošlo k porušení článku 3 EÚLP. Věk nejmladšího dítěte zároveň nemusel v rozsudku být uveden explicitně. Proto jsme definovali tři intervaly a zajímalo nás, zda z rozsudku vyplývá, jestli se dítě nachází nebo nenachází v daném intervalu. I přesto, že se jedná o kritérium, které vyžaduje určitou míru analýzy, tak jsme dosáhli poměrně vysoké reliability. Věk dětí znázorňuje následující graf:

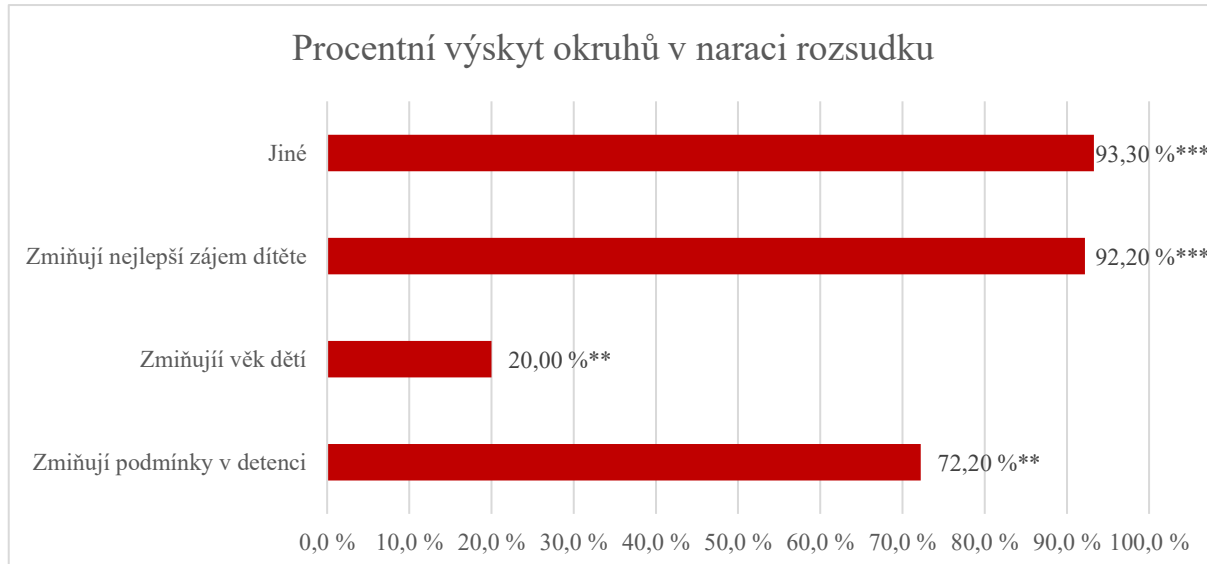
²²¹ Výsledky podkapitoly 9.2. vychází z aplikace položek 8–11 codebooku.

12. Věk dětí v kódovaných rozhodnutích

Žalobní argumentaci jsme zjišťovali z narace jednotlivých rozsudků; tedy z úvodní části, kde soud shrnoval obsah samotné žaloby. V naraci se nejčastěji vyskytovaly následující argumentační okruhy:

13. Nejčastější okruhy v žalobní argumentaci

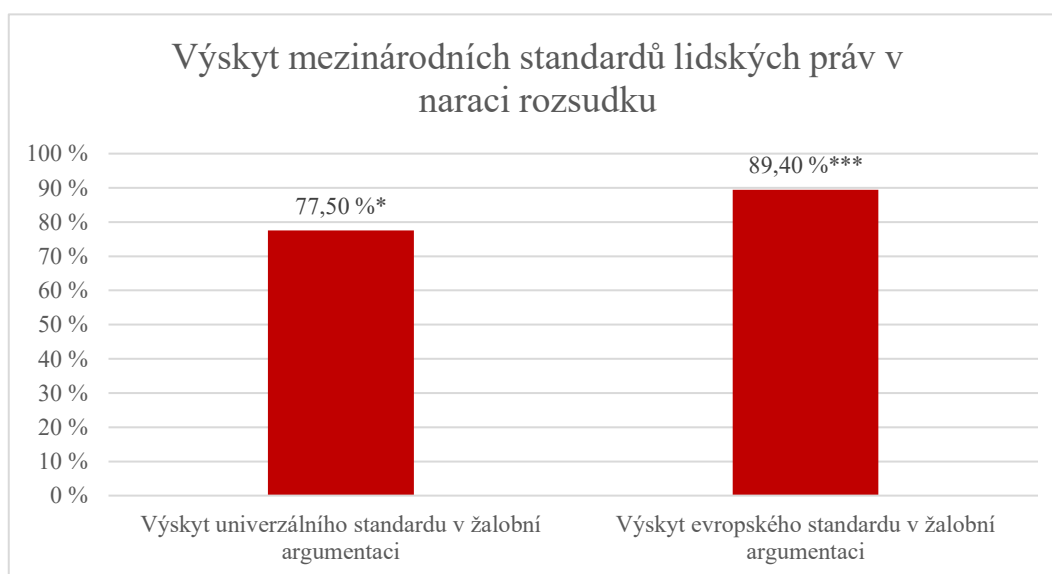
Širokou kategorií zaujímá „jiné“, pod kterým se skrývá široká paleta dalších důvodů včetně faktické možnosti realizovat účel detence jako takové. V průběhu všech kol pilotáže se nám nedařilo dosáhnout takové míry reliability, a proto naše znalosti o způsobu argumentace

žalobců zůstávají omezené na výše uvedené kódy a představují tak pouhý hrubý přehled tematických okruhů, kterými žalobci argumentovali. Výskyt argumentace lidskoprávními standardy jsme navíc mapovali pod jinými položkami; výsledky shrnujeme v následující kapitole.

9.3. Mezinárodní standardy ochrany lidských práv

Další část codebooku²²² byla věnována mapování toho, jakým způsobem soudy užívají a nakládají s mezinárodními standardy ochrany lidských práv. Nejprve jsme mapovali výskyt univerzálního standardu v různých částech odůvodnění, následně tomu, jestli s ním soud zachází spíše jako se *soft-law*, nebo zda mu přisuzuje autoritativní význam. Univerzálním standardem pro účely SCA jako takové myslíme výstupy výborů OSN; nemapovali jsme naopak počty argumentů z hlediska jednotlivých úmluv. Podobně jsme postupovali v případě standardu evropského. Zjišťovali jsme jednak to, zda soudy rozsudky ESLP přímo citují, nebo zda na ESLP neurčitě odkazují, či ho vůbec nezmiňují. Dále jsme zjišťovali, zda soudy spíše provádí vlastní analýzu judikatury ESLP (bez hodnocení toho, o jak důkladnou, případně správnou, analýzu se jedná), nebo zda se spoléhají na judikaturu NSS a ÚS, která krajským soudům analýzu zprostředkuje prostřednictvím své judikatury. Výskyt mezinárodních standardů v žalobní argumentaci shrnuje následující graf:

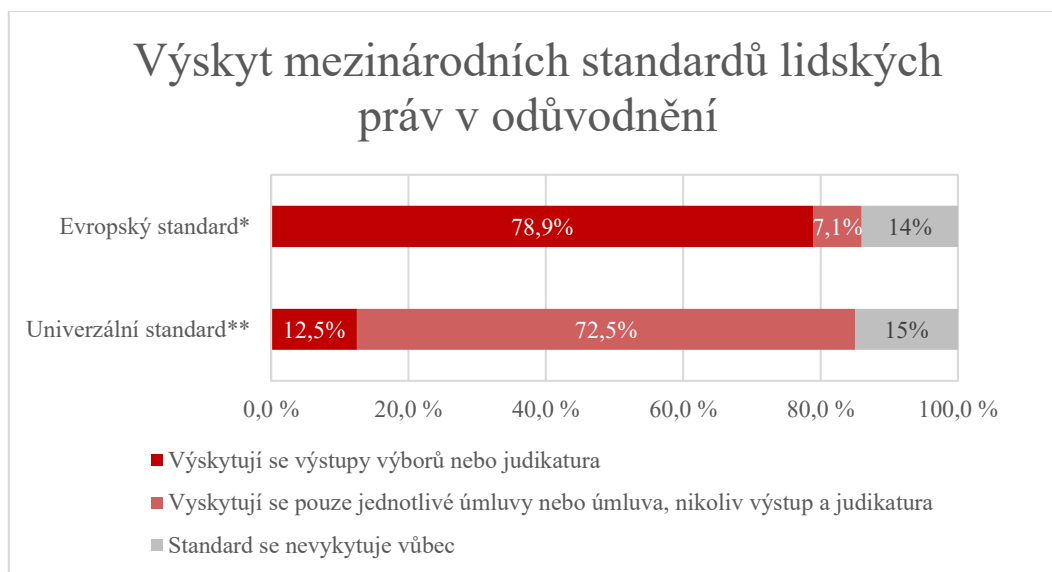
14. Výskyt mezinárodních standardů lidských práv v naraci rozsudku

²²² Výsledky podkapitoly 9.3. vychází z aplikace položek 12–18 codebooku.

Můžeme vidět, že oba standardy jsou v žalobní argumentaci, jak vyplývá z narácí jednotlivých rozsudků, poměrně hojně používané. Žalobci častěji argumentují evropským standardem ochrany lidských práv, nicméně rozdíl činí pouze dvanáct procentních bodů. Jinak tomu je v případě samotného odůvodnění ze strany soudů. Zjistili jsme, že soudy mnohem více při svých závěrech reflektují existenci evropského standardu, zatímco standard univerzální zůstává upozaděn:

15. Výskyt mezinárodních standardů lidských práv v odůvodnění

Můžeme tak pozorovat to, že v případě standardu evropského, se rozsudky mnohem častěji opírají přímo o judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, na který explicitně odkazují. Naopak v případě standardu univerzálního je častá tendence zohlednit existenci úmluvy, nikoliv však již kontrolního mechanismu dané úmluvy.

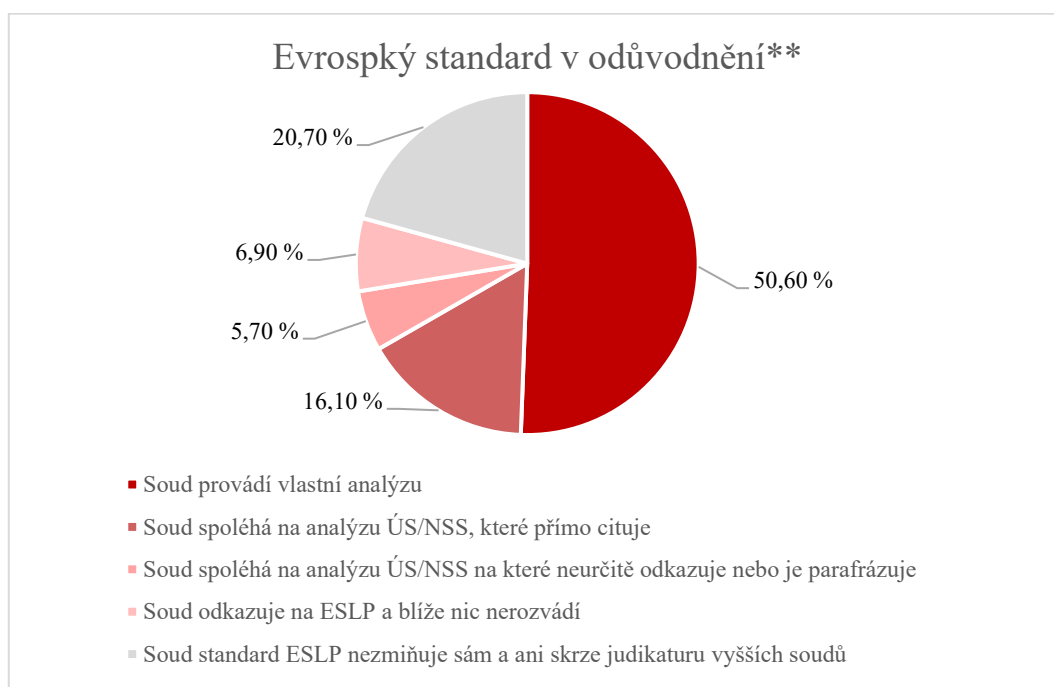
Jak u evropského, tak u univerzálního standardu jsme zašli o krok dále a zjišťovali jsme jednak to, jaký význam soudy přisuzují univerzálnímu standardu, a jednak to, zda se při analýze evropského standardu soudy spoléhají na sebe, nebo zda raději citují judikaturu vyšších českých soudů, tedy například judikaturu Nejvyššího správního soudu nebo Ústavního soudu.

Jak jsme ukázali výše, tak jen minimum rozsudků reflektuje existenci výstupů výborů OSN a ve svých rozsudcích je explicitně odráží pouze 12,5 % rozsudků. Vzhledem k nízkému počtu rozsudků shrneme data v tomto odstavci a nebudeme je znázorňovat pomocí grafu. Sledované kódy se týkaly toho, jakým způsobem soudy s výstupy výborů nakládají, jak je reflektují. Ze šesti rozsudků, které se výstupů výborů týkaly, bylo možné vyčíst, že ve třech případech soudy výstupům výborů přisoudily význam *soft-law*, v jednom případě význam nebylo

možné vyčíst, v jednom případě se kodérky neshodly mezi *soft-law* významem a tím, že význam nebylo možné vyčíst a v jednom případě soud přisoudil výstupům výborů význam autoritativní. Pokud už byl nějaký výbor OSN zmíněn, tak se jednalo vždy o Výbor OSN pro práva dítěte anebo o obecný odkaz na výbory OSN jako takové.

Další kódy se zaměřovaly na evropský standard ochrany lidských práv. Zjišťovali jsme například to, zda soudy spíše provádí vlastní analýzu judikatury ESLP (bez hodnocení toho, o jak důkladnou a případně správnou analýzu se jedná), nebo zda se spoléhají na judikaturu NSS a ÚS, která krajským soudům analýzu zprostředkuje prostřednictvím své judikatury. Kodérky vybíraly celkem z pěti kódů. Měly na výběr mezi tím, zda soud provádí vlastní analýzu, přes přímou citaci NSS a ÚS, parafrázi nebo neurčitý odkaz na NSS a ÚS až po neurčitý odkaz na ESLP a situaci, kdy ESLP soud vůbec necituje. Způsob, jakým krajské soudy s kódy nakládají, ukážeme na následujícím grafu:

16. Evropský standard ochrany lidských práv v odůvodnění

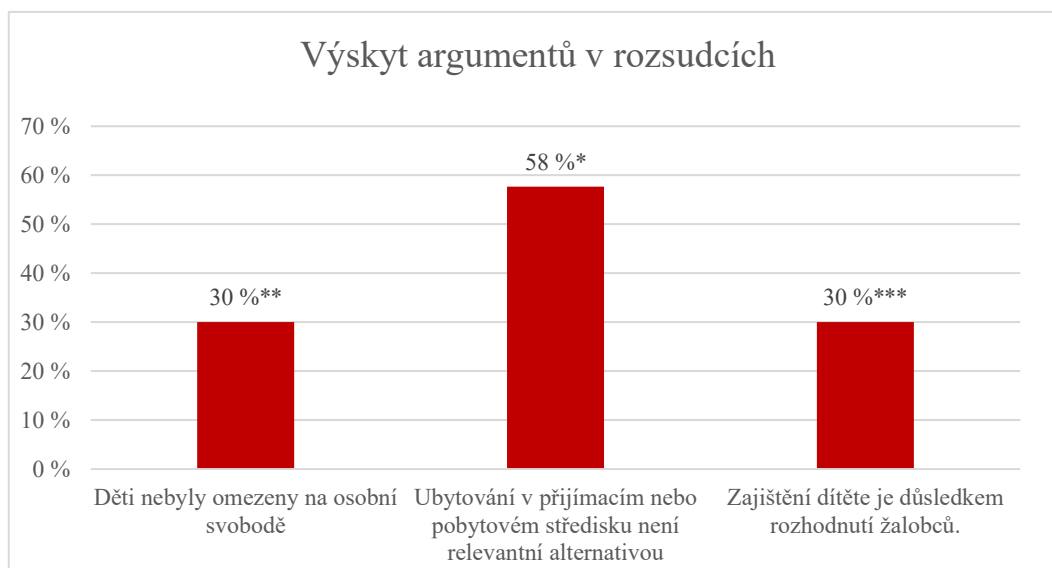

Můžeme tak vidět, že způsoby, kterými krajské soudy nakládají s judikaturou ESLP, jsou poměrně rozdílné. Nejčastěji soudy provádí vlastní analýzu a pouze v menšině případů spoléhají na judikaturu vyšších soudů.

9.4. Vlastní argumentace soudu – bez ohledu na výsledek

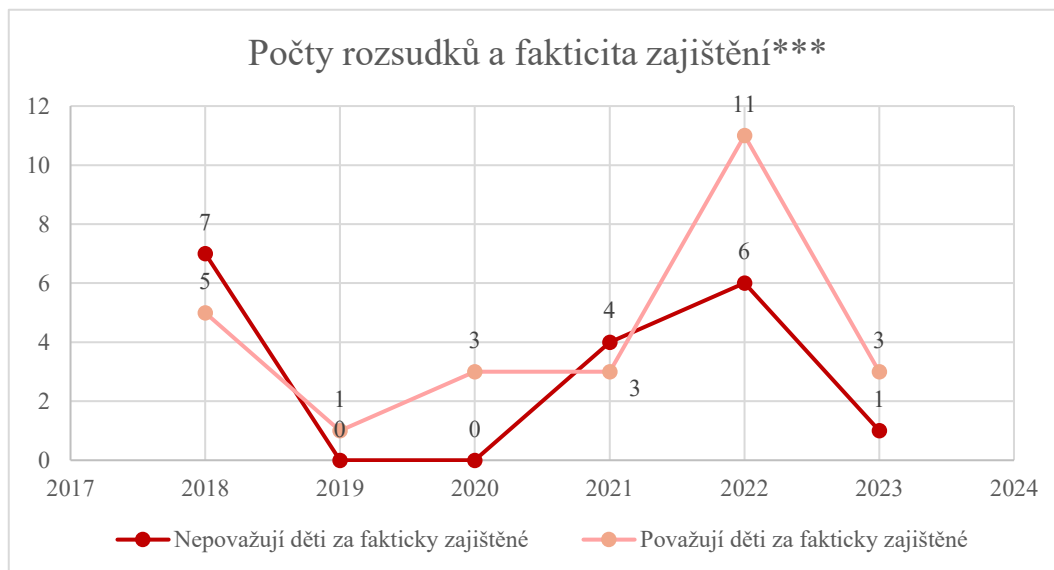
V této části²²³ jsme se rozhodli mapovat výskyt argumentů, které jsou z hlediska judikatury Evropského soudu pro lidská práva, výborů OSN i české národní judikatury překonané. Šlo nám jinými slovy o to zjistit, zda a do jaké míry se vyskytují argumenty, které již v současné judikatuře nemají oporu. To jsme zjišťovali prostřednictvím kódů, za kterými se právě takové argumenty skrývaly. Původně jsme navrhli šest argumentů, nicméně 3 musely být z finální analýzy vynechány kvůli nízké reliabilitě. Alespoň jeden ze tří ponechaných argumentů se nacházel v 70 % všech rozsudků včetně rozsudků s pozitivním výsledkem pro žalobce a žalobkyně. Zjištěné shrnuje následující graf, který ukazuje, v kolika procentech všech rozsudků (tedy pozitivních i negativních) se daný argument vyskytl:

17. Výskyt argumentace v kódovaných rozsudcích

Druhým sledovaným kritériem je, v kolika případech považovaly soudy děti za skutečně zajištěné. Jak totiž vyplývá z lidskoprávního standardu, nezáleží na základě jakého vnitrostátního instrumentu jsou děti zajištěné, ale jde o to, že jsou zajištěné materiálně, tedy že nutně sdílí osud svých rodičů. Tuto argumentaci, jak jsme ukázali v části 5.1. a 5.2., převzal i Nejvyšší správní soud a Ústavní soud.

²²³ Výsledky podkapitoly 9.2. vychází z aplikace položek 19–20 codebooku.

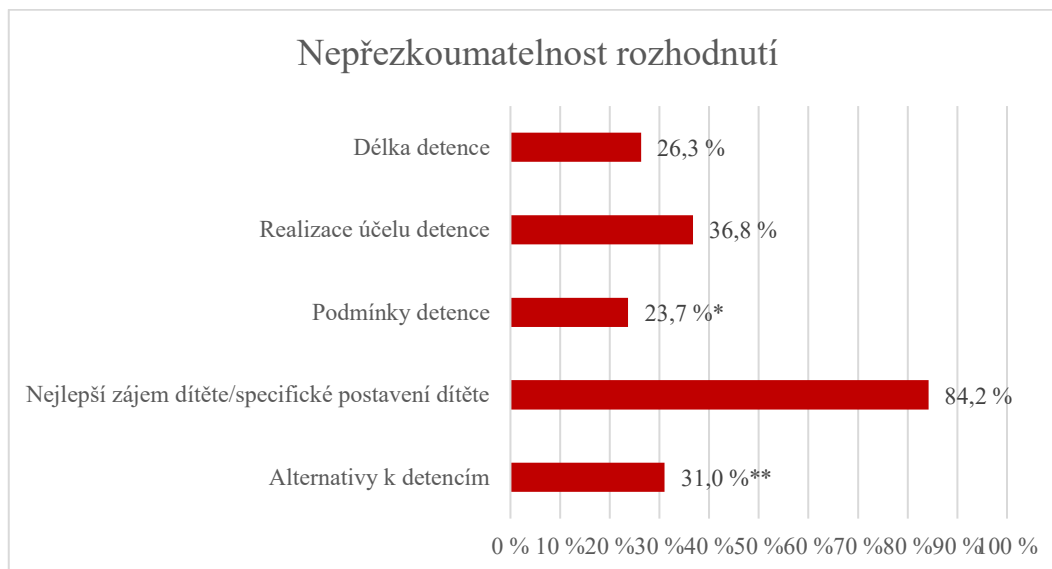

Jak vyplývá z grafu, celkem 39,3 % rozsudků vůbec nepovažovalo děti za zajištěné. Pokud se podíváme na to, zda se jednalo o rozsudky s pozitivním nebo negativním výsledkem pro žalobce a žalobkyně, dojdeme k tomu, že z negativních rozsudků pro žalobce celkem 69 % takových rozsudků děti za zajištěné vůbec nepovažovalo.

9.5. Vlastní argumentace soudu – pozitivní výsledek z hlediska žalobce

V následující sekci²²⁴ jsme kódovali 19 rozsudků soudů, které jsou z hlediska výsledku pro žalobce a žalobkyně pozitivní. Zajímaly nás především důvody, pro které soudy nejčastěji ruší rozhodnutí PČR. Důvody jsme navrhli na základě doktrinální části a zároveň jsme ponechali možnost „jiné“, abychom viděli, zda naše kódy skutečně pokrývají ty nejčastější důvody. Zcela chybějící nebo nedostatečné byly podle soudu následující úvahy:

²²⁴ Výsledky podkapitoly 9.5. vychází z aplikace položek 21–23 codebooku.

I přes poměrně vysokou procentní shodu mezi kodérkami se podařilo dosáhnout uspokojivých hodnot Cohenovy Kappy pouze v případě kódů u alternativ k detencím a u podmínek detence. U ostatních kódů byla hodnota Cohenovy Kappy nižší a není tedy možné vyloučit, že by stejných výsledků bylo možné dosáhnout náhodným kódováním. Stejně tak se nepodařilo zjistit, zda bylo rozhodnutí nepřezkoumatelné i z jiných důvodů. V tomto případě hodnota Cohenovy Kappy rovněž dosahovala nižších hodnot. Dále jsme v naší obsahové analýze mapovali, z jakých důvodů soudy shledaly rozhodnutí nezákonné z důvodu nesprávného posouzení otázky hmotného práva. Tento kód se nakonec týkal pouze 4 rozsudků, kde byla nesprávně posouzena otázka délky detence – zde kodérky dosáhly perfektní shody, nicméně vzhledem k nízkému počtu zadaných kódů mohou být závěry opět pouze kvalitativního charakteru. Stejně platí o dalším kódu, a to o realizaci účelu detence, kdy tato otázka byla nesprávně posouzena ve dvou případech, ovšem opět můžeme hovořit pouze o kvalitativních závěrech.

9.6. Vlastní argumentace soudu – negativní výsledek z hlediska žalobce

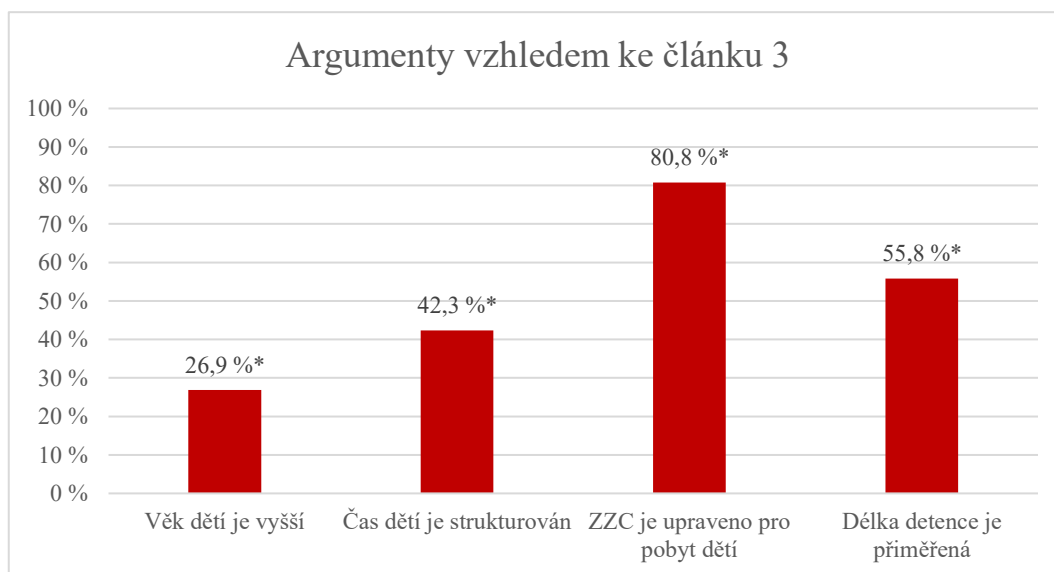
Tato část codebooku²²⁵ se věnovala, na rozdíl od části předchozí, rozhodnutím s negativním výsledkem pro žalobkyně a žalobce. Zkoumáme důvody, pro které soud neshledal rozpor se standardy lidských práva. Díváme se především na to, proč nebyly zváženy alternativy, a také na to, proč soud neshledal rozpor se článkem 3 EÚLP; resp. na to, jaké argumenty nejčastěji používal. Mezi kódy jsme zařadili spáchání trestného činu rodiči, neoprávněný pobyt rodičů, deklaraci, že budou pokračovat dále do Evropy (tranzitní migraci), a deklaraci rodičů, že nebudou s úřady spolupracovat. Zařadili jsme také velmi důležitý kód, který se týkal toho, zda při posuzování alternativ považoval soud za relevantní alternativu přijímací nebo pobytové středisko. Výsledky byly poznamenány nižší reliabilitou kódování – i přes vysoký výskyt kódů o tranzitní migraci byla hodnota Cohenovy Kappy nižší. Naopak v případě velice důležitého kódu o přijímacích a pobytových střediscích se nám podařilo zjistit, že 63 %** negativních rozsudků pobytové nebo přijímací středisko za relevantní alternativu nepovažuje. V případě všech rozsudků – jak ukážeme v části 9.4. – se jedná o 57,7 %*.

Naopak v žádném rozsudku se nepodařilo najít, že by soud vzal v potaz předchozí páchaní trestné činnosti rodiči – tedy něco, co například ESLP považuje za důležitý indikátor pro neaplikaci alternativy. Podobně pouze v jednom případě (pouze jednou kódérkou) byla zachycena deklarace rodičů, že s úřady spolupracovat nebudou, tedy rovněž jednání rodičů, které ESLP, jak ukážeme v bodu 4.1.1., bere při posuzování přednosti aplikace alternativ v potaz.

Další kódy se týkaly standardu ESLP vzhledem k článku 3 EÚLP. Zjišťovali jsme, jaké argumenty soud používal při odůvodňování toho, proč nedošlo k porušení článku 3, resp. proč detence nepředstavuje mučení nelidské a ponižující zacházení. Shrnutí argumentů je možné vidět na následujícím grafu:

²²⁵ Výsledky podkapitoly 9.2. vychází z aplikace položek 24–25 codebooku.

20. Argumentace ve vztahu k zákazu mučení nelidského ponižujícího zacházení

Můžeme vidět, že vůbec nejčastěji vzhledem k neporušení článku 3 argumentují soudy tím, že ZZC je pro pobyt dětí upraveno. Ve většině rozsudků také soudy uvádějí, že délku detence považují za přiměřenou. Méně často se pak argumentuje věkem.

10. Diskuse

Cílem této části je výše představené výsledky interpretovat ve vztahu k našemu výzkumnému záměru, tj. vzhledem ke specifickým výzkumným otázkám a z nich vyplývajícím hypotézám. V části výsledky jsme shrnuli dataset, který vznikl aplikací codebooku dvěma kodérkami. U všech kategorií a položek, kromě položek v části o základních informacích o rozsudku, je přehledně uvedeno, jaké reliability bylo dosaženo, a to pomocí koeficientu Cohenovy Kappy. Zjistili jsme počty rozsudků a jejich výsledky, výskyt lidskoprávních standardů v rozsudku, výskyt argumentů z hlediska lidskoprávních standardů diskutabilních a vlastní argumentaci soudu v zamítacích a zrušovacích rozsudcích. Domníváme se, že naše systematická obsahová analýza je v několika ohledech unikátní – zaprvé se jedná vůbec o první systematizaci české vnitrostátní judikatury na úrovni krajských soudů, zadruhé, je při interpretaci výsledků diskutována a uváděna reliability a zatřetí, podařilo se odhalit několik problematických momentů české judikatury v oblasti detencí rodin s dětmi. Část diskuse bude rozdělena do dvou kapitol. V první podkapitole budeme interpretovat výsledky směrem k hypotézám. Ve druhé podkapitole uvedeme limitace celého výzkumu. Uvedeme, jak je nutné výsledky číst, aby nedošlo k dezinterpretaci, resp. aby z výsledků nebylo čteno něco, co v nich ve skutečnosti není.

Rádi bychom také před vlastní interpretací zdůraznili, že dataset vyprodukovaný SCA posloužil k systematizaci české judikatury a může tak sloužit k lepšímu zaměření následujícího doktrinálního nebo jiného empirického kvalitativního či kvantitativního výzkumu. Dále bychom rádi uvedli, že poznatky získané v průběhu kódování mají svůj význam i z hlediska metodologického. I přes tři kola pilotování a dodržování standardů dobré praxe ve druhé podkapitole definujeme, jakých chyb jsme se dopustili a jakých chyb by se ti výzkumníci a výzkumnice, kteří na nás navážou, ať už z hlediska tematického nebo metodologického, mohli a měli vyvarovat. I přes přítomnost těchto chyb v kapitole limitace definovaných však můžeme konstatovat, že systematická obsahová analýza a empirická část této práce svůj výzkumný záměr splnila a prozkoumala působení lidskoprávních standardů ve vnitrostátním právu z jiné perspektivy, než tak činí běžný doktrinální výzkum.

10.1. Interpretace

Tato podkapitola slouží k interpretaci výsledků představených v deváté části. Systematická obsahová analýza byla designovaná tak, aby kódování ověřilo osm predefinovaných hypotéz. V této kapitole proto postupně uvedeme, zda byla hypotéza potvrzena, nebo vyvrácena, případně uvedeme, že se hypotézu ověřit nepodařilo. Všechna konstatování o podobě judikatury v této kapitole jsou pouze konstatování, která platí o našem vzorku populace rozsudků; jsou to konstatování, která platí o většině rozsudků krajských soudů (podrobněji diskutujeme tuto problematiku v podkapitolách 8.1. a 10.2.

H₀₁: Platí, že většina rozsudků krajských soudů je z hlediska výsledku pro žalobce a žalobkyně pozitivních.

Na základě shromážděných dat, která představujeme v podkapitole 9.1., můžeme uzavřít, že hypotéza se potvrdila. V řízeních před krajskými soudy sice mírně převažuje počet rozhodnutí pro žalobce a žalobkyně negativní, nicméně NSS zrušil celkem 9 rozsudků napadených kasační stížností (celkem 3 kasační stížnosti pak zamítl) a bilanci negativních a pozitivních rozhodnutí tak vychýlil ve prospěch pozitivních. Můžeme proto konstatovat, že většina rozhodnutí Policie České republiky od roku 2018 o zajištění rodiny s dětmi je v průběhu některé fáze řízení před soudem zrušena. To dle našeho názoru vyvolává poměrně znepokojivé otázky ohledně kvality rozhodnutí Policie České republiky. Stále samozřejmě musíme mít na paměti fakt, že naše obsahová analýza sledovala judikaturu, nikoliv rozhodnutí PČR – je tedy možné, že rozhodnutí PČR, která žalobou napadená nejsou, nejsou touto žalobou napadená pává například z důvodu vyšší kvality. Stejně tak tím důvodem, že žaloba není podána, ale může být nedostatek právní pomoci, přání potenciálních žalobců a žalobkyň tak nečinit nebo fakt, že detence trvá krátkou dobu. To však v našem případě nevíme a různé situace pak mohou mít různé implikace. Domníváme se však, že už samotný fakt, že pozitivní rozhodnutí (po započítání těch, která byla zrušena ze strany NSS) převyšují rozhodnutí negativní, je znepokojivý.

Pozoruhodný je podle našeho názoru také zřejmý pokles žalob a rozsudků v roce 2023, ačkoliv počet zajištěných dětí v detenčních zařízeních významně neklesá, což uvádíme v bodu 8.1.2. V roce 2023 došlo ke změně poskytovatele právní pomoci v ZZC a místo nevládních organizací začala právní pomoc poskytovat advokátní kancelář.²²⁶ Podle našeho názoru jde o jedno z možných vysvětlení daného poklesu, ačkoliv konkrétní dopad změny není možné

²²⁶ MINISTERSTVO VNITRA ČR. Poskytování bezplatného právního poradenství advokáty pro cizince [online]. [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/mezinarodni-ochrana-pravni-poradenstvi-letak.aspx>

v tomto výzkumu empiricky ověřit. Bylo by však možné formulovat hypotézu, kterou by bylo možné ověřit jiným empirickým výzkumem s jiným výzkumným designem.

H₀₂: Platí, že nejčastějším důvodem zrušení je nepřezkoumatelnost rozhodnutí pro nedostatek důvodů.

Druhá hypotéza mířila na zjištění toho, zda většina rozsudků pozitivních byla zrušena z důvodu nepřezkoumatelnosti. Druhá hypotéza byla rovněž, jak vyplývá z podkapitoly 9.1., potvrzena. Nejčastějším důvodem zrušení rozhodnutí je nepřezkoumatelnost pro nedostatek důvodů rozhodnutí. Zrušená rozhodnutí Policie České republiky neobsahují některou z úvah, kterou obsahovat mají, nebo úvahu sice obsahují, ale mělo se v ní zajít mnohem dále. Nejde tedy ani tolik o to, že by PČR systematicky špatně posuzovala otázky hmotného práva; spíše tyto otázky nejsou posuzovány vůbec, resp. posouzení důležitých otázek absentuje. Jak ukazujeme v kapitole 9.5., tak nejčastěji chybí úvahy o alternativách k detencím (31 % případů) a o podmínkách samotné detence (23 %). Velice často byl zadáván také kód o nejlepší zájmu dítěte/specifickém postavení dítěte – zde ovšem kódování jako takové nedosáhlo uspokojivého koeficientu Cohenovy Kappy. To samo o sobě ještě neznamená, že specifické postavení není soudy PČR vytýkáno – výsledek je nutné interpretovat tak, že podobná data by bylo možné opatřit kódováním nahodilým a není tak jisté (ale ani vyloučené), že codebook v této části skutečně měřil to, co měřit měl. Stejně můžeme konstatovat o kódech o realizaci účelu detence a délce detence.

H₀₃: Platí, že většina rozsudků spoléhá více na evropský než na univerzální standard ochrany lidských práv.

Třetí hypotéza si kladla za cíl zjistit, který standard ochrany lidských práv je v rozsudcích více zastoupen. Hypotézu se také podařilo potvrdit, což vyplývá z výsledků uvedených v kapitole 9.3. Za hodné pozornosti považujeme to, že z hlediska výskytu jsou si oba standardy rovnocenné, pokud za výskyt považujeme prostou práci s lidskoprávní úmluvou (tj. například rozbor a uvedení Úmluvy o právech dítěte). V čem si však rovnocenné nejsou a z čeho vyplývá, že se krajské soudy více opírají o standard evropský, je fakt, že výstupy kontrolních mechanismů jsou reflektovány mnohem častěji v případě Evropského soudu pro lidská práva. Jinými slovy krajské soudy pracují s judikaturou ESLP více (jakým způsobem je shrnuto níže) než s výstupy výborů OSN, jejichž existenci spíše ignorují.

Otázkou, kterou je možné si klást a kterou ponecháme nezodpovězenou, protože by mohla být tématem samostatného výzkumu, případně celého výzkumného projektu, je, zda je tomu tak správně. Na jednu stranu doktrinální výzkum, který shrnujeme v části 3.1. se v podstatě shoduje na tom, že výstupy orgánů OSN stupně závaznosti nedosahují, na druhou stranu někteří autoři²²⁷ argumentují, že stále se jedná o výstupy kontrolních mechanismů, které mají vyšší míru, autoritativnosti, než jsou pouhá soft-law doporučení. Z našeho kódování vyplynulo, že pouhý jeden rozsudek přisuzoval výstupům výborů OSN autoritativní význam. Dalším faktorem, který do našich úvah vstupuje, je fakt, že většina žalobců výstupy OSN argumentuje v žalobě. Je správné, že se soudy k tomu vůbec nevyjádří, ačkoliv daný výstup byl součástí žalobní argumentace? Domníváme se, že se jedná o otázky, které je nutné zkoumat dále, blíže a hlouběji.

H₀₄: Platí, že role lidskoprávního standardu v odůvodnění je spíše nižší a soudy více spoléhají na judikaturu vyšších soudů (ÚS a NSS).

Ve vztahu k univerzálnímu standardu nebylo možné hypotézu ověřit. Role univerzálního standardu ochrany lidských práv je skutečně nižší, nicméně je tomu tak proto, že vůbec není v rozsudcích zmiňován. Ve vztahu ke standardu evropskému je možné hypotézu vyvrátit. Jak vyplývá z podkapitoly 9.3., tak mírná většina soudů totiž provádí vlastní analýzu judikatury ESLP a na judikaturu vyšších českých soudů se spoléhá pouze 30 % krajských soudů, zatímco zbytek ESLP vůbec nezmiňuje. To považujeme přinejmenším za neintuitivní. Z hlediska fungování soudní soustavy by podle našeho názoru bylo efektivnější, pokud by důkladnou analýzu rozsudků ESLP prováděly vyšší soudy a nižší by tuto analýzu aplikovaly. Tento stav představuje podle našeho názoru problém v tom, že existuje riziko odlišného výkladu v mnoha případech velmi podrobné a kazuistické judikatury ESLP. Je ovšem důležité říci, že náš výzkum, jak rozebíráme dále v limitacích, nemohl zohlednit důkladnost nebo správnost oné analýzy. Jak přiznávají Hall a Wright, tedy autoři, kteří prosazují širší použití SCA v právním výzkumu, tak SCA není schopná zachytit jemné nuance v judikatuře.²²⁸ Cestou ven by mohl být podrobnější rozbor těchto judikátů a jejich kategorizace již co do samotného způsobu analýzy, a to pomocí metody *case study* nebo konvenční doktrinální právní analýzy.

²²⁷ Srov. kapitola 3 Doktrinální části.

²²⁸ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 87 a násl.

H₀₅: Platí, že nejčastějším důvodem pro zrušení rozhodnutí je fakt, že PČR vůbec nepovažovala děti za materiálně zajištěné.

Pátou hypotézu se ověřit nepodařilo, a to z několika důvodů. V průběhu kódování a samotné analýzy se ukázalo, že hypotéza nebyla zpočátku správně definovaná, což vyvolalo řadu dalších problémů včetně nevhodného nastavení kódů v codebooku. To pak vedlo k nižší reliabilitě (podkapitola 9.5.). Výsledky, které v uvedené podkapitole shrnujeme, sice s poměrně slušnou mírou reliability ukázaly procentní zastoupení některých dalších důvodů; neukázaly však již procentní zastoupení „specifického postavení dítěte“ a „nejlepšího zájmu dítěte“ – pod těmito kódy se mělo skrývat i ono zohlednění fakticity zajištění v rozhodnutí policie. To je však zpětně viděno jako problematické hned z několika důvodů. Zaprvé, otázka zohlednění specifického postavení dítěte je mnohem širší než otázka pouhé fakticity zajištění. Zadruhé, soudy mohou rušit rozhodnutí pouze s poukazem na nezohlednění specifického postavení. Zatřetí, SCA se zaměřovala na rozsudky a tato hypotéza ve své podstatě mířila na rozhodnutí policie. Jinak řečeno, pod specifickým postavením dítěte nebo nejlepším zájmem dítěte se může skrývat řada důvodů. Pokud na tyto principy soud poukazuje, může tím myslet nezohlednění fakticity zajištění, ale stejně tak i řadu úplně jiných okolností, které s fakticitou nic společného nemají. Z těchto důvodů byly získány nereliabilní výsledky, které nemohou vést k uspokojivému ověření hypotézy. I když by se jednalo jistě o závěr velmi zajímavý a podstatný, tak námi získaná data ho nemohou potvrdit nebo vyvrátit. V důsledku toho jediným přínosem zařazení této hypotézy jsou metodologické poznatky pro výzkumníky a výzkumnice, kteří by chtěli na výzkum navázat v budoucnu.

H₀₆: Platí, že v případě zamítnutí žaloby krajské soudy ve většině rozsudků nepovažují děti za materiálně zajištěné.

Šestou hypotézu a její ověření považujeme za nejzásadnější část našeho výzkumu. Hypotéza se totiž, jak ukazujeme v podkapitole 9.4., potvrdila. Většina kódovaných rozsudků (68 %) s negativním výsledkem pro žalobce a žalobkyně vůbec nepovažovala děti za zajištěné. Tento závěr je navíc podpořen velmi vysokou reliabilitou, tedy vysokou mírou shody obou kóderek, což ukazuje, že se nejedná o subjektivní kategorii, pro kterou by bylo třeba přistoupit k hlubší a subjektivnější právní analýze. Tento závěr je podle našeho názoru velice problematický a svědčí o systémovém problému v soudní praxi. Jak ukazujeme v podkapitolách 4.1. a 5.2., závěr o fakticitě zajištění je dávno překonaným závěrem staré linie judikatury, kterou

poprvé narušil Ústavní soud již v roce 2017 s tím, že vycházel z rozsudku ESLP z roku 2015.²²⁹ V roce 2018 by se tak tento závěr vůbec objevovat neměl, a přesto ještě v roce 2022 více než třetina negativních rozsudků tento závěr reprodukovala.

SCA tak pod šestou hypotézou odhalila systémově nesprávné užití překonané linie judikatury. To dle našeho názoru může vypovídat o jisté nahodilosti celého systému. Je naprosto logické, že žaloba proti zajištění, ve které je argumentováno zásahem do práva na svobodu dětí, bude zamítnuta, pokud soud užije argumentaci, že děti na osobní svobodě vůbec omezené nebyly. Zda se žalobci a žalobkyně do této situace dostanou, závisí na kombinaci mnoha faktorů, které mají s fungováním právního státu jen velmi málo společného – pro definování těchto faktorů nemáme dostatek dat. Může však jít o zákonitost geografické (v jakém místě byli zajištěni), faktory na straně soudců (věk, vzdělání apod.), ale i vytíženost konkrétních soudců u jednotlivých soudů. V každém případě se bude jednat o faktory, které nemají podle našeho názoru v právním státě své místo. Wintr uvádí, že jedním ze základních prvků demokratického právního státu je i vázanost státní moci právem a s ní související princip právní jistoty.²³⁰

Klíčovou komponentou principu právní jistoty je požadavek, aby podobné případy byly rozsuzovány stejně.²³¹ Tomuto požadavku krajské soudy nevyhovují, jelikož i v podobných případech aplikují zcela protichůdné závěry.

H₀₇: Platí, že v hlavním důvodem pro shledání nedostatečnosti alternativ je fakt, že cizinci pobývali na území neoprávněně.

Sedmou hypotézu, která zkoumala to, z jakých důvodů soudy nepovažují alternativy za dostatečné, se ověřit nepodařilo, a to opět, podobně jako v případě páté hypotézy, z důvodu nižší reliability. Přesto jsme však odhalili jiné závěry, které s hypotézou bezprostředně souvisí. Nevíme, jaké jsou důvody, pro které soudy nepovažují alternativy za dostatečné. Na druhou stranu jsme ale odhalili fakt, že v žádném případě krajské soudy neopíraly svůj závěr o nedostatečnosti alternativ o páchaní trestné činnosti ze strany žalobců a žalobkyň a ani o jejich deklaraci, že spolupráci s českými orgány odmítají. Přitom právě tyto dva závěry byly rozhodující v judikatuře ESLP, jak ukazujeme v podkapitole 4.1. ESLP zpravidla pouhou argumentaci tranzitní migrací za dostatečnou pro odůvodnění detence a neaplikaci alternativ

²²⁹ Srov. kapitoly a podkapitoly 4.1.1. a 5.1.

²³⁰ WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. 5. vydání. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-822-8, str. 25.

²³¹ Ibid.

nepovažoval. ESLP vyžadoval, aby vždy byly přítomny další důvody, jako je například páchání trestné činnosti a deklarace cizích státních příslušníků a příslušnic, že nebudou s orgány státu spolupracovat. Tyto důvody se pro odůvodnění neaplikace alternativ v ČR nevyskytly ani jednou. Z důvodu nižší reliability kódování by bylo vhodné pro potvrzení našich úvah výzkum dále rozvést, přeformulovat hypotézu i jednotlivé kódy a zaměřit se na odůvodňování alternativ podrobněji. Již samotný fakt, že argumenty, které ESLP považoval ve vztahu k odůvodnění neaplikace detence za podstatné, se v judikatuře českých soudů neobjevují, by měl být pro nás výstrahou, která nasvědčuje, že v této oblasti česká praxe nemusí být v souladu se standardem ESLP.

H₀₈: Platí, že většina rozsudků nepovažuje pobytové nebo přijímací středisko za relevantní alternativu.

Poslední hypotéza se týkala toho, zda většina všech rozsudků považuje nebo nepovažuje přijímací nebo pobytové středisko za relevantní alternativu. Jak vyplývá ze standardu ESLP, který shrnujeme v podkapitole 4.1., a z judikatury NSS shrnuté v podkapitole 5.2., tak stát musí mít funkční systém alternativ. Do tohoto systému alternativ podle NSS patří i přijímací a pobytová střediska, která jsou považována za relevantní alternativu, což je ostatně fakt, který konstatoval i zákonodárce v důvodové zprávě, jak ukazujeme rovněž v podkapitole 5.2. Na základě dat shrnutých v podkapitole 9.4. můžeme konstatovat, že se hypotéza potvrdila. Celkem 57,7 % všech rozsudků nepovažuje přijímací nebo pobytové středisko za relevantní alternativu a reprodukuje tak závěry, které jsou podobně, jako v případě fakticity zajištění, diskutované pod šestou hypotézou, v rozporu nejen s mezinárodním standardem lidských práv, ale i s judikaturou vnitrostátních soudů. Na rozdíl od fakticity zajištění, kde ani jeden z rozsudků, který nepovažoval děti za zajištěné, nebyl z hlediska výsledku pro žalobce a žalobkyně pozitivní, tak v případě alternativ i mnoho pozitivních rozsudků tento nesprávný závěr obsahovalo.

Přičteme-li k rozsudkům, které nepovažují děti za zajištěné, rozsudky pozitivní, které nepovažují přijímací nebo pobytové středisko za relevantní alternativu, dostaneme se na 67,7 % všech rozsudků. Více než dvě třetiny všech námi kódovaných rozsudků k zajištění rodin s dětmi tak obsahují alespoň jeden závěr, který je v rozporu s mezinárodním standardem ochrany lidských práv a který přebral do své judikatury Ústavní soud anebo Nejvyšší správní soud.

10.2. Limitace

Ve druhé části kapitoly diskuse představíme a popíšeme limitace výzkumu a zároveň formulujeme metodologická doporučení pro další výzkumníky a výzkumnice, kteří by v budoucnu používali SCA ve své práci.

První otázkou, částečně diskutovanou v podkapitole 8.1., je otázka identifikace a výběru kódovaného materiálu. Domníváme se, že jsme zvolili takový proces výběru, který nám umožnil získat významnou část vnitrostátní praxe v oblasti detencí. Jak jsme demonstrovali v podkapitole 8.1.1., námi získaný materiál není možné považovat za celou *populaci* rozsudků, jelikož dílčí jednotlivé rozsudky mohly a byly, jak ukazujeme níže, opomenuty.²³² Například Bedaňová ve své diplomové práci naznačuje, že databáze rozsudků je především u starších rozsudků nekompletní.²³³ Neuvádí k tomu však žádný zdroj. Naopak v průběhu přípravy našeho výzkumu jsme v průběhu konzultací s odborníky spíše zjistili, že databáze by kompletní být měla. Druhá otázka, bezprostředně související, je, zda skutečně řetězce klíčových slov byly nastaveny správně, což již stručně diskutujeme v kapitole 8.1. Na základě statistiky Organizace pro pomoc uprchlíkům (dále také jen „OPU“), která v námi sledovaných letech poskytovala právní pomoc v ZZC (a která tak zastupovala značnou část žalobců), jsme zjistili, že námi získaný výběr rozsudků je širší než rozsudky o žalobách zastupovaných OPU. Přesto však celkem sedm rozsudků v námi provedeném výběru chybí, a to z více důvodů. Dva rozsudky vůbec nejsou obsaženy v databázi NSS, což je aspekt, před kterým varuje, jak ukazujeme výše, Bedaňová. Zbýlých pět rozsudků nebylo možné z databáze získat právě proto, že vůbec neobsahují zmínku o ZZC Bělá-Jezová nebo byly při námi provedeném výběru nezařazeny, ačkoliv zařazeny být měly. Skutečně je tedy třeba přemýšlet o celém kódování jako o kódování *vzorku* rozsudků, který ale představuje většinu všech existujících rozsudků. Tato popsaná limitace tak sice ubírá výzkumu na relevanci tím způsobem, že není možné hovořit o celé praxi v oblasti detencí v ČR, ale pouze o její významné části.

Do budoucna je možné uvažovat o rozšíření toho výzkumu o výběr podle Lacyho et al., který shrnujeme v podkapitole 8.1.1. s tím, že budou dokódovány rozsudky, které nebyly zahrnuty. Výběr z databáze by byl proveden pomocí zadání redefinovaných klíčových slov a následné kódování řádově nižších jednotek tisíců rozsudků co do pouhé *rationae materiae*;

²³² HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 118.

²³³ BEDAŇOVÁ, Jana. Mezinárodněprávní ochrana uprchlíků pronásledovaných z důvodu sexuální orientace a genderové identity. Diplomová práce, vedoucí Honusková, Věra. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva, 2022, str. 77 a násl. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/172353>

k tomu by bylo potřeba další financování projektu. Jednalo by se ale o zásadní metodologické vylepšení, které by zvýšilo jeho relevanci a relevanci jeho výstupů.

Dalším tématem, které je z hlediska limitací nutné řešit, je vůbec samotný počet dětí do ZZC umístěných. Jak vyplývá z tabulky uvedené v bodu 8.1.2., tak SUZ eviduje za rok 2022 více než 200 ubytovaných²³⁴ dětí. Policie ČR naopak eviduje za rok 2022 „pouze“ 116 zajištěných dětí.²³⁵ Celkem 28 dětí v roce 2022 se pak týkalo soudní řízení ohledně kódovaných rozsudků. Tento rozdíl může svědčit o mnoha skutečnostech. Zaprvé, vůbec nevíme, kolik dětí bylo doopravdy zajištěných. Rozdíl mezi čísly PČR a SUZ považujeme za znepokojivý, jelikož PČR, která vydává rozhodnutí o zajištění, považuje za zajištěných méně dětí, než se jich nakonec ocitlo v detenci ve skutečnosti. Je tomu tak proto, že PČR více než 100 dětí vůbec nepovažovala za zajištěné? Odpověď na tuto otázku nemáme jak ověřit. Zadruhé, velmi nízký počet dětí v roce 2022 pak „dosáhl“ na soudní přezkum. To může mít více příčin, jednak může jít o vysoký počet dětí bez doprovodu, které jsme do našeho výzkumu nezařadili²³⁶ kvůli otázkám o určování věku, jednak může jít o vysoký počet rodin, které z různých důvodů vypadly ze soudního přezkumu (například z důvodu toho, že detence trvala jen několik dní, podávat žalobu nechtěly nebo nebyla k dispozici právní pomoc), ale také může jít o to, že ve skutečnosti může existovat více rozsudků, které se nám však nepodařilo zachytit, což diskutujeme v předcházejícím odstavci. Z uvedeného plyne velice důležitý závěr a velice důležitá limitace našeho výzkumu. Náš výzkum nevyovídá o rozhodnutích policie a ani o situacích rodin s dětmi, které se soudního přezkumu neúčastnily. Závěry, které výše prezentujeme, a výsledky, které jsou obsaženy v kapitole 9, tak nevyovídají nic o rozhodovací praxi PČR, jelikož SCA nebyly podrobeny rozhodnutí PČR, ale rozsudky soudů o žalobách, které mířily jen proti části rozhodnutí PČR. I v tomto duchu je nutné výsledky výzkumu číst a je to podle našeho názoru naprosto nejzásadnější limitace celého výzkumu. Pokud by byly výsledky jakkoliv zobecněny na rozhodovací praxi PČR, tak dojde k jejich dezinterpretaci, na což musíme upozornit. Zásadní proto je dále zjistit, jaké faktory ovlivňují, zda je žaloba proti zajištění podaná.

²³⁴ Termín „ubytování“ volíme zcela výjimečně, abychom upozornili, že SUZ se řídí právě § 140 zákona o pobytu cizinců. Že je institut nazván „ubytování“ nic nemění na fakticitě zajištění a domníváme se že i ubytované děti by se měly označovat za zajištěné.

²³⁵ Sdělení k Žádosti o informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím – částečné poskytnutí informací ze dne 13. července 2023.

²³⁶ Podle SUZ bylo 99 z více než 200 ubytovaných dětí starších patnácti let. Srov. Sdělení k Žádosti podle zákona 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím ze dne 7. 10. 2022.

Třetí okruh limitací se pak týká SCA samotné a samotného procesu. Na začátku kapitoly 8 jsme představili pět fází samotné SCA, které definuje Slaehijam.²³⁷ Fáze kódování má pak své vlastní 4 fáze, definované Hallem a Wrightem.²³⁸ První dvě fáze samotného kódování jsou podle Halla a Wrighta následující:

„(1) Na základě otázek, které se zdají být pro studii nejvhodnější, se a priori stanoví předběžný soubor kategorií kódování. Tyto kategorie upřesněte po důkladném vyhodnocení, včetně zpětné vazby od kolegů z týmu, případně odborných konzultantů. (2) Napište kódovací list a soubor pokynů ke kódování „codebook“ a zaškolte kodéry, aby je aplikovali na vzorový materiál, který má být kódován. Pilotně otestujte reliabilitu (konzistenci) mezi kodéry tím, že necháte více lidí kódovat část materiálu.“²³⁹

Právě tyto dvě fáze považujeme za naprosto stěžejní a v případě naší SCA měly být provedeny hlouběji. Zaprvé, dalším výzkumníkům a výzkumnicím doporučujeme skutečně důkladně konzultovat obsah jednotlivých kódů v codebooku. Případná zpětná vazba k jednotlivým partikulárním kódům by totiž skutečně odhalila, zda kódy ověřují to, co ověřovat mají, tedy zda po nakódování bude možné ověřit predefinované hypotézy. Důkladnější konzultace by v případě našeho výzkumu mohly předejít tomu, že pátou námi definovanou hypotézu není možné po nakódování materiálu ověřit. Druhým okruhem limitací týkajícím se samotného kódování je fakt, že ačkoliv jsme provedli tři kola pilotního testování, tak chybou se ukázalo, že reliabilita byla testována pouze pomocí procentní shody s tím, že koeficient Cohenovy Kappy byl užit až při analýze veškerého nakódovaného materiálu. I přes vysokou procentní shodu totiž Cohenova Kappa vyšla nižší, než jsme předpokládali – to byl hlavní důvod, proč se nepodařilo ověřit sedmou hypotézu. Dalším výzkumníkům a výzkumnicím bychom tak chtěli doporučit, aby fázi pilotování věnovali ještě více času a pozornosti a reliabilitu vyhodnocovali v rámci pilotního výzkumu i pomocí zvoleného koeficientu. Ideální by zároveň bylo, aby minimálně v průběhu pilotu materiál kódovali více než dva kodéři. Zároveň po každém kole pilotů by měla probíhat opět širší společná debata s odborníky a odbornicemi na nastavení jednotlivých kódů v codebooku.

²³⁷ SALEHIJAM, Maryam. Ibid., str. 3.

²³⁸ HALL, Mark A.; WRIGHT, Ronald F, Ibid., str. 107.

²³⁹ Ibid.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala tématem detencí dětí v migračním kontextu. Jejím cílem bylo zjistit odpověď na dvě výzkumné otázky. **Zaprvé, jaký je současný lidskoprávní standard na univerzální, regionální a národní úrovni ve vztahu k detencím nezletilých cizinců. A zadruhé, jaká je podoba vnitrostátní judikatury správních soudů k detencím dětí v migračním kontextu s doprovodem podle zákona o pobytu cizinců, a to s ohledem na lidskoprávní standardy.** Vzhledem k položeným obecným výzkumným otázkám jsme se rozhodli rozdělit diplomovou práci na doktrinnou a empirickou část. V doktrinné části jsme hledali odpověď na první výzkumnou otázku a v empirické části na druhou výzkumnou otázku.

Doktrinná část konstatovala, že existují tři úrovně lidskoprávního standardu. Na univerzální úrovni je především ze stran smluvních mechanismů OSN mezinárodní ochrany lidských práv detence dětí v migračním kontextu velmi kritizována a jednotlivé výbory většinou vyzývají k jejímu úplnému zákazu; případně tímto způsobem interpretují lidskoprávní úmluvy OSN samotné. Na úrovni evropské se k detencím dětí vyjadřuje zejména ESLP, který považuje detence dětí v migračním kontextu z hlediska článku 5 EÚLP za prostředek *ultima ratio*, až když není možné aplikovat alternativy. Z hlediska článku 3 jsou pak pro ESLP důležité kombinace několika faktorů: materiálně-technického stavu zařízení; organizačně-režimových opatření; věku dítěte a plynutí času s tím, že právě plynutí času se jeví jako faktor nejzásadnější. Na národní úrovni pak české nejvyšší soudy zdůrazňují přednost alternativ a ve své podstatě nejdou nad rámec minimálního standardu ESLP. Mezinárodní instrumenty ochrany lidských práv se navíc nemusí dělit jen podle regionálního hlediska. Instrumenty *soft-law* nebo blízcí se *soft-law* jsou vzhledem k detencím dětí v migračním kontextu přísnější; naopak *hard-law* instrumenty se přidrží vnímání detence jako prostředku *ultima ratio*.

Doktrinná část otevřela debatu o tom, zda existuje v mezinárodním právu jasné dichotomní dělení na *soft-law* a *hard-law* instrumenty, nebo zda existuje určitý „*mezistandard*“, který sice nedosahuje úrovně *hard-law*, ale stále požívá vyšší autoritativnosti. Druhou oblastí, kterou práce otevřela, je interakce Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva. Doktrinná část totiž ukázala, že v oblasti detencí dětí v migračním kontextu iniciativu co do *standard setting* přebírá právě ESLP a SDEU zůstává spíše pasivní a žádné zvláštní standardy k detencím dětí nedefinuje. Tyto otázky nejsou uspokojivě zodpovězeny a bylo by vhodné jejich směrem zaměřit další výzkum.

Empirická část si kladla za cíl zjistit podobu a strukturu vnitrostátní judikatury. Aby bylo možné zacílit další výzkum, bylo potřeba zjistit, kolik existuje rozsudků týkajících se dětí v migračním kontextu, jaké jsou jejich hlavní závěry, jaké lidskoprávní standardy soudy používají, jakým způsobem je používají a jaké argumenty se v rozsudcích nejčastěji vyskytují. Pro odpověď na tyto otázky jsme zvolili metodu systematické obsahové analýzy, která spočívá v tom, že jednotlivým sledovaným skutečnostem jsou přiřazeny kódy, které potom kodéři zadávají na základě předem definovaného codebooku. Zjištění jsou podrobně představena v kapitole 9 a v kapitole 10 jsou interpretována.

Empirická část zjistila, že univerzální standard ochrany lidských práv v podobě výstupů jednotlivých výborů OSN je v judikatuře krajských soudů zohledňován minimálně a obecně mnohem častěji se soudy opírají o judikaturu ESLP; pouze 12,5 % rozsudků krajských soudů se odvolává na konkrétní výstupy výborů OSN. Naopak s judikaturou ESLP nějakým způsobem nakládá 78,9 % kódovaných rozsudků. Za nejdůležitější závěr považujeme fakt, že 67,7 % všech námi kódovaných rozsudků krajských soudů v oblasti detencí rodin s dětmi reprodukuje alespoň jeden závěr, který je v rozporu s judikaturou ESLP, ÚS a NSS. Celkem 68 % všech negativních nakódovaných rozsudků vůbec nepovažovalo děti za zajištěné; což je podle našeho názoru znepokojivé. 57,7 % všech kódovaných rozsudků pak vůbec nepovažovalo přijímací nebo pobytové středisko za relevantní alternativu a reprodukovalo tak linii judikatury opět dávno vyvrácenou ze strany NSS. Vedle těchto závěrů pak je výsledkem Empirické části dataset, který může sloužit jako základ pro zaměření dalšího kvalitativního nebo doktrinálního výzkumu.

Diplomová práce tak ve své podstatě poukázala na některé systematické problémy, kterými trpí judikatura krajských soudů. Tyto problémy jsou aktuální především s ohledem na principy fungování právního státu; konkrétně totiž ukazují, že judikatura NSS a ÚS se vůbec nemusí do praxe promítat rychle. Tento závěr je pak o to aktuálnější v případě Evropského soudu pro lidská práva.

Seznam použitých zkratek

- CAT – Výbor OSN proti mučení
- CECR – Výbor OSN pro odstranění všech forem rasové diskriminace
- CEDAW – Výbor OSN pro odstranění všech forem diskriminace žen
- CPT – Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
- CRC – Výbor OSN pro práva dítěte
- ESLP – Evropský soud pro lidská práva
- FRA – Evropská agentura pro základní práva
- HRC – Výbor OSN pro lidská práva
- NSS – Nejvyšší správní soud
- PACE – Parlamentní shromáždění Rady Evropy
- PřS – Přijímací středisko
- SCA – Systematická obsahová analýza
- SDEU – Soudní dvůr Evropské unie
- SUZ – Správa uprchlických zařízení
- UNHCR – Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky
- ÚS – Ústavní soud
- ZZC – Zařízení pro zajištění cizinců

Seznam zdrojů a literatury

Primární zdroje

Právní předpisy a úmluvy

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 604/2013 ze dne 26. června 2013, kterým se stanoví kritéria a postupy pro určení členského státu příslušného k posuzování žádosti o mezinárodní ochranu podané státním příslušníkem třetí země nebo osobou bez státní příslušnosti v některém z členských států (přepřacované znění).

Sdělení č. 104/1991 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte – znění od 29. 3. 2010.

Sdělení č. 209/1992 Sb., federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících – znění od 1. 8. 2021.

Sdělení č. 9/1996 Sb., Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání - znění od 1. 2. 1989.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/115/ES ze dne 16. prosince 2008 o společných normách a postupech v členských státech při navrácení neoprávněně pobývajících státních příslušníků třetích zemí.

Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky – znění od 1. 10. 2021.

Vyhláška č. 120/1976 Sb. mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech - znění od 03.01.1976.

Vyhláška č. 143/1988 Sb., ministra zahraničních věcí o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání - znění od 26. 6. 1987.

Vyhláška č. 30/1947 Sb., ministra zahraničních věcí o chartě Spojených národů a statutu Mezinárodního soudního dvora, sjednaných dne 26. června 1945 na konferenci Spojených národů o mezinárodní organizaci, konané v San Francisku – znění od 19. 1. 1993

Vyhláška č. 62/1987 Sb., ministra zahraničních věcí o Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen - znění od 18. 3. 1982.

Vyhláška č. 95/1974 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodní úmluvě o odstranění všech forem rasové diskriminace – znění od 4. 1. 1969.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky - znění od 28. 6. 2022.

Zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu) - znění od 1. 7. 2023.

Zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů - znění od 1. 1. 2024.

Judikatura

Judikatura ESLP

Rozsudek druhého senátu ESLP *A. D. proti Maltě* ze dne 17. října 2023, stížnost č. 12427/22. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:\[%22001-228153%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/#%22itemid%22:[%22001-228153%22])

Rozsudek pátého senátu ESLP *A.B. a ostatní proti Francii* ze dne 12. července 2016, stížnost č. 11593/12. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:\[%2211593/12%22\],%22itemid%22:\[%22001-164678%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22appno%22:[%2211593/12%22],%22itemid%22:[%22001-164678%22])

Rozsudek pátého senátu ESLP *A.M. a ostatní proti Francii* ze dne 12. července 2016, stížnost č. 24587/12. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-164680%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-164680%22])

Rozsudek pátého senátu ESLP *R.M. a ostatní proti Francii* ze dne 12. července 2016, stížnost č. 33201/11. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22languageisocode%22:\[%22FRE%22\],%22appno%22:](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22languageisocode%22:[%22FRE%22],%22appno%22:)

Rozsudek velkého senátu ESLP *M. H. proti Chorvatku* ze dne 18. listopadu 2021, stížnosti č. 15670/18 a 43115/18. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-213213%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-213213%22])

Rozsudek velkého senátu ESLP *Popov proti Francii* ze dne 19. ledna 2012, stížnosti č. 39472/07 a 39474/07). Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/FRE#%22itemid%22:\[%22001-108710%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/FRE#%22itemid%22:[%22001-108710%22]).

Rozsudek velkého senátu ESLP *Saadi proti Spojenému království* ze dne 29. ledna 2008, stížnost č. 13229/03. Dostupné z: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:\[%22001-84709%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:[%22001-84709%22])

Judikatura SDEU

Rozsudek velkého senátu SDEU ze dne 14. května 2020 ve věci *FMS*, ECLI:EU:C:2020:367. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=226495&pageIndex=0&doclang=>

Rozsudek velkého senátu SDEU ze dne 30. listopadu 2009 ve věci *Said Šamilovič Kadzoev*, ECLI:EU:C:2009:741. Dostupné z: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=72526&pageIndex=0&doclang=CS&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=3256713>

Vnitrostátní judikatura (užita v doktrinní části)

Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2017, sp. zn. III. ÚS 3289/14. Dostupné z: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2017/III._US_3289_14_an.pdf

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. srpna 2022, sp. zn. 1 Azs 218/2021. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/703162>

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. března 2019, sp. zn. 10 Azs 316/2018. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/649924>

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 21. května 2020, sp. zn. 7 Azs 417/2019. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/654740>

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. srpna 2022, sp. zn. 2 Azs 321/2021. Dostupné z: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentDetail/Index/703498>

Usnesení Ústavního soudu ze dne 22. června 2021, sp. zn. IV.ÚS 1721/20. Dostupné z: https://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=4-1721-20_1

Spisové značky rozsudků krajských soudů, které byly součástí SCA

Sp. zn: 175 A 2/2023; 78 A 2/2018; 75 A 26/2018; 57 A 8/2020; 75 A 13/2019; 59 A 18/2022; 55 A 9/2018; 42 A 29/2018; 54 A 3/2022; 47 A 51/2022; 42 A 8/2023; 42 A 4/2022; 41 A 16/2018; 41 A 10/2021; 33 A 14/2022; 32 A 51/2020; 41 A 4/2018; 22 A 43/2022; 22 A 18/2023; 19 A 17/2022; 19 A 8/2021; 18 A 26/2022; 18 A 22/2022; 17 A 47/2018; 17 A 42/2018; 17 A 17/2022; 4 A 27/2018; 4 A 41/2022; 4 A 17/2023; 31 A 22/2022; 19 A 21/2022; 4 A 47/2022; 32 A 14/2021; 42 A 2/2021; 19 A 22/2022; 13 A 36/2021; 16 A 21/2022; 17 A 40/2018; 17 A 45/2018; 17 A 48/2018; 17 A 44/2018; 19 A 46/2022; 61 A 1/2021; 20 A 76/2021; 32 A 24/2020

Výstupy výborů a kontrolních mechanismů lidskoprávních úmluvy

CAT, Committee against Torture, Concluding observations on the sixth periodic report by the Czech Republic, June 16, 2018, CAT/C/CZE/CO/6. Odst. 21. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2FC%2FCZE%2FCO%2F6&Lang=en

CEDAW, Committee on the Elimination of Discrimination against Women, Concluding observations on the sixth periodic report by the Czech Republic, March 14, 2016, CEDAW/C/CZE/CO/6. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2FC%2FCZE%2FCO%2F6&Lang=n

CERD, Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the tenth and eleventh periodic report by the Czech Republic, September 25, 2015, CERD/C/CZE/CO/10-11. Dostupné z:

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FC%2FCZE%2FCO%2F10-11&Lang=en

CERD, Committee on the Elimination of Racial Discrimination, Concluding observations on the twelfth and thirteenth periodic report by the Czech Republic, September 19, 2019, CERD/C/CZE/CO/12-13. Odst. 22. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD%2FC%2FCZE%2FCO%2F12-13&Lang=en.

CPT Report to the Czech Government on the visit to the Czech Republic carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), CPT/Inf (2015) 18. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168069568c>

CRC Committee, Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of Czechia, 22 October 2021, CRC/C/CZE/CO/5-6.

CRC, Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the second periodic report by the Czech Republic, 18. března 2003, CRC/C/15/Add.201. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2F15%2FAdd.201&Lang=en

CRC, Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the third and fourth periodic report by the Czech Republic, 4. srpna 2011, CRC/C/CZE/CO/3-4. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Download.aspx?symbolno=CRC/C/CZE/CO/3-4&Lang=En

CRC, Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the sixth and fifth periodic report by the Czech Republic, 22. října 2021, CRC/C/CZE/CO/5-6. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/293/72/PDF/G2129372.pdf?OpenElement>.

CRC, Pending cases, [cit. 2023-11-03]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/individual-communications>.

HRC, Human Rights Committee, Concluding observations on the fourth periodic report by the Czech Republic, 6. prosince 2019, CCPR/C/CZE/4. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FCZE%2FCO%2F4&Lang=en.

HRC, Human Rights Committee, Concluding observations on the second periodic report by the Czech Republic, 9. srpna 2007, CCPR/C/CZE/CO/2. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G07/434/39/PDF/G0743439.pdf?OpenElement>

HRC, Human Rights Committee, Concluding observations on the third periodic report by the Czech Republic, 22. srpna 2013, CCPR/C/CZE/CO/3. Dostupné z: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2FC%2FCZE%2FCO%2F3&Lang=en.

HRC, Human Rights Committee, General Comment No. 35, 16. prosince 2014, CCPR/C/GC/35. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr/general-comments>.

Sekundární zdroje

Monografie

BHABHA, Jacqueline; KANICS, Jyothi; HERNÁNDEZ, Daniel Senovilla (ed.). Research handbook on child migration. Edward Elgar Publishing, 2018.

ČEPELKA, Čestmír a ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné. 2. vydání. Academia iuris (C.H. Beck). V Praze: C.H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-721-7.

TOMUSCHAT, Christian. Human rights: between idealism and realism. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2014. ISBN 978-0-19-968373-4.

GRAGL, Paul. The accession of the European Union to the European Convention on human rights. Bloomsbury Publishing, 2013.

KÄLIN, Walter a KÜNZLI, Jörg. The law of international human rights protection. Oxford: Oxford University Press, 2009. ISBN 978-0-19-956520-7.

MOLEK, Pavel. Základní práva. Praha: Wolters Kluwer, 2019. Lidská práva. ISBN 978-80-7598-525-5.

WINTR, Jan. Principy českého ústavního práva. 5. vydání. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2020. ISBN 978-80-7380-822-8.

Odborné články

BASILIE-GAINCHE, Marie-Laure. Immigration Detention under the Return Directive: The Cjeu Shadowed Lights. Online. European Journal of Migration and Law. 2015, roč. 17, č. 1, s. 104-126. ISSN 1388-364X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1163/15718166-12342073>. [cit. 2023-11-28].

BOBEK, Michal. Výzkum v právu: reklama na Nike nebo kvantová fyzika? Jurisprudence. 2016, 2016(6), 3-10. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/vyzkum-v-pravu-reklama-na-nike-anebo-kvantova-fyzika.m-208.html>

BUERGENTHAL, Thomas. The Evolving International Human Rights System. Online. American Journal of International Law. 2006, roč. 100, č. 4, s. 783-807. ISSN 0002-9300. Dostupné z: <https://doi.org/10.1017/S0002930000031894>. [cit. 2023-11-24].

CAMPESI, Giuseppe. Genealogies of Immigration Detention: Migration Control and the Shifting Boundaries Between the 'Penal' and the 'Preventive' State. Online. Social & Legal Studies. 2020, roč. 29, č. 4, s. 527-548. ISSN 0964-6639. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/0964663919888275>. [cit. 2023-11-02]

DE SCHUTTER, Olivier. The two Europes of human rights: The emerging division of tasks between the Council of Europe and the European Union in promoting human rights in Europe. *Colum. J. Eur. L.*, 2007, 14: 509.

DUŠKOVÁ, Šárka. Zajišťování nezletilých cizinců z pohledu českého a mezinárodního práva. *Právní rozhledy*, 2017, č. 9, s. 312-317. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembrg5pxa4s7hfpxgxztgeza&groupIndex=4&rowIndex=0&refSource=search>

ECKES, Christina. The autonomy of the EU legal order. C. Eckes, 'The autonomy of the EU legal order' [2020], 2020, 4.1: 1., str. 11. Dostupné z: DOI:10.14324/111.444.ewlj.2019.19.

HALL, Mark a Ronald WRIGHT. Systematic Content Analysis of Judicial Opinions. *California Law Review*. 2008, 96(1), 63 - 122. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/20439171>.

HAVELKOVÁ, Barbara. Obrana badatelských výstupů v právu. *Jurisprudence*. 2016, 2016(6), 11 - 17. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/co-a-jak-psat-aneb-obrana-badatelskych-vystupu-v-pravu.m-210.html>.

HOLUBKOVÁ, Hana, JÍLEK, Dalibor a Pavel POŘÍZEK, ed. Přiměřenost omezení osobní svobody cizince v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva [online]. 2016 [cit. 2023-11-29]. ISBN 978-80-87949-68-9. Dostupné z: <http://www.saep.sk/files/pdf/s6.pdf>

KOSAŘ, David a Jan PETROV. Jak vybrat „případy“ do případové studie a pracovat s nimi v právu: poznatky z výzkumu na pomezí práva a politologie. *Jurisprudence*. 2016(6), 21 - 30. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/jak-vybrat-pripady-do-pripadove-studie-a-pracovat-s-nimi-v-pravu-poznatky-z-vyzkumu-na-pomezí-prava-a-politologie.m-221.html>

LACY, Stephen, et al. Issues and best practices in content analysis. *Journalism & mass communication quarterly*, 2015, 92.4: 791-811. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1077699015607338>

MARKIEWICZ-STANNY, Joanna. The Rights of the Child and a Problem of Immigration Detention. Online. *Polish Review of International and European Law*. 2020, roč. 9, č. 2, s. 83-106. ISSN 2544-7432. Dostupné z: <https://doi.org/10.21697/priel.2020.9.2.03>. [cit. 2023-11-16].

MAROUF, Fatma E. Alternatives to immigration detention. *Cardozo L. Rev.*, 2016, 38: 2141.

MATIAŠKO, Maroš. Zranitelnost v diskusi: skepse a možná cesta ven. Online. *Studia philosophica*. 2021, č. 2, s. 29-46. ISSN 1803-7445. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SPh2021-2-3>. [cit. 2023-11-02],

MCHUGH, Mary L. Interrater reliability: the kappa statistic. *Biochemia medica*, 2012, 22.3: 276-282. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3900052/>.

MORARU, Madalina. The Future Architecture of the EU's Return System Following the Pact on Asylum and Migration: Added Value and Shortcomings. Online. In: THYM, Daniel (ed.). Reforming the Common European Asylum System. Nomos Verlagsgesellschaft mbH & Co., 2022, s. 187-208. ISBN 9783748931164. Dostupné z: <https://doi.org/10.5771/9783748931164-187>. [cit. 2023-11-30].

O'FLAHERTY, M. The Concluding Observations of United Nations Human Rights Treaty Bodies. Online. Human Rights Law Review. 2006, roč. 6, č. 1, s. 27-52. ISSN 1461-7781. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/hrlr/ngi037>. [cit. 2023-11-02].

PRONTO, Arnold N. Understanding the hard/soft distinction in international law. Vand. J. Transnat'l L., 2015, 48: 941. Dostupné z: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/vantl48&div=29&g_sent=1&casa_token=

SARAH, Joseph. Toonen v Australia: Gay Rights Under the ICCPR. University of Tasmania Law Review [online]. 1994, 392 - 411 [cit. 2023-11-03].

SALEHIJAM, Maryam. The value of systematic content analysis in legal research. Tilburg Law Review, 2018, 23.1-2: 34-42. Dostupné z: <https://tilburglawreview.com/articles/10.5334/tlrl.5>.

SHIKHELMAN, Vera. Implementing Decisions of International Human Rights Institutions – Evidence from the United Nations Human Rights Committee. Online. European Journal of International Law. 2019, roč. 30, č. 3, s. 753-777. ISSN 0938-5428. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/ejil/chz047>. [cit. 2023-11-03].

SVOBODA, Tomáš. Zajištění nezletilých cizinců a zvláštní standardy Evropské úmluvy o lidských právech: jejich výklad a použití v českém právu., 2024. [Manuscript submitted for publication].

STEHLÍK, Václav a Irena DRDŮLOVÁ. Zajištění migrujících dětí bez doprovodu ve světle nejnovější judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Acta Iuridica Olomucensia [online]. Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2018, 13(3), 87-107 [cit. 2022-12-07]. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/331230660_Zajistení_migrujících_dětí_bez_doprovodu_u_ve_svetle_nejnovejsi_judikatury_Evropskeho_soudu_pro_lidska_prava

Kvalifikační práce

BEDAŇOVÁ, Jana. Mezinárodněprávní ochrana uprchlíků pronásledovaných z důvodu sexuální orientace a genderové identity. Diplomová práce, vedoucí Honusková, Věra. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra mezinárodního práva, 2022. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/172353>

HAMETOVÁ, Andrea. Zajištění cizince. Diplomová práce. 2019. Univerzita Karlova, Právnická fakulta. Katedra správního práva a správní vědy. Vedoucí práce: Kryska, David. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/105036>.

VÍTOVÁ, Šárka. Účel a smysl institutu zajištění cizince. 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Katedra správního práva a správní vědy. Vedoucí práce Kryška, David. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/79113/DPTX_2015_2_11220_0_321407_0_177423.pdf?sequence=1.

Ostatní dokumenty (policy papers, strategie, rezoluce aj.)

CRÉPEAU, François. SPECIAL RAPPORTEUR ON THE HUMAN RIGHTS OF MIGRANTS. Report of the Special Rapporteur on the human rights of migrants [online]. 2012; A/HRC/20/24 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-24_en.pdf

EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. Positions on the rights of minor migrants in an irregular situation [online]. 2010; CommDH/PositionPaper(2010)6 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: [https://rm.coe.int/ref/CommDH/PositionPaper\(2010\)6](https://rm.coe.int/ref/CommDH/PositionPaper(2010)6)

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS: REGISTRY. Guide on the case-law of the European Convention on Human Rights [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2015/10/There-Are-Alternatives-2015.pdf>

EUROPEAN PARLIAMENT. Proposal for a recast of the Directive on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals [online]. 2018/0329(COD) [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/spotlight-JD22/file-proposal-for-a-recast-of-the-return-directive>

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. European legal and policy framework on immigration detention of children [online]. 2014 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-immigration-detention-children_en.pdf

GONZÁLEZ MORALES, Felipe. SPECIAL RAPPORTEUR ON THE HUMAN RIGHTS OF MIGRANTS. Report on ending immigration detention of children and seeking adequate reception and care for them [online]. 2020; A/75/183 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a75183-report-ending-immigration-detention-children-and-seeking-adequate>

GUILD, Eslpeth. EUROPEAN PARLIAMENT. A Typology of Different Types of Centres for Third Country Nationals in Europe. Strasbourg: European Parliament Briefing Paper [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2006/378268/IPOL-LIBE_NT\(2006\)378268_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2006/378268/IPOL-LIBE_NT(2006)378268_EN.pdf)

HUMAN RIGHTS COUNCIL. Report of the Working Group on the Universal Periodic Review: Czechia [online]. 2023; A/HRC/53/4 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/cz-index>

HUMAN RIGHTS COUNCIL. Views on conclusions and/or recommendations, voluntary commitments and replies presented by the State under review: Czechia [online]. 2023; A/HRC/53/4/Add.1 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/hr-bodies/upr/cz-index>

KARATZAS, Anastasia. EUROPEAN POLICY CENTRE. Bringing child immigration detention to an end: The case of EU return procedures [online]. 2022 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://epc.eu/content/PDF/2022/DP_Return_Directive_Final.pdf

LUCY, Bowring, Sampson ROBYN a Mitchell GRANT. INTERNATIONAL DETENTION COALITION. There are alternatives [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://idcoalition.org/wp-content/uploads/2015/10/There-Are-Alternatives-2015.pdf>

MENTZELOPOULOU, Maria Margarita a Nefeli BARLAOURA. EUROPEAN PARLIAMENT. Detention of migrants: A measure of last resort [online]. 2023 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/753926/EPRS_BRI\(2023\)753926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/753926/EPRS_BRI(2023)753926_EN.pdf)

MINISTERSTVO VNITRA ČR. Poskytování bezplatného právního poradenství advokáty pro cizince [online]. [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/mezinarodni-ochrana-pravni-poradenstvi-letak.aspx>

MUIŽNIESK, Nils. EUROPE COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS. Report following his visit to Hungary [online]. 2014; CommDH(2014)21 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.refworld.org/reference/countryrep/coechr/2014/en/103426>

PARLIAMENTARY ASSEMBLY. The alternatives to immigration detention of children [online]. 2014; resolution 2020 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://pace.coe.int/en/files/21295>

Sdělení k Žádosti podle zákona 106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím ze dne 7. 10. 2022.

SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZEN. Výroční zpráva za rok 2018 [online]. 2023 [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: https://www.suz.cz/wp-content/uploads/2019/06/suz_vyrocní_zprava_2018_web.pdf

SPRÁVA UPRCHLICKÝCH ZAŘÍZENÍ. Výroční zpráva za rok 2022 [online]. 2023 [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: https://www.suz.cz/wp-content/uploads/2023/06/2022_vyrocní_zprava_web-1.pdf

UNHCR. Detention [online]. 2020 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/what-we-do/protect-human-rights/asylum-and-migration/detention>

UNHCR. Global Strategy Beyond Detention: Final Progress Report, 2014 - 2019 [online]. 2020 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/media/unhcr-global-strategy-beyond-detention-final-progress-report-2014-2019-pdf>

UNICEF. A home away from home for refugee and migrant children [online]. 2016 [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://www.unicef.org/eca/sites/unicef.org.eca/files/A_home_away_from_home_29_08_2016.pdf

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, Dopis řediteli SUZ [online]. 8. června 2017; UT-02284/2017 [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/Vyrozumeni_SUZ_33_2016_NZ_NM_final.pdf

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. Zpráva za návštěvy zařízení: Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová [online]. 18. února 2015; 24/2014/NZ/OV [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/24-2014-NZ_Zprava_ZZC-Zarizeni_Bela-Jezova_2014.pdf

VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. Zpráva za návštěvy zařízení: Zařízení pro zajištění cizinců Bělá-Jezová [online]. 31. srpna 2015; Sp. zn.: 24/2015/NZ/OV [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ochrana_osob/ZARIZENI/Zarizeni_pro_cizince/2015-srpen-Bela-Jezova-ZZ.pdf

Webové stránky

Special Procedures of the Human Rights Council [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures-human-rights-council>

Special Rapporteur on the human rights of migrants [online]. [cit. 2024-03-05]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-migrants>

State of Play: New Pact on Migration and Asylum [online]. EUROPEAN COMMISSION 2023 [cit. 2023-11-30]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_23_1850

End Immigration Detention of Children [online]. PARLIAMENTARY ASSEMBLY. [cit. 2024-03-07]. Dostupné z: <https://pace.coe.int/en/pages/campaign-detention-children>.

Detence nezletilých cizinců v migračním kontextu a mezinárodní standardy ochrany lidských práv: obsahová analýza judikatury správních soudů

Abstrakt | Klíčová slova: zajištění – nejlepší zájem dítěte – právo na svobodu – detence – zákaz mučení – neregulární migrace

Počet dětí v migračním kontextu v českých detenčních zařízeních roste. Detence jako taková je zásahem do osobní svobody a potenciálním zásahem do dalších základních práv a svobod garantovaných pestrou a širokou škálou mezinárodních úmluv.

Tato diplomová práce si vytyčila dvě obecné výzkumné otázky. První výzkumná otázka hledá odpověď na to, jak jsou detence dětí v migračním kontextu regulovány ze strany mezinárodních standardů lidských práv; druhá výzkumná otázka pak má za cíl zjistit, jaká je podoba, struktura a obsah vnitrostátní judikatury.

Předchozí výzkum se zaměřoval na detence dětí v migračním kontextu útržkovitě a používal pouze doktrinální metody. Pozornost předchozích výzkumníků a výzkumnic byla upřena na jednotlivé mechanismy ochrany lidských práv nebo na doktrinální analýzu rozhodnutí českých nejvyšších soudů. Žádný výzkum neanalyzoval lidskoprávní standardy celistvě a ani se nedíval na českou vnitrostátní judikaturu v celé její šíři.

Z těchto důvodů jsme zvolili tři základní metody. První metodou je konvenční právní analýza, která si kladla za cíl objasnit nastavení mezinárodních mechanismů ochrany lidských práv; tato metoda je pak kombinovaná s metodou deskriptivní, která převažuje a která je používána pro shrnutí stavu poznání. Pro zmapování nastavení vnitrostátní judikatury jsme zvolili metodu systematické obsahové analýzy, která je používána v empirickém právním výzkumu a spočívá v aplikaci kódů na kódovaný materiál.

V oblasti nastavení lidskoprávního standardu jsme identifikovali standard dvojí; na univerzální úrovni je detence dětí v podstatě zakázána, na úrovni regionální je pak považována za prostředek *ultima ratio*. Systematická obsahová analýza pak odhalila některé atributy české judikatury. Za ty nejdůležitější považujeme tři. Zaprvé, většina započatých soudních řízení proti rozhodnutím o zajištění je úspěšných. Zadruhé, soudy systematicky používají argumenty, které jsou v rozporu s judikaturou českých nejvyšších soudů i s judikaturou Evropského soud pro lidská práva. A zatřetí, jen poměrně nízký počet všech dětí v detenci se dostane k soudnímu přezkumu. Tyto atributy jsou podle našeho názoru problematické z hlediska existence a fungování právního státu.

Detention of Children on the Move and International Standards of Human Rights Protection: Content Analysis of the Case-Law of Administrative Courts

Abstract | Key words: detention – child’s best interest – right to freedom – retention – prohibition of torture – irregular migration

The number of children on the move in Czech detention facilities is increasing. Detention as such is an interference with personal liberty and a potential interference with other fundamental rights and freedoms guaranteed by a diverse and wide range of international conventions.

The objective of this thesis is twofold. The first objective is to determine how various human rights standards regulate the detention of children in the migration context. Consequently, the second objective aimed to determine the structure, shape and content of domestic case-law, specifically with respect to human rights standards.

Previous research has focused only fragmentarily on child detention in the migration context, using only doctrinal methods. The attention of previous researchers has been focused on individual human rights mechanisms or on doctrinal analysis of the decisions of the Czech supreme courts. No research has analyzed human rights standards comprehensively or looked at Czech domestic case-law in its entirety.

For these reasons, we have chosen three research methods. The first method is the conventional legal analysis, which aims to clarify the setting of international mechanisms for the protection of human rights; this method is then combined with the descriptive method, which predominates, and which is used to summarize the state of knowledge. To map the setting of domestic case-law, we chose the method of systematic content analysis, which is used in empirical legal research and consists of applying codes to coded material.

We identified a double standard in the human rights settings; at the universal level, child detention is essentially prohibited, while at the regional level it is considered as a *ultima ratio* measure. A systematic content analysis then revealed some attributes of Czech case law. We consider three of them to be the most important. First, most of the court proceedings initiated against decisions on detention are successful. Second, the courts systematically use arguments that contradict the case-law of the Czech supreme courts and the case law of the European Court of Human Rights. And third, only a relatively small number of children in detention reach judicial review. In our view, these attributes are problematic for the existence and functioning of the rule of law.